

УПРАВЛІННЯ КУЛЬТУРИ
ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ

ТЕРНОПІЛЬСЬКА ОБЛАСНА УНІВЕРСАЛЬНА НАУКОВА БІБЛІОТЕКА

ЛІТЕРАТУРА
до знаменних і пам'ятних
дат Тернопільщини
на 2004 рік

Бібліографічний список

Тернопіль

2003

Укладач	М.Друневич – головний бібліотекар відділу краєзнавчої літератури та бібліографії
Редактор	Г.Моліцька – заступник директора ОУНБ з наукової роботи
Відповідальний за випуск	В.Вітенко – директор ОУНБ
Рецензент	М.Ониськів – український літературо- і краєзнавець, громадсько-політичний діяч. Член Національної Спілки журналістів України і Всеукраїнської Спілки краєзнавців
Комп'ютерний набір	С.Стахурська

Щорічний бібліографічний список “Література до знаменних і пам’ятних дат Тернопільщини на 2004 рік” подає інформацію про визначні події, уродженців та видатних людей, чий життя та діяльність пов’язані з Тернопільщиною.

Посібник відкривається переліком основних ювілейних і пам’ятних дат року.

Матеріал систематизовано за хронологічною послідовністю, зокрема, подається число, місяць, найменування події, текстова довідка та рекомендаційний список літератури, а в персоналіях – за алфавітом. Додатково подано перелік дат та подій, які не увійшли до основного списку.

Адресується викладачам, вчителям, студентам, культурно-освітнім працівникам, а також усім, хто не байдужий до історії краю, його сьогодення, цікавиться й займається краєзнавством.

Розширити коло літератури цієї тематики допоможуть видання: “Література про Тернопільську область за ... рік”, краєзнавчі бібліографічні покажчики, списки та попереджувальні довідки, видані Тернопільською обласною універсальною науковою бібліотекою за попередні роки.

Перелік дат та ювілеїв не повний.

Відбір літератури закінчено у вересні 2003 року.

Складаємо вдячність за подання окремих матеріалів:

Б.Головину – почесному голові обласного об’єднання Всеукраїнського товариства “Просвіта” ім. Т.Шевченка;

Л.Зінчук – директору музею книги, м. Бережани;

Р.Матейку – кандидату історичних наук, доценту ТАНГ;

В.Ханасу – краєзнавцю, публіцисту, перекладачу;

В.Хомі – краєзнавцю;

Г.Чернихівському – краєзнавцю.

Усю рекомендовану літературу читачі знайдуть у фондах обласної універсальної наукової бібліотеки.

ЗНАМЕННІ ТА ПАМ'ЯТНІ ДАТИ ТЕРНОПІЛЬЩИНИ НА 2004 РІК

СІЧЕНЬ

- 1 - 100 років від дня народження Євгена Адамцевича (1.01.1904-19.11.1972) – кобзаря
- 75 років від дня народження Ярослава Омеляна (1.01.1929) – графіка, члена Національної Спілки художників України, лауреата Всеукраїнської літературно-мистецької премії імені братів Лепких
- 60 років від дня народження Левка Крупи (1.01.1944-28.12.2000) – поета, драматурга, громадського діяча
- 10 - 110 років від дня народження Ярослави Музики (10.01.1894-24.11.1973) – української художниці
- 22 - День соборності України. 85 років тому (1919) Директорія УНР проголосила злуку всіх українських земель (західних і східних) в одну Українську Державу
- 28 - 85 років від дня народження Олекси Корнієнка (28.01.1919-13.02.2003) – драматурга, театрознавця, заслуженого працівника культури УРСР

ЛЮТИЙ

- 1 – 180 років від дня народження Гната Гальки (1.02.1824-26.04.1903) - етнографа та фольклориста
- 15 – 15 років (1989) з дня виведення обмеженого контингенту військ з Афганістану
- 28 – 20 років тому (1984) створено Тернопільську обласну організацію Національної Спілки письменників України

БЕРЕЗЕНЬ

- 4 – 70 років від дня народження Володимира Вихруща (4.03.1934-23.06.1999) -- українського поета, доктора економічних наук, професора, заслуженого економіста України, члена-кореспондента Академії підприємництва і менеджменту України
- 15 – 100 років від дня народження Зенона Храпливого (15.03.1904-1.10.1983) – видатного вченого, фізика-теоретика
- 21 – 150 років від дня народження Павла Думки (21.03.1854-19.11.1918) – українського письменника, громадського діяча
- 24 – 135 років від дня народження Олени Кисілевської (24.03.1869-29.03.1956) -- української письменниці, літературознавця

КВІТЕНЬ

- 12 - 75 років від дня народження Осипа Петраша (12.04.1929) – літературознавця, критика
- 15 – 60 років тому (1944) Тернопіль звільнено від німецьких окупантів

ТРАВЕНЬ

- 15 – 150 років від дня народження Івана Горбачевського (15.05.1854-24.05.1942) – академіка, біохіміка
- 31 – 35 років (1969) з дня відкриття обласного етнографічно-меморіального музею В. Гнатюка у селі Велеснів Монастирського району

ЧЕРВЕНЬ

- 7 – 85 років (1919) з часу проведення Чортківської офензиви
- 12 – 70 років від дня народження о. Григорія Петришина (12.06.1934-25.10.1998) – душпастиря, поета
- 27 – 75 років від дня народження Павла Загребельного (27.06.1934-14.03.1997) – народного артиста України, режисера, професора

ЛИПЕНЬ

- 7 – 100 років від дня народження Михайла Мороза (7.07.1904-27.09.1993) – художника
- 18 – 70 років від дня народження Івана Горбатого (18.07.1934-2.07.1990) – українського поета, журналіста, критика
- 22 – 80 років від дня народження Анатолія Горчинського (22.07.1924) – режисера, композитора, народного артиста України
- 27 – 75 років від дня народження Івана Гнатюка (27.07.1929) – українського поета

СЕРПЕНЬ

- 8 – 355 років (1649) з дня битви і укладення мирного договору під Зборовом
- 10 – 120 років від дня народження Якова Струхманчука (10.08.1884-2.12.1937) – видатного українського художника, графіка

ВЕРЕСЕНЬ

- 4 – 195 років від дня народження Юліуша Словацького (4.09.1809-3.04.1849) – польського поета
- 24 – 110 років від дня народження Романа Купчинського (24.09.1894-10.11.1976) – прозаїка, поета, літературного критика, композитора
- 26 – 85 років від дня народження Олександра Гринька (26.09.1919) – актора, народного артиста УРСР, журналіста
- 29 – 160 років від дня народження Осипа Барвінського (29.09.1844-4.02.1889) – українського письменника

ЖОВТЕНЬ

- 8 – 120 років від дня народження Юліана Опільського (8.10.1884-9.02.1937) – українського письменника
- 28 – 120 років від дня народження Дмитра Николишина (28.10.1884-14.12.1950) – українського поета, педагога
- 65 років тому (1939) засновано державний архів Тернопільської області

ЛИСТОПАД

- 6 – 75 років від дня народження Дмитра Чернихівського (6.11.1929) – громадського й політичного діяча, журналіста, пісняра
- 15 – 65 років тому (1939) засновано обласну універсальну наукову бібліотеку

ГРУДЕНЬ

- 19 – 65 років тому (1939) засновано обласний методичний центр народної творчості
- 25 – 65 років тому (1939) засновано ВАТ “Тернопільський комбайновий завод”
- Грудень – 65 років тому (1939) засновано обласну філармонію
- 855 років (1149) з часу заснування м. Шумська
- 560 років (1444) з часу заснування м. Ланівці
- 550 років (1454) з часу заснування м. Монастирська
- 385 років тому (1619) надруковано книгу “Євангеліє учительне”
- 185 років тому (1819) засновано Кременецький ліцей

1 СІЧНЯ

**100 РОКІВ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ
ЄВГЕНА АДАМЦЕВИЧА
(1.01.1904-19.11.1972) – КОБЗАРЯ**

Євген Адамцевич народився 1 січня 1904 року в с. Солониця Лубенського району Полтавської області. У дитинстві осліп. Жив у м. Ромнах. Навчався в школі для сліпих у Києві.

У повоєнні роки доля закинула Євгена Адамцевича на Тернопільщину, в Кременець. Тут він неодноразово виступав з концертами, зокрема, у Кременці, Тернополі та інших містах краю. У Кременецькому краєзнавчому музеї зберігаються два десятки його речей. Це - спогади, особистий одяг, серед них унікальний музичний інструмент кобза-бандура.

У його репертуарі були: українські народні історичні пісні (про Байду, Морозенка, Палія, Супруна), родинно-побутові, гумористичні й сатиричні, пісні літературного походження (дума-пісня “Євшан-зілля” на сл. М.Вороного, пісні на вірші Т.Шевченка, Я.Щоголева, О.Олеся, М.Некрасова), власні твори (“Дума про І.Федька”), “Запорізький марш” (в обробці В.Гуцала) увійшов до репертуару Київського оркестру народних інструментів.

Помер 19 листопада 1972 року в Бахчисараї (Крим).

ЛІТЕРАТУРА

Лавров Ф. Кобзарі: Нариси з історії кобзарства України. – К.: Мистецтво, 1980. – 253 с., іл.

С. 165-166: Про Є.Адамцевича.

Правдюк О. Роменський кобзар Євген Адамцевич. – К.: Муз. Україна, 1971. – 130 с.

С. 12-13; 41-43: Про перебування Є.Адамцевича на Кременеччині.

Чернихівський Г. Бандура Адамцевича: [у музеї] //Прапор перемоги. – 1984. – 4 лют.

Чернихівський Г. Бандура Євгена Адамцевича //Нар. творчість та етнографія. – 1985. - №1. – С.89-90.

Чернихівський Г. Бандура старого кобзаря //Сіл. вісті. – 1985. – 19 листоп.

Чернихівський Г. Рідкісний експонат: [Бандура Є.Адамцевича] //Вільне життя. – 1984. – 24 лют.

Адамцевич Євген Олександрович (1.01.1904, с. Солониця Лубенського р-ну, Полтавської обл. – 19.11.1972, Бахчисарай, Крим). – укр. кобзар //Митці України: Енцикл. довід. – К., 1992. – С.14.

1 СІЧНЯ

**75 РОКІВ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ
ЯРОСЛАВА ОМЕЛЯНА
(1.01.1929) – ГРАФІКА, ЧЛЕНА НАЦІОНАЛЬНОЇ
СПІЛКИ ХУДОЖНИКІВ УКРАЇНИ, ЛАУРЕАТА
ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРНО-
МИСТЕЦЬКОЇ ПРЕМІЇ ІМЕНІ БРАТІВ ЛЕПКИХ**

Ярослав Омелян народився 1 січня 1929 року в с. Мшана Городоцького району Львівської області. В 1963-1969 рр. навчався в Українському державному поліграфічному інституті ім. І.Федорова у Львові на графічному факультеті.

Із 1972 р. працює у Тернопільському художньо-виробничому комбінаті Художнього фонду в галузі станкової і прикладної графіки, плакату, акварелі, екслібрису. З 1969 року – учасник художніх виставок у Тернополі, Львові, Києві, Пензі, Москві. Основні твори

станкової графіки: “Народні месники”, “Розподіл панської землі”, “Портрет О.Маковея”, триптих “Весілля”, “Оновлений Тернопіль” та ін. Автор циклу гравюр про Другу світову війну. Акварелі: “Портрет матері”, “Ставок”, “Весільний натюрморт” та ін. Твори зберігаються в музеях Львова, Пензи, Тернополя та містах області.

ЛІТЕРАТУРА

Ярослав Омелян: Акварель. Каталог. – Тернопіль, 1978. – 8 с.

Галерея “Дзвона”: Я Омелян. Хрестовоздвиженська церква в Тернополі: Ліногравюра //Дзвін. – 2000. - №8. – С. 161, обкл.

Галерея “Дзвона”: Я.Омелян. Соломія Крушельницька, лінорит //Дзвін. – 2000. - №8. – С. 1, обкл.

Омелян Я. Молодість держави – моя молодість: [Розм. зап. Є.Зозуляк] //Вільне життя. – 2001. – 17 лют., фото митця.

Омелян Я. “На сейфі у керівника комерційної структури стоїть ікона...”: [Розм. вів Б.Мельничук] //Тернопіль вечірній. – 1997. – 23 лип.

Герета І. Ліногравюри світань: [Творчість художника Я.Омеляна] //Дзвін. – 2000. - №8. – С. 158, фот.

Герета І. Справжні, як саме життя: Художнику Ярославу Омеляну – 70 //Вільне життя. – 1999. – 16 січ.

Герета І. Шлях митця //Тернопіль вечірній. – 1993. – 19 черв.

Гермаківський І. Пензель, яким водить істина //Свобода. – 2000. – 25 листоп., фот.

Дирда Н. Палітра любові і краси //Вітражі: Храм книги-2. – Бережани, 1999. – С. 83.

Дуда І. На межі світла й тіні //Тернопіль. – 1996. - №3. – С. 54.

Конопацька М. Мініатюрне диво Ярослава Омеляна: [Виставка екслібрисів присвячених Нілу Хасевичу – художнику УПА] //Подільське слово. – 2002. – 9 серп.

Криворотько А. Осінь пана Ярослава виявилася щасливішою, ніж його весна. Ця осінь у повному розквіті //Тернопіль вечірній. – 1993. – 24 лип.

Павуляк В. Доля в малюнках іскрить... //Жайвір. – 1996. - №1 (лют.).

Сушкевич В. Троянди посеред зими //Тернопіль. – 1996. - №3. – С. 53-54.

Труш І. Тернопільська графіка в Італії //Тернопіль вечірній. – 1992. – 1 серп.

Ярослав Омелян: Життєпис /Уклав І.Дуда //Тернопіль. – 1996. - №3. – С. 53, фот.

Омелян Ярослав Максимович //Мистецтво Тернопільщини: Інформ.-метод. рекомендації. – Тернопіль, 1990. – С. 14.

1 СІЧНЯ

60 РОКІВ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ

ЛЕВКА КРУПИ

**(1.01.1944-28.12.2000) – ПОЕТА, ДРАМАТУРГА,
ГРОМАДСЬКОГО ДІЯЧА**

Левко Крупа народився 1 січня 1944 року в селі Велика Березовиця, неподалік від Тернополя. Після закінчення десятирічки трудовий шлях почав на цукрокомбінаті “Поділля”. Потім був філологічний факультет Чернівецького університету, армійські будні, праця на освітянській ниві, у редакціях газет, Тернопільському обласному краєзнавчому музеї.

З 1988 року Левко Крупа прилучився до активної політичної діяльності, був одним із засновників крайової організації Народного Руху України, редагував часопис “Тернове поле”. 1990 року його обрали народним депутатом України і депутатом обласної ради. У Верховній Раді України працював у комісії з питань культури та духовного відродження.

Левко Крупа був ініціатором створення державного телебачення на Тернопільщині, багато сил і енергії доклав до його становлення та розвитку.

Закоханий у мову і літературу, він активно творив. Видав поетичні збірки “Чотири струни”, “У дзеркалі плуга”, “Міра болю”, драми “Легенда Тернового поля”, “Ой Морозе-Морозенку”, “Василько – князь Тербовельський”, інсценізував повість Юліана Опільського “Іду на Ви”. Усі драми видав окремою книжкою “Три сторінки з літопису”. З-під його пера вийшов поетичний цикл “У тіні Вавеля”. Переклав з польської “Кримські сонети” Адама Міцкевича.

Лауреат Всеукраїнської літературно-мистецької премії імені братів Лепких, член Національної Спілки письменників України.

Помер 28 грудня 2000 року в м. Тернополі.

ЛІТЕРАТУРА

Крупа Л. Легенда Тернового поля: Іст. драма-легенда з часів XVI ст. – Чортків: Терновид, 1990. – 78 с. – (Тернополлю – 450 років).

Крупа Л. Три сторінки з літопису: [Драми]. – Тернопіль: Б. в., 1993. – 320 с.

Крупа Л.М. У дзеркалі плуга: Поезії. – К.: Рад. письменник, 1990. – 102 с.

Квасновський В. Жорна долі: Роман. З думками раджусь: Поезія /Передм. “Доле дай чарівні весла” Л.Крупи. – Тернопіль: Б. в., 1996. – 279 с.

Крупа Л. Батькова наука: [Вірш] //Україна. – 1986. - №22. – С. 13.

Крупа Л. “За наш обмерзлий у Сибірі рід”: Вірші //Відродження. – 1991. - №41 (16 квіт.).

Крупа Л. Ой, Морозе-Морозенку: Іст. драма-легенда із XVII століття //Тернопіль. – 1991. - №2. – С. 28-35.

Герета І. Поет і політик //Подільське слово. – 1995. – 18 листоп.

Демків Б. Крупа Левко Миколайович: [Біогр. довідка] //Русалка Дністрова. – 1993. - №23. – С. 5.

Добрянська І. У пошуках істини: Левко Крупа: Штрихи до творчого портрета //Русалка Дністрова. – 1993. - №23. – С. 5.

Крупа Левко: Біогр. довідка //Тернопілля’95: Регіон. річник. – Тернопіль, 1995. – С. 77.

Поповнення Спілки: [До Спілки письменників України прийнято поетів Левка Крупу та Богдана Чепурка] //Відродження. – 1991. – 28 берез.

Горбатий І. Право треба вибороти: Рецензуємо твори наших земляків //Вільне життя. – 1986. – 25 трав.

Про книгу Л.Крупи “Чотири струни”.

Левицький М. Сьома струна Левка Крупи //Тернопіль. – 1991. - №2. – С. 27.

Левицький М. У долі людської чотири струни //Ровесник. – 1986. – 6 берез.

Рец. на першу збірку Л.Крупи “Чотири струни”.

Крупа Левко (1.01.1944) – поет, драматург, журналіст, громадський діяч, член Спілки письменників України //Теребовлянщина: Іст.-краєзнав. та літ.-мистец. журнал. – Львів; Тернопіль, 1999. - №1. – С. 134.

Крупа Левко (1.01.1944) – укр. поет, громадський діяч //Ткачов С., Ханас В. 250 імен на карті Тернопілля: Польсько-укр. культурні відносини. – Тернопіль, 1996. – С. 37.

Крупа Левко Миколайович: Слово прощання //Свобода. – 2001. – 1 січ.

Пам'яті друга //Вільне життя. – 2001. – 4 січ.

10 СІЧНЯ

**110 РОКІВ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ
ЯРОСЛАВИ МУЗИКИ
(10.01.1894-24.11.1973) – УКРАЇНСЬКОЇ
ХУДОЖНИЦІ**

Ярослава Музика народилася 10 січня 1894 року в Залізцях, нині Зборівського району. Художню освіту здобула в мистецькій студії С.Батовського-Качора у Львові (1917-1919 рр.), потім у Школі А.Льота в Парижі (1935-1936 рр.), Москві – в І.Грабаря. Працювала в реставраційній майстерні Національного музею у Львові. З 1922 року брала участь у виставках. Одна із засновників і голова Асоціації Незалежних Українських Мистців (АНУМ, 1931 р. у Львові і співорганізатор Українського Жіночого Конгресу в Станиславові (1934 р.). Персональні виставки – Львів (1935, 1957, 1967), Київ, Прага, Берлін, Неаполь, Чикаго, Лос-Анджелес. У 1948-1956 рр. перебувала в ув'язненні (заарештована в Гурзуфі, Крим). Потім повернулася до Львова.

Основні твори – графічні серії: “Тварини” (1932-65), “Природа” (1958-65), “Мати” (1958-65), “Шевченкові” (1961-64), “Перемиська легенда” (1966), “Символи Г.Сковороди” (1969), “Сон про митців” (1970). Ліногравюри – “Польові роботи” (1957), “Мені тринадцятий минало...” (1961), “Коло гаю в чистім полі...” (1964). Ілюстрації до новел В.Стефаника “Сини” (1970). Офорт “Портрет Л.Українки” (1959), екслібриси. Живописні твори: “Старий з бородою” (1923), “Княгиня Ольга” (1925, 1967), “Гуцул з люлькою” (1928), “Жіночий портрет” (1933), “Портрет М.Рудницького” (1936), “Дружба”, “Молода” (обидві 1958), “Портрет М.Федюка” (1964). Мозаїка – “Зустріч Довбуша з Дзвінкою” (1962). Живопис на склі – “Коза-дереза”, “Пастушка”, “Анна Ярославна” (всі 1965-68). Кольорові емалі – “Народні повір'я” (1965-66), “Слов'янські боги” (1966-68). Аплікація “В'їзд Б.Хмельницького до Києва”.

З нагоди 90-річчя від дня народження у січні 1988 року в Тернопільській картинній галереї експонувалися 72 твори художниці.

Померла Я.Музика у Львові 24 листопада 1973 року.

ЛІТЕРАТУРА

Історія українського мистецтва. В 6 томах. Т. 5. Радянське мистецтво /1917-1941 років/. – К.: Мистецтво, 1967. – 417 с.

С.285; 392; 394; 400; 401; 403;
408; 409; 413; 415: Про творчість
Я.Музики.

Базан Г. Художниця жила в Залозцях //Зборівська дзвіниця. – 1991. – 11 січ.

Боднар І. Надія і поривання: Спогад про Ярославу Музику //Дзвін. – 1995. - №12. – С. 152-153.

Герета І. Художники Тернопільщини кінця ХІХ-ХХ ст. Ярослава Музика //Тернопіль. – 1994. - №2-3. – С.9-10.

Герета І. Ярослава Музика: До 100-річчя від дня народження //Тернопіль вечірній. – 1994. – 19 січ.

Гулько Я. До вершин мистецтва – через сибірську Голгофу: [В обл. краєзнав. музеї відкрито виставку художниці Я.Музики] //Тернопіль вечірній. – 1994. – 12 лют.

Дуда І. Тернопільщина мистецька: [Біогр. довідка] //Свобода. – 1992. – 7 трав. – С. 6.

Ласовський В. Ярослава Музика – символ своєї долі //Образотворче мистецтво. – 1992. - №3. – С. 17-19.

Марусевич М. Відкрито меморіальну таблицю Ярославі Музиці: [у Львові] //Шлях перемоги. – 1994. – 3 груд.

Медведик П. Творчий і людський подвиг художниці: До 100-річчя з дня народження Я.Музики //Русалка Дністрова. – 1994. - №3.

Олтар скорботи //Київська старовина. – 1995. - №6. – С. 96-97. – (Фонд “Мартиролог України”).

Ріпко О. Боротьба за життя йшла єдиною і найвищою зброєю – мистецтвом //Західна Україна. – 1994. - №6. – С. 4.

Стецько В. Доля Ярослави Музики //Образотворче мистецтво. – 1995. - №1. – С. 6-7.

Музика Ярослава Львівна (10.01.1894-24.11.1973) – укр. живописець і графік //Митці України: Енцикл. довід. – К., 1992. – С. 412.

Музика Ярослава Львівна (10.01.1894-24.11.1973) – живописець, графік, колекціонер і майстер прикладного ужиткового мистецтва //Медведик П. Літературно-мистецька та наукова Збіривщина: Словник біопр. визначних людей. – Тернопіль, 1998. – С. 183-184.

22 СІЧНЯ

ДЕНЬ СОБОРНОСТІ УКРАЇНИ. 85 РОКІВ ТОМУ (1919) ДИРЕКТОРІЯ УНР ПРОГОЛОСИЛА ЗЛУКУ ВСІХ УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЕЛЬ (ЗАХІДНИХ І СХІДНИХ) В ОДНУ УКРАЇНСЬКУ ДЕРЖАВУ

У нашій історії багато славних і пам'ятних дат. День 22 січня теж особливий. Саме тоді Центральна рада проголосила IV Універсал (1918 рік).

Коли у ході Першої світової війни розпалися Російська і Австро-Угорська імперії, наш народ одержав історичний шанс створити свою державу. На українській землі, що входила до складу Австро-Угорщини, постає ЗУНР, а у Києві УНР.

22 січня 1918 року УНР проголошує незалежність, а рівно через рік світ дізнається про безпрецедентний в історії Акт Злуки: УНР і ЗУНР на добровільних засадах об'єднуються в одну Українську державу.

“Ми – українці Галичини, Буковини й Угорської Русі, вітаємо щиро парламент Соборної України... Здійснилися наші мрії...” – ці слова сказав Лев Бачинський – голова делегації Західних областей УНР після урочистого прочитання Універсалу Соборності.

Не судилося тоді Україні втримати волю і незалежність. Але історичні слова Універсалу завжди жили у пам'яті народу.

До незалежності Україна йшла довгим, важким і жертвним шляхом.

ЛІТЕРАТУРА

Гасай Є. За українську незалежність //Свобода. – 1999. – 21 січ. – (22 січня – 80 років Злуки).

Грещук Г. Україна: один народ, одна держава: Тернопільське віче вітало Указ Президента про встановлення щорічного державного свята – Дня соборності України //Свобода. – 1999. – 26 січ., фото.

Івашук М. Україна: один народ, одна держава: [Урочистості в Тернополі, присвячені 80-річчю державної соборності України] //Свобода. – 1999. – 26 січ.

Кульчицький С. “Однині воєдино зливаються...”: 80 років тому, 22 січня 1919-го, об'єдналися дві українські держави – УНР і ЗУНР //Вільне життя. – 1999. – 21 січ.

Ленчук Р. “Вони рвали кайдани неволі, провіщали оновлений день”: До 80-річчя Злуки УНР і ЗУНР //Діалог. – 1999. – 23 січ.

Матейко Р. Історичний акт соборності //Тернопіль вечірній. – 1999. – 22 січ.

Нас єднає національна ідея //Тернопіль вечірній. – 1999. – 22 січ.

Садовська Г. Дзвонили дзвони – і ми бралися за руки //Вільне життя. – 1999. – 26 січ.

Сливка П. Свято єднання //Тернопіль вечірній. – 1999. – 22 січ. – (22 січня День соборності України).

28 СІЧНЯ

**85 РОКІВ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ
ОЛЕКСИ КОРНІЄНКА
(28.01.1919-13.02.2003) – ДРАМАТУРГА,
ТЕАТРОЗНАВЦЯ, ЗАСЛУЖЕНОГО
ПРАЦІВНИКА КУЛЬТУРИ УРСР**

Олекса Корнієнко народився 28 січня 1919 року в с. Петрівському на Чернігівщині, у селянській родині. Навчався в Київському залізничному технікумі, потім — у драматичній студії при Державному академічному театрі ім. І.Франка. Учасник війни. Працював актором і завідувачем літературної частини Житомирського драматичного театру.

У листопаді 1951 року починається тернопільський період життя і творчості Олекси Зосимовича. На той час він уже виступав на сторінках газет і журналів з оповіданнями, нарисами, театральними рецензіями. До 1958 року працював у редакції “Вільного життя”. Саме в цей період написав свою першу п'єсу “Ключі до щастя”. Він є автором ряду п'єс “Не тією стежкою” (1956 р.), “Поема Золотої долини” (1961), “Солові співають навесні” (1962), “Ціною любові” (1964), “Шлях до сина” (1969) та інші.

Його перу належать інсценізації повістей “Без язика” В.Короленка, “Під тихими вербами” Б.Грінченка, “Дорогою ціною” М.Коцюбинського. Переклав українською мовою п'єси О.Арбузова “Стародавня комедія”, Е.Скарпетті “Дім божевільних”, Г.Мдівані “Новий сад”, О.Штейна “В полоні часу”.

Окремими виданнями вийшли його п'єси у 1973 і 1979 роках, а в 1980-му — нарис-монографія “Тернопільський театр ім. Т. Г. Шевченка”.

П'єси письменника стають відомими не лише на сценах в Україні, а й поза її межами.

З 1965 р. О.Корнієнко обіймав посаду помічника головного режисера по літературній частині Тернопільського музично-драматичного театру ім. Т.Г.Шевченка.

У 1998 р. вийшла друком збірка повістей і оповідань “Родовий корінь”.

Помер Олекса Зосимович Корнієнко 13 лютого 2003 року.

ЛІТЕРАТУРА

Корнієнко О.З., Житник К.П. Поема Золотої долини: П'єса на 3 дії, 5 карт. – К.: Держлітвидав УРСР, 1961. – 104 с., іл.

Корнієнко О. Дорогою ціною: Драматична повість на 2 частини за М.Коцюбинським. – Тернопіль, 1994. – 35 с.

Корнієнко О.З. Ключі до щастя: Комедія на 4 дії. – К.: Держлітвидав УРСР, 1961. – 128 с.

Корнієнко О.З. П'єси. – К.: Дніпро, 1979. – 348 с., портр.

Корнієнко О. П'єси /Передне слово “Своєю стежкою” Й.Кисельова. – К.: Дніпро, 1973. – 264 с., портр.

Корнієнко О.З. Родовий корінь: Повісті. Оповідання. Спогади. Голоси здалека /Вступ. слово І.Гермаківського “Чисте золото правди”. – Тернопіль: Поліграфіст, 1998. – 230 с., портр.

Корнієнко О. Солові співають навесні: Комедія на 2 дії, 4 карт. – К.: Держлітвидав. – 1962. – 124 с.

Корнієнко О.З. Тернопільський театр імені Т.Г.Шевченка. – К.: Мистецтво. 1980. – 102 с., іл.

Корнієнко О.З. Ціною любові: Драма на 3 дії, 4 карт. – К.: Дніпро, 1964. – 96 с.

Корнієнко О. Голос пам'яті: Спогади про І.А.Кочергу //Вільне життя. – 1982. – 7 лют.

Корнієнко О. Талант – національне надбання: [Слово до молодих акторів] //Ровесник. – 1979. – 17 трав.

Корнієнко О. Театр відкриває завісу: [Відкриття сезону] //Вільне життя. – 1978. – 29 квіт.

Про присвоєння працівникам мистецтв почесних звань Української РСР: Указ Президії Верховної Ради УРСР 28 трав. 1979 р. //Відомості Верховної Ради УРСР. – 1979. - №24. – С. 350.

Заслуженого працівника
культури УРСР: Корнієнку О.З. – пом.
головного режисера Терноп. обл. укр.
муз.-драм. театру ім. Т.Г.Шевченка.

Вакуленко Д. Сучасна українська драматургія. 1945-1972: Основні тенденції розвитку. – К.: Наук. думка, 1976. – 228 с. – (АН УРСР. Ін-т літературознавства ім. Т.Г.Шевченка).

С. 7, 45, 55-57, 125, 199: Про
творчість О.З.Корнієнка.

Гром'як Р. Олексі Корнієнкові – 80 //Літ. Україна. – 1999. – 18 лют.

Гермаківський І. Чисте золото правди: До 80-ліття від дня народження Олексі Корнієнка //Свобода. – 1999. – 26 січ., портр.

Зозуляк Є. Майстер ключів до щастя: Олексі Корнієнкові – 80 років //Вільне життя. – 1999. – 28 січ. – (Ювілеї).

Кисельов Й. Розвідники часу: Літ.-критич. нарис. – К.: Рад. письменник, 1973. – С. 265-278: Про О.Корнієнка.

Олекса Корнієнко: [Некролог] //Літ. Україна. – 2003. – 6 берез.

Олекса Зосимович Корнієнко: [Некролог] //Вільне життя. – 2003. – 18 лют.

1 ЛЮТОГО

180 РОКІВ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ ГНАТА ГАЛЬКИ (1.02.1824-26.04.1903) – ЕТНОГРАФА ТА ФОЛЬКЛОРИСТА

Гнат Галька – один з перших українських фольклористів та етнографів Галичини. Народився 1 лютого 1824 року в Зарваниці Тереховлянського району. Закінчив духовну семінарію (1850). Був священиком та інспектором народних шкіл на Тернопільщині. Видав фольклорно-етнографічні збірники “Народні звичаї і обичаї над Збручем” у двох частинах (1860, 1862 рр.), етнографічні праці “Народний празник Купала” (1861), “Приказки” (1874), “З народних казок”, “Народні звичаї по Галицькому березі ріки Збруч” (1893), “Народні притчі і римовки” (1894), “Названня місяців”. Друкувався здебільшого у львівських журналах “Наука”, “Ластівка”, “Учитель”, “Неділя”.

Помер 26 квітня 1903 року в с. Дубківці, тепер Раштівці Гусятинського району.

ЛІТЕРАТУРА

Гнат Галька //Дивослово. – 1996. - №9. – С. 21.

Гнат Галька – фольклорист та етнограф //Городиський Л.Л., Зінчишин І.І. Мандрівка по Тереховлі і Тереховлянщині: Іст. нарис-путівник. – Львів, 1998. – С. 257.

Галька Гнат (1.02.1824-26.04.1903) – вчений-етнограф //Тереховлянщина: Іст.-краєзнав. та літ.-мистец. журнал: Львів-Тереховля, 1999. - №1. – С. 81-82.

Дуда І. Тернопільщина літературна: Путівник. – Тернопіль, 1990. – 66 с.

С. 59: Гнат Галька.

Медведик П. Галька Гнат //Тернопіль. – 1993. - №3. – С. 21.

Етнограф Гнат Галька //Тереховлянщина: Краєзнав. і літ.-мистец. альманах-календар на 2001 р. – Тернопіль, 2001. – С. 325.

Тереховлянщина: Краєзнав. і літ.-мистец. альманах-календар на 2001 р. – Тернопіль: Збруч, 2001. – 487 с.

Галька Гнат (1824-1903) //Енциклопедія українознавства /За ред. В.Кубійовича. – Львів, 1993. – Т. 1. – С. 352.

15 ЛЮТОГО

15 РОКІВ (1989) З ДНЯ ВИВЕДЕННЯ ОБМЕЖЕНОГО КОНТИНГЕНТУ ВІЙСЬК З АФГАНІСТАНУ

В жодному календарі день 15 лютого нічим не позначений. Але він особливий. Цього дня 15 років тому завершилася нарешті неоголошена війна, учасниками якої були Радянський Союз і Афганістан. Офіційно її війною не називали, а всього лише воєнною кампанією радянських військ в Афганістані. Кампанією, що тривала понад 9 років і вимагала великих жертв, під час якої тисячі наших співвітчизників загинули в боях і померли від ран, контузій, травм і хвороб, пропали безвісти. Офіційно кількість людських жертв – понад 14.5 тисяч громадян СРСР. Про них повідомляли, що загинули, виконуючи інтернаціональний обов'язок.

Похоронок тоді, як в далекі роки Другої світової війни, додому загиблим не присилали. Перевага загиблих і померлих була лише в тому, що “чорними тюльпанами” доставлялися цинкові гроби з їх тілами додому.

Сивіли від горя батьки і матері, ховаючи своїх дітей, сиротили діти, вдовами ставали жінки в мирний час. У скількох сім'ях в траурному обрамленні зберігаються фотографії синів! Що заробили вони за проявлену мужність і героїзм? Право бути похованим на рідній землі, одержати бойову нагороду посмертно, пропасти безслідно і при цьому зайняти своє місце в алфавітному порядку в Книзі загиблих і втрачених в Афганістані.

В афганістанській війні Україна втратила своїх громадян на 3,2 відсотка більше, ніж інші республіки СРСР. Майже за 10 років війни (з 27 грудня 1979 року по 15 лютого 1989 року) в Афганістані проходили службу 620 тисяч радянських військовослужбовців і 21 тисяча робітників та службовців. Людські втрати склали 14453 чоловіки. Пропали безвісти і потрапили в полон 417 чоловік, 119 вдалося звільнити.

Не обійшла ця трагедія і Україну: близько 3700 чоловік були вбиті, 6000 стали інвалідами. Ще 72 чоловіка залишилися в полоні або пропали безвісти.

ЛІТЕРАТУРА

Вітаємо! Указом Президента України орденом “За заслуги III ступеня” нагороджено В.В.Міська, голову Тернопільської обласної організації Української Спілки ветеранів Афганістану //Свобода. – 1999. – 27 лют.

До десятої річниці виведення радянських військ з Афганістану //Новини Шумщини. – 1999. – 13 лют.

Клос С. Афганістан з нами завжди //Тернопіль вечірній. – 1999. – 26 лют. – (До 10-річчя виведення обмеженого контингенту рад. військ з Афганістану).

Костюк Р. Мітинг-реквієм, приурочений виведенню військ з Афганістану //Тернопіль вечірній. – 1999. – 17 лют.

Ленчук Р. Афганський вітер по душах мете, афганський пил опадає на скроні... //Діалог. – 1999. – 13 лют.

Ліберний О. Мітинг воїнів-афганців [у Тернополі] //Свобода. – 1999. – 18 лют.

Новосядлий Б. Грані і полум'я душі //Свобода. – 1999. – 6 берез. – (Біль Афганістану).

Погоріла З. Обпалені афганською війною //Тернопіль вечірній. – 1999. – 17 лют.

Гоменюк О. Пам'яті Ярослава Горошка //Свобода. – 1999. – 15 черв.

Подунайчук В. Кроки у безсмертя: Штрихи до портрета Героя Радянського Союзу Я.П.Горошка //Голос Лановеччини. – 1999. – 16 жовт., фот.

Фарина І. ... І спорудили біля школи барельєф: [Я.Горошку, автор барельєфу терноп. скульптор В.Садовник] //Свобода. – 1999. – 11 верес.

Шана і повага: [У с. Борщівка Лановецьк. р-ну відбулися урочистості з нагоди відкриття барельєфу Герою Радянського Союзу Я.Горошку] //Вільне життя. – 1999. – 9 верес.

28 ЛЮТОГО

20 РОКІВ ТОМУ (1984) СТВОРЕНО ТЕРНОПІЛЬСЬКУ ОБЛАСНУ ОРГАНІЗАЦІЮ НАЦІОНАЛЬНОЇ СПІЛКИ ПИСЬМЕННИКІВ УКРАЇНИ

Наприкінці лютого 1984 року за рішенням правління Спілки письменників України було створено Тернопільську обласну організацію СПУ. До її складу увійшли: поети В.Вихрущ, Б.Демків, Г.Костів-Гуска, М.Левицький, Г.Петрук-Попик, драматург О.Корнієнко і літературознавець Р.Гром'як.

Відповідальним секретарем організації був обраний Г.Петрук-Попик, який очолював її до 1 жовтня 1992 року. Творчість тернопільських поетів добре znana в Україні. Через п'ять років письменницька організація стала центром національного відродження на Тернопільщині. Нині обласну організацію очолює Володимир Барна.

ЛІТЕРАТУРА

Дуда І. Тернопіль. Історико-краєзнавча хроніка. 1972-1984: [Про створення в 1984 р. обласної організації Спілки письменників України] //Тернопіль вечірній. – 2001. – 25 квіт.

Єднає спільна мета //Літ. Україна. – 1984. – 12 квіт.

Корнієнко А. Покликання високе, відповідальне //Літ. Україна. – 1985. – 26 верес.

Оспівувати велич доби: У Тернополі створено обл. письменнику організацію //Вільне життя. – 1984. – 28 лют.

Петрук-Попик Г. “Не треба брехати і собі, і людям”: Виступ голови Терноп. обл. організації СПУ Г.Петрука-Попика на десятому (першому незалежному) з'їзді письменників України 16 квіт. 1991 р. //Відродження. – 1991. – 25 квіт. – (Вільна трибуна).

Петрук-Попик Г. Час окрилення //Вільне життя. – 1984. – 28 лют.

Працю, авторитет письменника – перебудові: Із зборів обл. письменницької організації //Вільне життя. – 1989. – 21 квіт.

Тимочко П. Тернопільській письменницькій організації – 10 літ //Тернопіль вечірній. – 1994. – 12 берез.

У слово перелиті мелодії сердець: [Терноп. обласній організації Національної Спілки письменників України - 15: 3 нових поезій місцевих поетів] //Свобода. – 1999. – 6 лют.

Чайканин А. Осмислюючи творчі здобутки: У Терноп. письменницькій організації //Літ. Україна. – 1996. – 28 берез.

4 БЕРЕЗНЯ

70 РОКІВ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ ВОЛОДИМИРА ВИХРУЩА (4.03.1934-23.06.1999) – УКРАЇНСЬКОГО ПОЕТА, ДОКТОРА ЕКОНОМІЧНИХ НАУК, ПРОФЕСОРА, ЗАСЛУЖЕНОГО ЕКОНОМІСТА УКРАЇНИ, ЧЛЕНА-КОРЕСПОНДЕНТА АКАДЕМІЇ ПІДПРИЄМНИЦТВА І МЕНЕДЖМЕНТУ УКРАЇНИ

Володимир Вихрущ народився 4 березня 1934 року в селі Августівка Козівського району в селянській родині. Навчався у Конюхівській восьмирічній школі, в 1952 році

закінчив Львівський фінансово-кредитний технікум, відтак Одеський кредитно-економічний інститут, аспірантуру. Працював завідуючим відділом у районній газеті, головою колгоспу, завідуючим райфінвідділом, деканом факультету Тернопільського фінансово-економічного інституту, впродовж багатьох років — заступник голови Тернопільського облвиконкому, тривалий час завідуючим кафедри Тернопільської академії народного господарства.

Володимир Павлович Вихрущ — автор більше 100 наукових праць, багатьох монографій, навчальних посібників. Йому присвоєно вчений ступінь доктора економічних наук, звання професора. Він заслужений економіст України, член-кореспондент Академії підприємництва і менеджменту України.

Ще з дошкільного віку Володимир Вихрущ писав вірші. Перша книга його поезій “Барви сонця” побачила світ у 1972 році. Згодом вийшли поетичні збірки “Утверджую день” (1975), “Чебрець” (1977), “Веління серця” (1979), “Подих весни” (1980), “Поезії” (1982), “На крилах любові” (1984), “Вірші та поеми” (1986), “Полум'я калини” (1988), “Серпень душі моєї” (1990), “Мамина світлиця” (1991), “Світло душі” (1991), “Квіти надії” (1992), “Шлях до волі” (1993), “Козачок” (1994), “З розумової криниці” (1994), “Дороги долі” (1994), “Світ починається з любові” (1995), “Україночка” (1996). Остання збірка його поезій “Троянди на мечях”.

Володимир Вихрущ — автор багатьох популярних пісень, музику до яких написали композитори Микола Колесса, Юлій Мейтус, Володимир Верменич, Андрій Кушніренко, Анатолій Кос-Анатольський, Мирослав Скорик, Анатолій Горчинський та інші.

Пісні ці звучать у виконанні Ніни Матвієнко, сестер Байко, Алли Кудлай, а також самодіяльних співаків та вокальних ансамблів.

Пісні Володимира Вихруща видано окремими книжками “Пісні барвінкового краю” (1983), “Немає кращої землі, як наша рідна Україна” (Австралія, 1991), “Рідна сторона” (1994), “Кроком руш!” (1995), “З Україною в серці” (1996).

Володимир Вихрущ — лауреат Всеукраїнських літературно-мистецьких премій імені братів Лепких (1992) та імені Іванни Блажкевич.

Помер Володимир Вихрущ 23 червня 1999 року.

ЛІТЕРАТУРА

Вихрущ В. З висоти літа: Поезії. – Тернопіль: Збруч, 1997. – 229 с.

Вихрущ В. Козачок: Вірші для дошк. віку. – Тернопіль: Кн.-журн. вид-во “Тернопіль”, 1994. – 16 с.; іл. – (Б-чка журналу “Тернопіль”).

Вихрущ В. Рубаї. – Тернопіль: Лілея, 1998. – 229 с.

Вихрущ В. З Україною в серці: Пісні. – Тернопіль: Збруч, 1996. – 103 с., ноти.

Вихрущ В. Кроком, руш!: Співаник. – Тернопіль: Друкарня ВО “Оріон”, 1995. – 43 с., ноти. – (Українському війську присвячується).

Вихрущ В. Троянди на мечях: Пісні. 7-ій річниці Незалежності України присвячую /Слово про автора. – Тернопіль: Збруч, 1998. – 95 с., портр.

Вихрущ В.П. Основи бізнесу: Підручник. – Тернопіль: Збруч, 1998. – 197 с.

Макроекономічне регулювання підприємницької діяльності: теорія і практика /Авт. колектив Вихрущ В.П., Харів П.С., Карпик Я.М., Собко О.М. – Тернопіль: Б. в., 1996. – 57 с.

Великодня поезія авторів: [М.Людкевича, В.Ганішевського, В.Вихруща, П.Лежака, Р.Дурбака, Г.Ткачука] //Свобода. – 1997. – 24 квіт.

Вихрущ В. Дівчина сорочку вишивала – хрестиком, барвистими нитками: [Роздуми про значення укр. вишиття в житті людини] //Свобода. – 1997. – 17 лип. – (Написано серцем).

Вашків Л. Володимиру Вихрущу – 65! //Подільське слово. – 1999. – 27 берез.

Герман О. П'є моє коріння сік землі //Свобода. – 1999. – 6 берез.

о. Глубіш О. Серцем залишитись біля бога //Божий сіяч. – 1999. - №7, портр.

Мельничук Б. Володимир Вихрущ – у числі найвпливовіших людей світу: [Ім'я відомого вченого і поета занесено в США до довідника “500 впливових людей світу”] //Тернопіль вечірній. – 1997. – 21 черв.

Ященко С. Високе призначення долі //Свобода. – 1999. – 31 лип.

Пам'яті Володимира Вихруща //Тернопіль вечірній. – 1999. – 3 берез.

Вихрущ Володимир Павлович //Письменники радянської України: Бібліогр. довід. – К., 1981. – С. 33.

Вихрущ В.П. //Література до знаменних і пам'ятних дат Тернопільщини на 1999 рік. Бібліогр. список /Упоряд. Н.Іванко, ред. Г.Молицька. – Тернопіль, 1998. – С. 17.

15 БЕРЕЗНЯ

100 РОКІВ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ ЗЕНОНА ХРАПЛИВОГО (15.03.1904-1.10.1983) – ВИДАТНОГО ВЧЕНОГО, ФІЗИКА-ТЕОРЕТИКА

Зенон Храпливий народився 15 березня 1904 року в селі Лисівці Заліщицького району. Школу закінчив у Тернополі.

У 1923 році став студентом Віденського університету, де вивчав математику і фізику. Опісля перевівся до Ягеллонського університету в Кракові.

Після закінчення навчання працював у гімназіях Перемишля, а потім - у 1-й академічній гімназії Львова.

У 1932 році З.Храпливому присвоєно учений ступінь доктора наук. Предметом його докторату стала релятивістська теорія руху електрона в зовнішньому електричному полі з врахуванням власного потенціалу.

У січні 1934 року його обрали дійсним членом Наукового товариства ім. Т.Г.Шевченка. Він працював у математично-природничо-лікарській секції НТШ, редагував “Хроніку НТШ”, обирався членом наукової ради НТШ.

З вересня 1939 р. працював у Львівському університеті на посадах професора кафедри теоретичної фізики та проректора з навчальної роботи.

Влітку 1944 р. З.Храпливий покинув рідну землю. Спочатку він поселився у Мюнхені. Тут протягом трьох років завідував кафедрою фізики Міжнародного вільного університету. В 1948 р. переїхав до США, де отримав посаду професора фізики в Сент-Луїському університеті, що в штаті Міссурі.

Свої наукові праці вчений публікував переважно у “Фізичному журналі” – найбільш авторитетному спеціальному виданні США.

З.Храпливий був дійсним членом американського відділення НТШ, брав участь у численних міжнародних наукових конференціях, був обраний членом Нью-Йоркської Академії Наук і членом Американського фізичного товариства.

Помер видатний вчений 1 жовтня 1983 року в США. Похований у м. Бавнд-Бруці.

ЛІТЕРАТУРА

Гайда Р., Довгий Я. Перші українські фізики світового рівня: [О.Смакула, І.Пуллой, З.Храпливий] //Іменем закону. – 1996. – 12 січ.

Гайда Р.П. На теренах світової науки: Українські фізики в діаспорі //Аксіоми для нащадків: Українські імена у світовій науці: Зб. нарисів. – Львів, 1992. – С. 532-541.

С. 538: Про З.Храпливого.

Головач Ю.В. Фізики – дійсні члени Наукового товариства ім. Т.Шевченка у Львові //Аксіоми для нащадків: Українські імена у світовій науці: Зб. нарисів. – Львів, 1992. – С. 49-72.

С. 69, 71: Про З.Храпливого.

Грушицький В. У світовій науці – постать земляка: [З.Храпливий – фізик-теоретик, дійсний член амер. НТШ, член Нью-Йоркської Академії наук] //Колос. – 2002. – 9 трав.

Гуцал П. Перший з родини Храпливих //Вільне життя. – 1994. – 5 лип. – (Рядок з біографії краю).

Жила В. Зіновій Володимир Храпливий //Збаражчина: Зб. статей, матеріалів і споминів. – Нью-Йорк, 1980. – Т. 1. – С.591-593.

Зенон Храпливий: [Біогр. довідка] //Ювілейна книга Української гімназії в Тернополі 1898-1998: До сторіччя заснування /За ред. С.Яреми. – Тернопіль; Львів, 1998. – С. 597.

Тацуняк П. До 90-ліття професора Зенона Храпливого //Вісник НТШ: Інф. вид. НТШ у Львові. – 1994. - №8-9. – С. 16-17.

Тацуняк П. Науковий семінар, присвячений пам'яті професора Зенона Храпливого //Вісник НТШ: Інф. вид. НТШ у Львові. – 1994. - №10-11. – С. 26.

Храпливий Зіновій (15.03.1904-1.10.1983) //Українська державна чоловіча гімназія у Перемишлі 1895-1995. – Дрогобич, 1995. – С. 95.

Храпливий Зіновій (1904-1983) – фізик //Енциклопедія українознавства /За ред. В.Кубійовича. – Львів, 2000. – Т. 10. – С.3633.

21 БЕРЕЗНЯ

150 РОКІВ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ ПАВЛА ДУМКИ (21.03.1854-19.11.1918) – УКРАЇНСЬКОГО ПИСЬМЕННИКА, ГРОМАДСЬКОГО ДІЯЧА

Павло Думка народився 21 березня 1854 року в селі Купчинці Козівського району в сім'ї селян. Початкову освіту здобув у рідному селі, пізніше навчався у Львівській різьбярській школі. З 1890 року був активним діячем Русько-української радикальної партії, вів громадську роботу.

З ініціативи П.Думки у 1892 році у Купчинцях вперше було організовано товариство “Сокил”. Він також створив споживчі кооперації, фахові курси для селян, читальню, хор, драматичний гурток, товариство тверезості. Брав активну участь у Денисівському чоловічому хорі О.Вітошинського.

Понад чверть століття П.Думка підтримував дружні відносини з Іваном Франком. Листувався з М.Павликом, Л.Мартовичем, О.Барвінським, В.Стефаником.

Писати почав у 80-х роках. Друкував вірші й публіцистичні статті в журналах “Зеркало”, “Народ”, газетах “Хлібороб”, “Буковина”, “Громадський Голос”.

Помер П.Думка 19 листопада 1918 року у с. Драгоманівці. Похований у Купчинцях.

Вперше вибрані поезії і публіцистичні статті П.Думки побачили світ під назвою “Веснянка” у Львівському видавництві “Каменярь” 1970 року.

1994 року в Тернопільському видавництві “Діалог” побачило світ ювілейне видання “Молитва рільника”, яке присвячене 140-річчю від дня народження П.Думки.

У 1999 році на честь 145-літнього ювілею поета, культурно-громадського діяча, посла до австрійського парламенту П.Думці в його рідних Купчинцях було споруджено пам'ятник.

ЛІТЕРАТУРА

Думка П.А. Веснянка: Вибрані поезії, статті, виступи /Вступ. ст.: І.Франко “Із поезій Павла Думки”, Післямова: В.Хома, А.Халімончук “Павло Думка”. – Львів: Каменярь, 1970. – 111 с.

Молитва рільника /Ювілейне вид. до 140-річчя з дня народження П.Думки /Передм. “Павло Думка” В.Хоми. – Тернопіль: Діалог, 1994. – 176 с.

Думка П. Жіноча доля; До руських хлопів: [Вірші] //Антологія української поезії: В 6 т. Т. 3. Українська дожовтнева поезія. Твори поетів XIX – початку XX ст. – К., 1984. – С. 204-205.

Думка П. Марш кошового; “Чо-сьте, браття, потрухліли...”: [Вірші] //Стрілецька голгофа: Спроба антології. – Львів, 1992. – С. 46-48.

Із поезій Павла Думки //Франко І. Твори: В 20 т. Т. 16. Літературно-критичні статті. – К., 1955. – С. 157-160.

Із поезій Павла Думки //Франко І. Зібрання творів: В 50 т. Т. 28. Літературно-критичні праці (1890-1892). – К., 1980. – С. 89-92.

Думка Павло: Коротка біогр. довідка //Тернопіль: Тернопільщина літературна. Дод. №2. – Тернопіль, 1991. – С. 17.

Коваль С. Ми зустрічали Івана Франка...: Спогади автора про зустріч з І.Франком та П.Думкою //Вільне слово. – 1991. – 28 верес. – (3 історії рідного краю).

Павло Думка //Хома В. Старовинні Купчинці. – Тернопіль, 2000. – С. 64-65.

Хома В. Іван Франко в Купчинцях і Драгоманівці. – Козова, 1996. – 35 с.

На сторінках книги згадується
П.Думка.

Хома В. Ментор нації //Тернопіль вечірній. – 1998. – 3 груд., портр. – (Яскраві постаті нашого краю).

Головин Б. Пам'ятник Павлу Думці //Тернопіль вечірній. – 2000. – 6 січ.

Савак Б. Павлові Думці – вдячні односельчани //Вільне слово. – 1999. – 18 груд.

Савак Б. Повернувся побратим Каменяря: [У Купчинцях Козівськ. р-ну відкрито пам'ятник Павлові Думці] //Вільне життя. – 1999. – 18 груд.

Думка Павло Андрійович (21.03.1854, с. Купчинці Козівськ. р-ну – 19.11.1918, с. Драгоманівка Козівськ. р-ну) – укр. поет, публіцист і громадськ. діяч //УЛЕ. – К., 1990. – Т. 2. – С. 126.

Думка Павло Андрійович (1854-1918) – укр. поет //УРЕ. – 2-е вид. – К., 1979. – Т. 3. – С. 494.

Думка Павло (1854-1918), громад. і політ. діяч //Енциклопедія українознавства /За ред. В.Кубійовича. – Львів, 1993. – Т. 2. – С.605.

Хома В. Літературна енциклопедія Козівщини: Павло Думка //Рад. слово. – 1990. – 24 берез.

Співець селянської долі П.Думка (1854-1918): Бібліогр. покажч. /Упоряд. М.Друневич, ред. Г.Моліцька. – Тернопіль, 2000. – 12 с.

145 років від дня народження Думки Павла Андрійовича (21.03.1854-19.11.1918) //Література до знаменних і пам'ятних дат Тернопільщини на 1999 рік: Бібліогр. список /Упоряд. Н.Іванко, ред. Г.Моліцька. – Тернопіль, 1998. – С. 23-25.

24 БЕРЕЗНЯ

135 РОКІВ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ ОЛЕНИ КИСІЛЕВСЬКОЇ (24.03.1869-29.03.1956) – УКРАЇНСЬКОЇ ПИСЬМЕННИЦІ, ЛІТЕРАТУРОЗНАВЦЯ

Олена Львівна Кисілевська народилася 24 березня 1869 року в с. Фільварки (тепер Підгородне) Монастириського району в сім'ї священника. Шкільну освіту здобула в Станіславі (тепер Івано-Франківськ). Проживаючи деякий час у Львові, подружилася з видатним українським етнографом і фольклористом В.Гнатюком.

1884 р. брала участь в установчих зборах “Товариства руських женщин”, заснованого Н.Кобринською, упродовж 1919-1939 рр. мешкала у Коломиї. У 1929 і 1930 роках О.Кисілевську обирали сенатором польського сейму. На початку 1900-х років разом з В.Бачинським виступила ініціаторкою видання безоплатного додатку до газети “Діло” – “Жіноче Діло”, де публікувала свої дописи з питань жіночої рівноправності. У Коломиї заснувала і редагувала журнал “Жіноча Доля” (1925-1939), видавала додатки до даного журналу – “Жіноча Воля” та “Світ Молоді” (1932-1939). Друкувалася Кисілевська також у газеті “Діло”, часописах “Український Голос”, “Молода Україна” та ін.

Від 1935 р. Кисілевська – голова секції господинь при “Сільському Господарі”.

Перші оповідання Кисілевської про тяжке життя селян під узагальненою назвою “З нарисів Калини” опублікував у “Літературно-Науковому Віснику” (1903) І.Франко. Життю селян та інтелігенції присвячені оповідання і новели. Враження від численних подорожей Україною, від перебування в Італії, Швейцарії, Африці склали основу книг нарисів: “Вражіння з дороги”, “Під небом півдня”, “Швейцарія”, “Подорож до Африки”.

Записувала казки, пісні, народні звичаї, частково опубліковані В.Гнатюком.

З 1948 р. Кисілевська – перший голова Світової Федерації Українських Жіночих Організацій, яку очолювала до своєї смерті.

Померла Олена Кисілевська 29 березня 1956 року.

ЛІТЕРАТУРА

Кисілевська О. Жіноча й чоловіча робота //Вісті Придністров'я. – 1994. – 22 берез.

Кисілевська О. Моя рідна сторона: Уривки з споминів авторки //Бучач і Бучаччина: Іст.-мемуар. зб. – Нью-Йорк; Лондон; Париж; Сідней; Торонто, 1972. – С. 585-589.

Те ж: Вісті Придністров'я. – 1992. – 11 верес.

Кисілевська О. Одна сторінка з моїх спогадів: Рід Сіменовичів //Бучач і Бучаччина: Іст.-мемуар. зб. – Нью-Йорк; Лондон; Париж; Сідней; Торонто, 1972. – С. 385-386.

Кисілевська О. Танець: Весняна покутська мелодія //Вісті Придністров'я. – 1992. – 12 черв.

Бармак М., Гулей Н. Громадсько-політична діячка та письменниця Олена Кисілевська //Наукові записки. Вип. VI. Серія: Історія /Терноп. держ. пед. ун-т. – Тернопіль, 1997. – С.261-276. – Бібліогр. С. 275-276.

Бармак О. Олена Кисілевська: Нарис життя та творчості //Мандрівець. – 1999. - №5. – С. 45-48. – Бібліогр. С. 48.

Воронин О. Олена Кисілевська //Бучач і Бучаччина: Іст.-мемуар. зб. – Нью-Йорк; Лондон; Париж; Сідней; Торонто, 1972. – С. 245-246.

Гулей Н. “Любіть Україну... і мову її солов'їну” //Шлях перемоги. – 2000. – 23 серп.

Гулей Н. Олена Кисілевська і жіночий рух в Україні //Свобода. – 2001. – 22 трав.

Гулей Н. Олена Кисілевська: письменниця і громадсько-політична діячка //Тернопілля'96: Регіон. річник. – Тернопіль, 1997. – С. 117-118.

Гулей Н. Ця книга – яскравий спомин: [Про книгу О.Кисілевської “Швейцарія”] //Шлях перемоги. – 1999. – 24 берез.

Лучканін В. Історія – життя, скрипка – хобі //Ровесник. – 1997. – 3 квіт.

Черемшинський О. Кисілевська Олена Львівна (Сіменович): [До 130-річчя від дня народження укр. письменниці, літературознавця, журналіста, уродж. с. Підгородне Монастирськ. р-ну, проживала і похована в Канаді] //Вісті Придністров'я. – 1999. – 26 берез.

Баран Л. Повернулась до рідного краю: [У Монастирську відкрито музей О.Кисілевської] //Вісті Придністров'я. – 1999. – 2 квіт.

Грещук Г. Буде літературно-меморіальний музей //Свобода. – 1998. – 17 листоп. – (До 130-річчя Олени Кисілевської (Сіменович)).

У музеї Олени Кисілевської – поповнення: [м. Монастирськ] //Свобода. – 1997. – 3 квіт.

Черемшинський О. Для музею Олени Кисілевської: [Йдучи назустріч 130-річному ювілею укр. письменниці] //Вісті Придністров'я. – 1998. – 16 жовт.

Черемшинський О. Розповідають експонати [представлені на ювілейній виставці, присвяченій 130-річчю від дня народження О.Кисілевської] //Свобода. – 1999. – 15 трав. – (Славетні імена).

Кисілевська (з дому – Сіменович) Олена – письменниця, журналістка, видавець //”Журавлина” книга: Тернопільська українська західна діаспора: Словник імен. А-І. – Тернопіль, 2001. – Ч.2. – С. 31-36.

Кисілевська Олена (1869-1956) – громадська діячка //Енциклопедія українознавства /За ред. В.Кубійовича. – Львів, 1994. – Т. 3. – С. 1033.

12 КВІТНЯ

75 РОКІВ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ ОСИПА ПЕТРАША (12.04.1929) – ЛІТЕРАТУРОЗНАВЦЯ, КРИТИКА

Осип Петраш народився 12 квітня 1929 року в Горохолинні Богородчанського повіту на Станіславщині в родині греко-католицького священика. Закінчив Богородчанську середню школу і філологічний факультет Львівського державного університету. Працював у школах Дрогобиччини, а з 1964 – викладач кафедри педагогіки і психології Дрогобицького педагогічного інституту ім. І.Франка.

Через два роки був звільнений з роботи “за зв’язки з учасниками антидержавної змови у Львові, зокрема з Михайлом Горинем”. Того ж 1966 переїжджає до Тернополя, вчителює в школах міста. Потім доцент кафедри української літератури Тернопільського педінституту.

Друкуватися почав у 1956 в колишній дрогобицькій обласній газеті “Радянське Слово” та міській - “Нафтовик Борислава”. Виступає в жанрі критики і літературознавства. У республіканських журналах “Вітчизна”, “Жовтень”, “Прапор”, “Радянське літературознавство”, “Українська мова і література в школі”, “Україна”, опублікував низку досліджень про життя і творчість І.Франка, С.Коваліва, Т.Бордуляка та інших діячів української культури. Упорядник і автор вступної статті до збірки поезій В.Шашкевича “Зільник”. Його перу належить літературний портрет “Руська трійця”, монографія “Руська трійця. М.Шашкевич, І.Вагилевич, Я.Головацький та їхні літературні послідовники” (1986).

До 150-річчя виходу “Русалки Дністрової” виступив на сторінках журналу “Кур’єр Юнеско” (1989, №4) з науковою розвідкою про цей альманах.

У США вийшла збірка статей “Огонь в одежі слова” (1995). Має численні публікації, що стосуються давнього і сучасного літературного процесу, в “Літературній Україні”, “Вільному житті”, “Ровеснику” та інших часописах.

ЛІТЕРАТУРА

Петраш О. “Руська трійця”: М.Шашкевич, І.Вагилевич, Я.Головацький та їхні літературні послідовники. – К.: Дніпро, 1986. – 230 с.

Петраш О. Духовні твори Маркіяна Шашкевича //Шашкевичіана: Маркіян Шашкевич в історії української культури. – Тернопіль, 1995. – С. 28-30.

Петраш О. Маловідома повість Богдана Лепкого з повоєнного життя комбатантів (ветеранів) Української Галицької Армії “Зірка” //Богдан Лепкий – видатний український письменник: [Зб. статей і матеріалів урочистої академії, присвяченої 120-річчю від дня народження письменника]. – Тернопіль, 1993. – С. 122-129.

Петраш О. Невідомий Тимотей Бордуляк //Тернопілля’95: Регіон. річник. – Тернопіль, 1995. – С. 405-407.

Петраш О. Дороги Маркіяна Шашкевича і його побратимів на Тернопілля //Свобода. – 1998. – 6 черв., скульптура.

Петраш О. Квітка з підземелля: Нещодавно вийшло цікаве дослідження про славетну “Руську трійцю” //Вільне життя. – 1988. – 8 квіт.

Петраш О., Гаврилів В. Кривавим листом котить листопад: Листопад 1918 р. ЗУНР //Вільне життя. – 1994. – 22 листоп. – (Рядок з біографії краю).

Петраш О. На землі Галицькій: [Про популярність творів Шевченка в Зах. Україні] //Літ. Україна. – 1992. – 3 лют.

Грещук Г. Нові лауреати премії імені братів Лепких [О.Петраш] //Свобода. – 1999. – 16 листоп.

О.Петраш.

Слабошпицький М. Роман Іваничук: Літ.-критич. нарис. – К.: Рад. письменник, 1989. – 205 с.

С. 87-90: Про О.Петраша.

Бондар М. Голос “Руської трійці”: [Рец. на кн. О.Петраша “Руська трійця”] //Друг читача. – 1987. – 4 черв.

Велиган Я. Пагілля “Русалки Дністрової”: [Про книгу О.Петраша “Руська трійця”] //Ровесник. – 1972. – 21 верес.

Дем’ян Г.В. “Руська трійця” //Укр. мова і літ. в школі. – 1973. - №2. – С. 94-95.

Михайленко Є. “Огонь в одежі слова”: Збірка О.Петраша під такою назвою вийшла в Америці //Свобода. – 1995. – 1 лип. – (Книги земляків).

Ониськів М. Осип Петраш //Тернопіль: Тернопільщина літературна. Дод. №2. – 1992. – Вип. 2. – Ч. 2. – С.36.

Петраш Осип Осипович: Біогр. довідка //Тернопілля’95: Регіон. річник. – Тернопіль, 1995. – С. 782, портр.

Петраш Осип Осипович //Література до знаменних і пам’ятних дат Тернопільщини на 1999 рік: Білогр. список /Уклад. Н.Іванко, ред. Г.Моліцька. – Тернопіль, 1998. – С. 28.

15 КВІТНЯ

60 РОКІВ ТОМУ (1944) ТЕРНОПІЛЬ ЗВІЛЬНЕНО ВІД НІМЕЦЬКИХ ОКУПАНТІВ

День 15 квітня 1944 року ніколи не згасне у вдячній пам’яті нащадків. Десятиліття відділяють нас від тих страшних подій, коли відлунали останні бої на нашій тернопільській землі.

Перед цією подією тривали запеклі жорстокі бої. Місто було окуповане німецькими загарбниками, штаб яких знаходився у підвальному приміщенні музею по вулиці Музейній під командуванням генерала Нейфорфа. Однак 12 березня військам Першого Українського фронту вдалося укріпитися на околиці міста. На них чекав 22-годинний повітряний бій. З 24 по 28 березня декілька вулиць міста, зокрема Міцкевича, Костюшки, Тарнавського переходили 6 разів із рук в руки, при цьому німці зазнавали великих втрат. Почався масовий штурм Тернополя, в результаті якого військові частини прорвали на околиці міста зовнішню лінію оборони ворога. 31 березня зав’язалися вуличні бої, що нагадували сталінградські. Так і називали військові місто над Серетом: маленький Сталінград. Гітлерівці відчайдушно оборонялися. Але 12 квітня війська почали рішучий штурм Тернополя, і 15 квітня 1944 року війська Першого Українського фронту повністю оволоділи обласним центром – великим залізничним вузлом і міцним опорним пунктом оборони німців на Львівському напрямку.

За час окупації Тернополя німецькими загарбниками, в руїни і згарища було перетворено пивоварний завод, 5 млинів, 3 цегельних заводи, крейдяний завод, тютюнову фабрику, великий залізничний вузол.

Знищено 8 шкіл, педагогічну, музичну і машинно-тракторну школи, залізничний та технікум торгівлі, інститут народної освіти, театр ім. І.Франка, 3 кінотеатри, 2 бібліотеки, краєзнавчий музей. У місті було зруйновано понад 2600 житлових будинків. Збитки, заподіяні німцями Тернополю і його населенню, перевищували 7 млрд. крб. У дні штурму місто над Серетом було зруйновано на 85 відсотків.

Тернополяни свято бережуть пам'ять про героїв: у їх честь споруджено меморіальний комплекс у парку Слави, доглядається меморіальне кладовище.

ЛІТЕРАТУРА

Андрушків Б. Правда про кожну краплину крові, про кожну сльозу: Вклонімося низько нашим сивочолим ветеранам, які мужньо захищали Вітчизну. Вони на цей поклін заслуговують //Правда України. – 1999. – 27 жовт.

Визволення України: Велика Вітчизняна війна. 1941-1945: Хронологічний довід. До 55-ї річниці визволення України від німецько-фашистських загарбників. – К.: Парламентське вид-во, 1999. – 135 с.

Про визволення міста Тернополя див.: Геогр. показчик С. 130-134.

Вербинський М. Взяття “Тернопільських воріт” //Армія України. – 1999. – 18 трав. – (55 років тому...).

Вишневецький Ю. “Здесь был город Тернополь”: [Звільнення Тернополя в квіт. 1944 р.] //Тернопільська газета. – 2003. – 23-29 квіт., фот. – С. 6.

Гасай Є. Тернопільщина в літописі звільнення України //Свобода. – 1999. – 2 листоп.

Гулько Я. Кривава правда війни: До 59-ї річниці звільнення Тернополя від гітлерівських загарбників //Тернопіль вечірній. – 2003. – 10 квіт. – С. 4.

Їх залишилося зовсім-зовсім мало: [Фотографії тернополян-визволителів міста від фашистів] //Тернопіль вечірній. – 2003. – 10 квіт. – С. 4.

Ліберний О. Мирну весну принесли фронтовики: [І.Г.Чередниченко – учасник звільнення Тернополя від німецько-фашистських загарбників] //Свобода. – 2003. – 15 квіт., фот.

Никоненко В. Світла вдячність поколінь: Визволення області від фашистських загарбників //Свобода. – 1999. – 5 черв.

Таран П. І радість, і квіти, і сльози //Вільне життя. – 1999. – 17 квіт. – (55-річчя визволення Тернополя).

Терен О. Тернопіль 59 років тому //Думай. – 2003. – 17 квіт. – С. 14.

Фашизм ненавиділи всі: Визволення області від фашистських загарбників //Свобода. – 1999. – 31 лип.

Чорній Н. Не захистила “фортеця”: [Написано на основі праці нім. історика Г.Фрінке “Фортеця”] //Вільне життя. – 2003. – 15 квіт. – (До дня визволення Тернополя).

Якушкін І. Приціл був точним: [Артилеристи-визволителі Тернополя від німецьких загарбників] //Свобода. – 2003. – 8 трав.

Якушкін І. Хроніка подвигу: До 55-ї річниці визволення Тернопільщини від німецько-фашистських загарбників //Тернопіль вечірній. – 1999. – 19 трав.

Стоцький Я. Моє місто: [Вірш про Тернопіль] //Тернопіль вечірній. – 2003. – 17 квіт. – С. 15.

15 ТРАВНЯ

**150 РОКІВ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ
ІВАНА ГОРБАЧЕВСЬКОГО
(15.05.1854-24.05.1942) – АКАДЕМІКА, БІОХІМІКА**

Народився Іван Горбачевський 15 травня 1854 року в селі Зарубинці на Збаражчині. Вісімнадцятилітнім закінчив Тернопільську гімназію, де входив до гуртка “Громада”. Згодом вивчав медицину у Віденському університеті. Під час студій займався громадською працею: двічі був головою студентського товариства “Січ”, розпочав наукові дослідження з медичної хімії.

У 1877 році І.Горбачевський закінчив Віденський університет зі ступенем доктора всіх лікарських наук. Працював у Відні в Хімічному, згодом – у Фізичному інститутах.

Із 1883 року вчений працював у Карловому університеті в Празі: професором медичної хімії, деканом медичного факультету, ректором. Був заступником і першим директором Інституту медичної хімії при університеті у Празі.

Окрема сторінка у багатогранній діяльності вченого – його праця в Науковому товаристві ім. Т.Шевченка. З 1899 року – дійсний член НТШ, згодом – почесний член його математично-природописно-лікарської секції, у 1911-1918 роках – її директор (голова). Займався організацією лікарської комісії НТШ. У 1900 році очолював делегацію НТШ на Всесвітній лікарський конгрес у Парижі, де його обрали віце-президентом та президентом хімічної секції. З 1910 року І.Горбачевський – почесний президент Українського лікарського товариства.

Із 1925 року – академік Всеукраїнської Академії наук (м. Київ), член Австрійського Кайзерівського наукового товариства, Чехо-Словацької Академії наук, почесний член Спілки українських лікарів у Чехо-Словаччині.

Іван Горбачевський залишив після себе 66 наукових публікацій з хімії, біохімії, епідеміології, судової медицини, токсикології та інших галузей, понад 100 наукових опрацювань у галузі санітарії, багато з яких свого часу впровадили в Австро-Угорщині. Він підготував два томи підручника органічної та неорганічної хімії українською мовою, з яких перший том (“Органічна хімія”) опубліковано у Празі. Саме це заклало основи української наукової термінології. Чеською мовою наш земляк написав 4-томний підручник лікарської хімії.

Помер Іван Горбачевський 24 травня 1942 року в Празі, тут і похований.

Рішенням Кабінету Міністрів України іменем академіка І.Горбачевського у 1992 року найменованій Тернопільській медичній інститут (нині – медична академія), на фасаді цього навчального закладу встановлена пам’ятна таблиця. Ім’я І.Горбачевського також носить школа в Зарубинцях – рідному селі вченого.

ЛІТЕРАТУРА

Вергун І. Професор д-р Іван Горбачевський – вчений і людина //Вергун І. Статті: Бюлетені – науково-інформ. часописи УТГІ. – Дюнкерк, 2000. – С. 25.

Головацький І. Іван Горбачевський //Ювілейна книга української гімназії в Тернополі 1898-1998: До сторіччя заснування /За ред. С.Яреми. – Тернопіль; Львів, 1998. – С. 655-656.

Іван Горбачевський: [Біографія] //Петрик М., Баб’юк М. Основи математичного моделювання та застосування математичних методів у наукових дослідженнях. – Тернопіль, 1998. – С. 92-102, портр.

Маланюк П. та ін. Фрагменти з історії просвітницького сподвижництва в Галичині. – Тернопіль: Б. в., 1998. – 60 с.

С. 7, 8, 18, 20, 21, 35, 52-59: Про І.Горбачевського.

Барва Н. Вчений зі світовим ім’ям – наш земляк: До 145-річчя від дня народження вченого І.Горбачевського //Народне слово. – 1999. – 21 трав.

Боднар О. Знаменитий земляк //Народне слово. – 1999. – 14 трав.

Вадзюк О. Видатні природодослідники – члени Наукового товариства ім. Т.Шевченка //Біологія і хімія в школі. – 1998. - №3. – С. 53-55.

С. 54: Про І.Горбачевського.

Вадзюк С. Корифеї... не винні //Тернопіль вечірній. – 2000. – 16 серп.

Голод І. Міністр Австро-Угорщини народився на Тернопільщині: 15 травня минає 145 років від дня народження академіка Івана Горбачевського //Тиждень. – 1999. – 13-19 трав., портр.

Гонський Я. Академік, міністр, парламентарій //Медична академія. – 2001. - №10 (трав.). – С. 10.

Гонський Я.І., Губський Ю.І. Академік Іван Горбачевський //Медична хімія. – 2002. – Т. 4. - №4. – С.96-97.

Мельничук Б. Учений світового значення //Тернопіль вечірній. – 1999. – 19 трав. – (До 145-річчя від дня народження Івана Горбачевського).

Горбачевський Іван Якович (15.V.1854-24.V.1942) //УРЕ. – 2-е вид. – К., 1979. – Т. 3. – С. 106.

Горбачевський Іван – біохімік, гігієніст та епідеміолог, гром.-політ. і освітній діяч //”Журавлина” книга: Тернопільська українська західна діаспора: Словник імен /Упоряд.-ред. Б.Мельничук, Х.Мельничук. – Тернопіль, 1998. – Ч. 1. – С. 154-156.

Горбачевський Іван (1854-1942), визначний хімік і гром.-політ. діяч, родом з Тернопільщини в Галичині //Енциклопедія українознавства: Словникова частина /За ред. В.Кубійовича. – Львів, 1993. – Т. 2. – С. 411.

Про присвоєння імені академіка І.Я.Горбачевського Тернопільському медичному інституту: Постанова Кабінету Міністрів України //Урядовий кур’єр. – 1992. - №31.

31 ТРАВНЯ

35 РОКІВ (1969) З ДНЯ ВІДКРИТТЯ ОБЛАСНОГО ЕТНОГРАФІЧНО-МЕМОРІАЛЬНОГО МУЗЕЮ ВОЛОДИМИРА ГНАТЮКА У СЕЛІ ВЕЛЕСНІВ МОНАСТИРСЬКОГО РАЙОНУ

Неподалік містечка Монастирська, у мальовничому куточку Тернопільщини розкинулося незвичайної краси село Велеснів.

Воно відоме тим, що виколисало українського вченого із світовим іменем академіка Академії Наук УРСР Володимира Гнатюка. Тут минули його дитячі роки, тут уперше від родичів, односельчан почув він чудові народні пісні, перекази, захоплення якими визначило його подальшу долю.

Вдячні земляки свято шанують пам’ять про Володимира Гнатюка – у Велесневі 31 травня 1969 року відбулося велелюдне відкриття музею, споруджено пам’ятник вченому.

Етнографічно-меморіальний музей створений на громадських засадах, через рік стає відділом Тернопільського краєзнавчого музею. Ознайомлення з експозицією, а також з відгуками про неї відомих вчених, діячів культури і літератури дає підстави стверджувати, що етнографічно-меморіальний музей В.Гнатюка у Велесневі явище і в музейному будівництві, і в науці – непересічне. Це значний культурний осередок області і науковий центр, де дбайливо збережено багату творчу спадщину академіка В.Гнатюка, зібрано його безцінні особисті речі. У 2003 році музей набув статусу обласного комунального етнографічно-меморіального музею Володимира Гнатюка.

Уся музейна експозиція – це тепла і хвилююча розповідь про великого вченого, людину, чиє ім’я по праву стоїть у перших рядах діячів української та всеслов’янської науки і культури.

ЛІТЕРАТУРА

Герета І.П., Черемшинський О.С. Етнографічно-меморіальний музей Володимира Гнатюка у Велесневі: Нарис-путівник. – Львів: Каменяр, 1991. – 94 с.

Велеснівський етнографічно-меморіальний музей Володимира Гнатюка //Гайдукевич Р.М. та ін. Музеї Тернопільщини: Путівник. – Львів, 1989. – С. 86-92.

Оселя академіка: 30-річчя етнографічно-меморіального музею Володимира Гнатюка у Велесневі //Вісті Придністров'я. – 1999. – 28 трав.

Савка О. Музеєві Володимира Гнатюка – 30 років //Свобода. – 1999. – 29 трав.

Телішук Г. “У пам'яті кольору немає...” //Свобода. – 1998. – 13 жовт.

Черемшинський О. Щирий друг українців: [У Велеснівському музеї експонується виставка чеха Франтішка Главачека – публіцистика, перекладача, громадсько-політ. діяча, щирого друга І.Франка, В.Гнатюка, М.Павлика] //Русалка Дністрова. – 1996. - №22-23 (груд.).

Пастушенко Н. Хранитель Велеснівського музею: [О.Черемшинський] //Ровесник. – 1999. – 10 черв.

Премія – завідуючому музеєм: [О.Черемшинському присвоєно премію ім. П.П.Чубинського Укр. т-ва охорони пам'яток історії та культури 1998 року – за багаторічну пам'яткоохоронну та популяризаторську діяльність у сфері фольклору та етнографії] //Свобода. – 1999. – 20 квіт.

7 ЧЕРВНЯ

85 РОКІВ (1919) З ЧАСУ ЧОРТКІВСЬКОЇ ОФЕНЗИВИ

Славну сторінку в історію захисту України від поневолювачів вписали хоробрі вояки Української Галицької Армії, які згуртували свої сили під Львовом.

Чортківська офензива бере початок з тих подій, коли III і VII бригади II корпусу (командир М.Тарнавський) 7 червня 1919 року здобули Ягільницю. У цьому бою загинув хоробрий командир сотні 22 річний поручик Клим Утриско, учитель з Комарно на Львівщині. Чортків був взятий 8 червня. III бригада наступала на Чортків з півдня, а V – з заходу. Здобувала Чортків також перша бригада УСС, яка після взяття Вигнанки вдарила на Чортків від сходу.

Розбитий у Чорткові ворог мав великі втрати, залишивши батарею гармат, 52 скоростріли, 60 тис. набоїв, багато крісів та військової амуніції. Взято в полон 200 вояків з дивізії Сікорського.

Поляки приголомшені таким несподіваним ударом, після здачі Чорткова, в паніці розпочали відступати на північ через с. Біла. В цей переломний момент піднявся дух УГА, та й уряд ЗУНР почав вживати рішучих заходів. 9 червня Виділ Національної Ради передав Є.Петрушевичу, як повновладному диктаторові, всю законодавчу і виконавчу владу. Відразу ж Є.Петрушевич змістив генерала О.Павленка від проводу армії, а на його місце призначив генерала М.Грекова – колишнього військового міністра Директорії УНР. Подальшою офензивою він керував аж до переходу УГА за Збруч.

Розгром поляків під Чортковом і їх подальше переслідування називають “Чортківською офензивою”. Цей період ділиться на три етапи: Чортківський пролом, офензива генерала Грекова, другий відворот УГА за Збруч. Такий поділ дає можливість справжньої оцінки як самих бойових дій, так виявлення ініціаторів офензиви, творців планів та їх виконавців.

За Чортківський пролом М.Тарнавський був удостоєний звання генерала.

Чортківський пролом генерал Капустянський назвав “тигровим скачком”. Так, це був тигровий скачок цілої армії, доведеної до краю прірви. Не було б Чорткова, не було б Києва, не було б сил на ту самопожертву, що її віддала УГА у подальшій боротьбі. У цьому історичне значення Чортківського пролому.

ЛІТЕРАТУРА

Боротьба Української Галицької Армії проти Польщі //Шандрук П. Сили доблесті. – К., 1999. – С. 62-68.

Бубернак С. Чортківська офензива: [Воєнна операція УГА проти польської армії] //Голос народу. – 1995. – 25 лип.

Гарасимів М. Збруч переходили організовано //Вільне життя. – 1999. – 20 лип. – (Рядок з біографії краю).

Макотерський Ю. Чортківській офензиві – 80 років //Ратуша. – 1999. – 29 трав.

Матейко Р. Чортківська офензива //Тернопіль вечірній. – 1999. – 23 черв.

Мельничук Б. Вісімнадцята тернопільська бригада: [Воєнна операція збройних сил ЗУНР-УГА у 1919 р.] //Тернопіль вечірній. – 1994. – 23 лип. – (Історія).

Осадца С. Офензива, що стала легендою //Свобода. – 1999. – 15 черв.

Петрик М. Чортківська офензива: Бій за Ласківці: [1919 року вояками УГА] //Тернопілля'96: Регіон. річник. – Тернопіль, 1997. – С. 195-196.

Чорпіта Я. Пам'ять про полеглих 80 років тому //Голос народу. – 1999. – 5 черв.

Чортківська наступальна операція УГА 8-28 червня 1919 р. //Литвин М. Українсько-польська війна 1918-1919 рр. – Львів, 1998. – С.351-390.

Довганик П. Ольга Басараб: 75 років тому її стратили польські шовіністи: [Про уродж. с. Іванків Борщів. р-ну] //Свобода. – 1999. – 27 лют. – (Славетні імена).

Чортківська офензива (також червнева офензива) //Енциклопедія українознавства /За ред. В.Кубійовича. – Львів, 2000. – Т. 10. – С. 3774.

80 років з часу проведення Чортківської офензиви (7.06.1919) //Література до знаменних та пам'ятних дат Тернопільщини на 1999 рік: Бібліогр. список /Уклад. М.Друневич, ред. Г.Моліцька. – Тернопіль, 1998. – С. 38.

12 ЧЕРВНЯ

70 РОКІВ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ

о. ГРИГОРІЯ ПЕТРИШИНА

(12.06.1934-25.10.1998) – ДУШПАСТИРЯ, ПОЕТА

Григорій Петришин народився 12 червня 1934 року в с. Голгоче Підгаєцького району. Зростав напівсиротою, бо в 1950 році після кагебістської “профілактики” помер батько. Закінчив заочно Одеську духовну семінарію та Московську духовну академію.

Працював душпастирем у парафіях сіл: Потутори Бережанського району (1963-1974), Гадинківці Гусятинського району (1974-1983), Заставці Монастириського району (1983-1993), Вербів, що на Підгаєччині (1993-1996) та Швейків, що на Монастирищині (1996-1998).

З 1993 року – капелан братства ОУН-УПА Подільської округи “Лисоня”.

Помер протоієрей Григорій Петришин 25 жовтня 1998 року.

У 2000 році світ побачила збірка отця Г.Петришина “Струмочок з вічності”.

ЛІТЕРАТУРА

Петришин Г. Струмочок з вічності: Поезії. – Тернопіль, 2000. – 76 с.

Грабовський О. Моя любов – це матір Україна: [Презентація збірки отця Г.Петришина “Струмочок з вічності”] //Бережанське віче. – 2000. – 4 листоп.

Джиджора М. Велика любов Капелана //Свобода. – 1999. – 6 лип.

Народе мій! Вір слову моему!: [До 9-го дня з Дня смерті отця Г.Петришина: [церковного та громадсько-політичного діяча]] //Підгаєцька земля. – 1998. – 6 листоп.

Петрук-Попик Г. Слово Боже, святе, українне...: На сороковини отця Григорія Петришина //Свобода. – 1998 – 5 груд.

27 ЧЕРВНЯ

75 РОКІВ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ

ПАВЛА ЗАГРЕБЕЛЬНОГО
(27.06.1934-14.03.1997) – НАРОДНОГО АРТИСТА
УКРАЇНИ, РЕЖИСЕРА, ПРОФЕСОРА

Народився Павло Загребельний 27 червня 1934 року в с. Рождественське Драбівського району Черкаської області. З 1957 по 1961 рік навчався на акторському факультеті Київського театрального інституту ім. І.Карпенка-Карого, потім заочно закінчив режисерський факультет цього ж інституту. З 1961 року працював актором Тернопільського музично-драматичного театру ім. Т.Г.Шевченка, з 1973 року - режисером, з 1974 по 1987 рік – головним режисером, а з 1987 року – актором драми цього ж театру.

Як актор П.Загребельний створив ряд яскравих високохудожніх образів – Лавріна Запорожця (“Незабутнє” за О.Довженком), Тараса (“Тарас Бульба” за М.Гоголем), Платона (“Дикий Ангел” О.Коломійця), Чмутіна (“Ретро” О.Галіна).

Режисерському талантові П.І.Загребельного притаманні глибина філософських узагальнень, висока поетична образність, художня довершеність. Кращі його постановки стали помітним мистецьким явищем в Україні - “Голубі олені” О.Коломійця, “Без язика” О.Корнієнка за В.Короленком, “Тарас Бульба” за М.Гоголем, “Закон вічності” Н.Думбадзе, “Влада темряви” Л.Толстого, “Моя професія – сеньйор з вищого світу” А.Скарначчі і Р.Тарабузі, “Маруся Богуславка” М.Старицького.

Акторську і режисерську діяльність П.І.Загребельний поєднував з педагогічною. Він виховав плеяду талановитих митців, які успішно працюють на сцені нашого театру. Із 1995 року – він професор Тернопільського експериментального інституту педагогічної освіти.

Народний артист України, професор Павло Іванович Загребельний помер 14 березня 1997 року.

ЛІТЕРАТУРА

Павло Загребельний у спогадах сучасників /Ред.-упоряд. Х.Мельничук і Б.Мельничук. – Тернопіль: Лілея, 1998. – 158 с.; світлини.

Бурміцька О. Справжній талант, справжній друг і порадник: 27 червня П.Загребельному виповнилося б 65 років //Тернопіль вечірній. – 1999. – 25 черв.

Демків Б. Духовне поле Павла Загребельного: Штрихи до портрета //Тернопіль вечірній. – 1997. – 21 листоп.

Лазаревський С. Серце віддане людям //Тернопіль вечірній. – 1998. – 13 берез.

Ляховський І. На його виставах завжди було людно //Свобода. – 1998. – 14 берез. – (14 березня – день пам’яті Павла Загребельного).

Медуниця М. А верби шумлять...: [Спогад про П.Загребельного] //Культура і життя. – 1997. – 17 груд.

Мельничук Б. Павло Загребельний постійно хотів працювати і міг створити ще дуже багато...: [Спогади рідних і близьких] //Тернопіль вечірній. – 1997. – 23 квіт.

Садовська Г. Він грав, як дихав //Вільне життя. – 1999. – 13 берез. – (Незабутні).

Садовська Г. І душа його витала в театрі //Вільне життя. – 1998. – 20 берез.

Сікорський К. Ми разом йшли... //Вільне життя. – 1998. – 14 берез. – (Пам’ять).

Павло Іванович Загребельний: Слово прощання //Тернопіль вечірній. – 1997. – 19 берез.

Загребельний Павло Іванович //УРЕ. – 2-е вид. – К., 1988. – Т. 12. – С. 552. – (Додаток).

Загребельний Павло Іванович //Мистецтво України: Біогр. довід. – К., 1997. – С. 250.

Загребельний Павло Іванович – укр. актор і режисер //Митці України: Енцикл. довід. – К., 1992. – С. 255.

Загребельний Павло Іванович //Театральна Тернопільщина: Бібліогр. покажч. /Уклад.: П.К.Медведик, В.Я.Миськів, Н.К.Іванко; ред. Г.С.Моліцька, С.В.Ткачов. – Тернопіль, 2001. – С. 136-140.

7 ЛИПНЯ

**100 РОКІВ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ
МИХАЙЛА МОРОЗА
(7.07.1904-27.09.1992) - ХУДОЖНИКА**

Народився Михайло Мороз 7 липня 1904 року у с. Пліхів на Бережанщині. З 1923 по 1927 рік вчився у Мистецькій школі Олекси Новаківського у Львові. У 1928 р. як стипендіат Митрополита Шептицького виїжджає для поглиблення художніх студій до Парижа, згодом до Італії. У 1932 р. повертається до Львова. З 1949 р. – в США.

М.Мороз постійно бере участь у виставках, про нього пишуть схвальні рецензії та відгуки у пресі. Він визначається винятковою працездатністю. За п'ятдесят років своєї мистецької праці художник вклав у скарбницю української культури більше 3000 картин, малюнків, рисунків, етюдів.

Починаючи з 1925 року, він брав участь у найважливіших українських, а також міжнародних виставках. Ось географія мандрівки його найкращих мистецьких творів: Львів, Київ, Харків, Москва, Регенсберг, Париж, Амстердам, Нью-Йорк, Майямі, Торонто, Детройт, Сіракузи, Монреаль. На чотирьох із них відзначений нагородами: Париж (1929), Львів (1942), Нью-Йорк (1958), Сіракузи (1965).

Михайло Мороз – найбільш відомий у мистецькому світі як портретист і майстер колоритних картин-краєвидів. Його мистецькі твори є окрасою багатьох музеїв світу, а також багатьох приватних колекціонерів.

Помер М.Мороз 27 вересня 1992 р. в Нью-Йорку, там і похований.

ЛІТЕРАТУРА

Книга творчости українських мистців поза Батьківщиною /Об'єднання мистців українців в Америці /Гол. ред. П.Мечик. – Філядельфія: Нотатки з мистецтва, 1981. – 511 с.
С. 338-343: Про М.Мороза.

Вітвицький О. З “Пантеону славних”: [У держархіві області експонується виставка “Майстер пензля”, присвяч. 95-річчю з дня народж. М.Мороза, уродж. с. Пліхів на Бережан.] //Свобода. – 1999. – 10 лип.

Волошин Л. Михайло Мороз: рання творчість //Образотворче мистецтво. – 1995. - №2. – С. 22-24.

Городецький І. Михайло Мороз: Золотий ювілей мистецької праці (1925-1975): [портретист і пейзажист] //Визвольний шлях. – 1976. - №2. – С. 233-243.

Городецький І. Михайло Мороз //Американське чудо: Альманах УНС. – Нью-Йорк, 1976. – С. 198-204.

Колесса Г. “Малярство – то моя молитва...”: [Меморіальна виставка творів М.Мороза з нагоди виходу в світ монографії митця] //Культура і життя. – 1996. – 13 берез.

Лавренюк В. “Малярство – то моя молитва”: В обл. краєзнав. музеї експонується виставка славетного художника, нашого земляка М.Мороза //Свобода. – 1997. – 18 жовт. – (Таланти землі нашої).

Подуфалий В. Художник з Пліхова //Бережанське віче. – 1991. – 11 груд.

Попович Ж. Там, де зупинився Олекса Новаківський, далі пішов Михайло Мороз //Ровесник. – 1997. – 17 жовт.

Стебельський Б. Михайло Мороз (1904-1992) //Визвольний шлях. – 1993. - №4. – С. 470-473.

Терен-Юськів Т. Довго очікувана виставка Михайла Мороза //Визвольний шлях. – 1981. - №8. – С. 1020-1022.

Терен-Юськів Т. Меморіальний концерт, виставка і монографія М.Мороза //Визвольний шлях. – 1996. - №1. – С. 126-127.

Стебельський Б. Михайло Мороз: [Пам'яті мистця] //Визвольний шлях. – 1993. - №3. – С. 375.

Мороз Михайло (7.07.1904-27.09.1992) – укр. живописець //Митці України України: Енцикл. довід. – К., 1992. – С. 410.

18 ЛИПНЯ

70 РОКІВ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ ІВАНА ГОРБАТОГО (18.07.1934-2.07.1990) – УКРАЇНСЬКОГО ПОЕТА, ЖУРНАЛІСТА

Іван Горбатий народився 18 липня 1934 року в селі Заруддя Збарзького району Працював у колгоспі, на виробництві.

По закінченні Київського державного університету ім.Т.Г.Шевченка працював в обласній газеті “Вільне життя”. Був обраний відповідальним секретарем Тернопільського товариства української мови. Усе своє свідоме життя він віддав журналістиці.

Хоч жив Іван Романович активним творчим життям і багато писав, за життя зумів видати лише одну збілочку поезій з незвичною назвою “Ріка через осінь”. Але й вона, на превеликий жаль, вийшла в колективному збірнику “Ніжний кремій...”.

Доля не протегувала йому. Не один раз його рукописи готувалися до друку, позитивно оцінені рецензентами та редакторами, але завжди щось ставало на перешкоді. Один з його рукописів уже навіть стояв у тематичному плані “Радянського письменника”, однак через рік цілком несподівано “випав” з нього. На світ божий вийшла збірка іншого поета, більш впливовішого, пробивного, настирливішого.

Справжній поет рідко думає або й зовсім не думає про те, як надрукувати свої вірші. Його більше хвилює те, як їх написати, щоб не було соромно перед читачами і білим одкровенням аркуша паперу. Саме таким був Іван Горбатий.

У шухляді стола, де працював поет літредактором газети “Вільне життя”, залишився папірець з його маленьким заповітом: “На моїй могилі поставте низенький пам'ятник, щоб онуки і квіти могли до колін моїх тулитися” Та найкращим йому пам'ятником є його поезії.

Він залишився глибоким майстром Слова, патріотом і громадянином.

ЛІТЕРАТУРА

Горбатий І., Ярмуш В. Допоки я живу: Поезії. – К.: Укр. письменник, 1994. – 91 с.

Горбатий І. Розвидень: [Підбірка віршів] //Рушник: Літ.-мистец. зб. – Збараж, 2001. – С. 9-13.

Горбатий І. “З мого серця починаєшся ти, Україно”: Добірка віршів //Вільне життя. – 1994. – 16 лип.

Горбатий І. Із книжки “На вістрі сльози”, ще не виданої //Київ. – 1998. - №7-8. – С. 14-15, портр.

Горбатий І. “Наша дума, наша сила ватрою палає”: [Поезії] //Русалка Дністрова. – 1994. - №11 (лип.).

Горбатий І. Рідна мова: [Вірш] //Свобода. – 1996. – 22 серп.

Нові члени Національної Спілки письменників України: [І.Горбатий] //Літ. Україна. – 2000. – 10 лют.

Барва Г. “З мого серця починаєшся ти, Україно...”: Репортаж з відкриття – меморіальної дошки поету, журналістові //Народне слово. – 1995. – 17 листоп.

Веретюк О. “Світ пригорнувся до мене, як дитя...”: Роздуми про поетичний спадок Івана Горбатого //Свобода. – 1993. – 27 лип.

Зарудний Б. На Батьківщині Івана Горбатого //Русалка Дністрова. – 1995. - №21 (листоп.).

Кіріндась В. Листи у вічність //Київ. – 1998. - №7-8. – С. 12-13.

Те ж: Вісник історії краю. – 1996. - №6 (черв.).

Кіріндась В. Поет Побратим. Людина //Вільне життя. – 1999. – 17 лип., портр. – (До 65-річчя з дня народження Івана Горбатого).

Кіріндась В. “Так хочеться барвінком прорости” //Вільне життя. – 1996. – 16 лип.

Тадейчук Є. Іван Горбатий – член Спілки //Вільне життя. – 1999. – 5 жовт.

65 років від дня народження Горбатого Івана Романовича (18.07.1934-2.07.1990) – українського поета, журналіста //Література до знаменних і пам’ятних дат Тернопільщини на 1999 рік: Бібліогр. список /Упоряд. Н.Іванко, ред. Г.Молицька. – Тернопіль, 1998. – С. 45-46.

22 ЛИПНЯ

80 РОКІВ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ АНАТОЛІЯ ГОРЧИНСЬКОГО (22.07.1924) – РЕЖИСЕРА, КОМПОЗИТОРА, НАРОДНОГО АРТИСТА УКРАЇНИ

Анатолій Горчинський народився 22 липня 1924 року у Фастові, що на Київщині.

Закінчив музичне училище в Києві, 1956 року – режисерський факультет Київського театального інституту, вчився у знаменитого Мар’яна Крушельницького. Працював режисером у Київському театрі оперети, у театрах Львова (1957-1968), Хмельницька (1968-1973), Рівного (1973-1974), Тернополя (1975-1992).

У Тернопільському театрі поставив 43 вистави – всі з власною музикою. За роки режисерської праці написав та створив немало.

Останні його вистави: “Як наші діди парубкували” - В.Канівця, “Сім’я злочинця” - Джакометті, “Черниця і спокусник” - І.Тогобочного, “Чорноморці” - М.Лисенка, опера “Запорожець за Дунаєм” - Гулака-Артемівського, “Сільва” - І.Кальмана.

Є ще один жанр, з яким Анатолій Горчинський як талановитий творець музики до пісень і їх виконавець-бард не розлучається впродовж усього творчого життя. Це – пісня. Вона – суцільна і натхненна супутниця його творчості, його душевної невтоми, доріг і пошуків. У творчому, саме пісенному доробку автора – понад 200 пісень, мелодій різних і гарних. Це – “Червона троянда”, “Здрастуй”, “Чужа кохана” та інші.

В останні роки не лише популярною, а й улюбленою мільйонів слухачів ще одна пісенна перлина на вірші поета Миколи Луківа “Росте черешня в мамі на городі”. Пісня – Лауреат пісенного вернісажу-93, вона часто звучить на замовлення. У 1994 році А.Горчинському присвоєно високе звання – народний артист України.

ЛІТЕРАТУРА

Горчинський А. Росте черешня в мамі на городі: Пісенник. – Тернопіль: Збруч, 1998. – 110 с., ноти, портр.

Горчинський А. Троянди на пероні: Зб. пісень, ліричних роздумів та сокровених спогадів маестро. – Тернопіль: Горлиця, 2000. – 81 с.

Композитор Анатолій Горчинський: “Грошей за пісні не беру – співайте на здоров’я” //Публ. Т.Поліщук //Україна. Європа. Світ. – 1997. – 15-21 лют., фот.

Горчинський А.: “Нехай залишусь в пам’яті піснями”: [Розм. з нар. артистом України зап. Н.Бай] //Русалка Дністрова. – 1997. - №4 (квіт.), фот.

Горчинський А. “Я дуже часто закохуюся і радий, що маю таку особливість”: [Розм. з нар. артистом України вів М.Маслій] //Тернопільська газета. – 1997. – 1 трав., фот.

Горчинський А. “Я ж пишу пісні, так як просто інакше не можу”: [Розм. М.Миколока з нар. артистом України] //Магістраль. – 1997. - №8, фот.

Горчинський А. “Я ще досі вчуся...”: 50 років творчості! //Соломія. – 1997. - №2 (серп.-верес.), портр.

Горчинський А.: “Якби я не закохувався, то нічого не написав би”: Ужинок патріарха української естради – п’ятдесят років на сцені, близько 300 авторських пісень і 108 – вистав /Зап. М.Маслія і М.Миколюка //Гиждень. – 1997. – 4-10 лип., фот.

Бай Н. Черешневий цвіт його мелодій: Штрихи до портрета народного артиста України Анатолія Горчинського //Дніпро. – 1997. - №7-8. – С. 128-135. – (В сузір’ї муз).

Домбрович Т. Віват, маестро!: [Презентація книги “Росте черешня в мамі на городі”, в якій надруковано 50 пісенних творів А.Горчинського] //Вільне життя. – 1998. – 10 лют.

Мельничук Б. Анатолій Горчинський знову довів., що “Червона троянда” не в’яне //Тернопіль вечірній. – 1997. – 2 трав. – (Імпрези).

Ониськів М. Анатолій Горчинський: “Червону троянду дарую я вам” //Тернопіль вечірній. – 1998. – 9 лют.

Садовська Г. “Хто створив пісенний Капітолій?": [Йдеться про ювілейний вечір А.Горчинського] //Вільне життя. – 1998. – 13 лют.

Сінкевич Б. Почуття, народжені з троянд //Демократична Україна. – 1998. – 6 серп.

Горчинський Анатолій Аркадійович – режисер, композитор, співак (баритон), народний артист України (1994) //Театральна Тернопільщина: Бібліогр. покажчик /Уклад.: П.К.Медведик, В.Я.Миськів, Н.К.Іванко, ред.: Г.С.Моліцька, В.С.Ткачов. – Тернопіль, 2001. – С. 122-124, фот.

75 років від дня народження Горчинського Анатолія Аркадійовича (22.07.1924) – режисера, композитора, народного артиста України //Література до знаменних і пам’ятних дат Тернопільщини на 1999 рік: Бібліогр. список /Уклад. Н.К.Іванко, ред. Г.Моліцька. – Тернопіль, 1998. – С. 48-49.

27 ЛИПНЯ

75 РОКІВ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ

ІВАНА ГНАТЮКА

(27.07.1929) – УКРАЇНСЬКОГО ПОЕТА

Народився Іван Гнатюк 27 липня 1929 року в с. Дзвиняча Збаразького району, у бідній селянській родині. З раннього дитинства зазнав чимало горя. То була боротьба за виживання, за кусень хліба.

Початкову школу закінчив у рідному селі. 1947-1948 роки – навчання у Кременецькому педучилищі, де його підстерегла біда. За вірш про Україну, за підлим доносом його заарештовано. По дорозі до в’язниці він утік, але нового арешту, сталінських тюрем та колимських концтаборів йому не вдалося уникнути. Ніщо не зломало його духу борця за вільну, незалежну Україну. Навіть в умовах тоталітарного режиму, незважаючи на всі перепони й рогатки більшовицької цензури, він не зламав свого пера, не сховався з обраного шляху, хоч давалось усе ой як нелегко. Починаючи із 60-х років, одна за одною виходять збірки поезій: “Паговіння” (1965), “Калина” (1966), “Повнява” (1968), “Жага” (1970), “Барельєфи пам’яті” (1977); “Дорога” (1979), “Чорнозем” (1981), “Турбота” (1983); “Осінь блискавка” (1986), “Благословенний світ” (1987); “Нове літочислення” (1990), “Хресна дорога” (1992).

Член Національної Спілки письменників України з 1967 року. Лауреат Національної премії України імені Т.Шевченка 2000 року за книгу “Стежки-дороги”.

ЛІТЕРАТУРА

Гнатюк І. Благословляла мати на дорогу: Вірші та поеми. – К.: Веселка, 1994. – 95 с.

Гнатюк І. Життя: Поезії. – Львів: Каменярь, 1972. – 38 с.

Гнатюк І. Паговіння: Поезії. – Львів: Каменярь, 1965. – 28 с.

Гнатюк І. Повнява: Поезії. – К.: Рад. письменник, 1968. – 92 с.
Гнатюк І. Турбота: Поезії. – К.: Рад. письменник, 1983. – 106 с.
Гнатюк І.Ф. Чорнозем: Лірика і поеми. – Львів: Каменяр, 1981. – 111 с., іл.

Гнатюк І. Перший арешт: Фрагмент //Тернопілля'96: Регіон. річник. – Тернопіль, 1997. – С. 491-492.

Гнатюк І.: “А починалося все з любові до України, справжньої любові, яка не похитнулася у моїй душі, а все більше розростається, вглиблюється, більше мучить, більше...” //Тернопіль вечірній. – 1998. – 14 листоп., портр.

Гнатюк І. “Вірю, що дочекаюся людського і божого суду...”: Монолог поета //Русалка Дністрова. – 1994. - №16 (груд.).

Гнатюк І. Дім; Останній лист; Пісня – сильніша за смерть; Біль; Думка про пам'ять; Могила Яворницького: [Вірші] //Тернопіль: Тернопільщина літературна. Дод. №2. – Тернопіль, 1991. – С. 50-51.

Гнатюк І. Душа – як тятива: [Поезії] //Дзвін. – 1991. - №12. – С. 3-5.

Гнатюк І. Затамовані болі: [Вірші] //Київ. – 1989. - №7. – С. 6-11.

Гнатюк І. Кременець; Моє село: [Вірші] //Тернопіль. – 1994. - №5-6. – С. 79; 86.

Гнатюк І. “Крем'янецький курінь”; “Повстанець”; Шлюбна ніч; Заповіт: Із циклу “Дух одвічної стихії” //Березіль. – 1994. - №1-2. – С. 9-13.

Гнатюк І. Правда – мета: [“З вогню Тарасового слова”: Цикл віршів] //Літ. Україна. – 1993. – 11 листоп.

Гнатюк І. Прозріння духу: [Поезія] //Русалка Дністрова. – 1994. - №12 (верес.).

Гнатюк І. Стежки-дороги: Уривок з книжки-споминів //Русалка Дністрова. – 1995. - №13 (черв.).

Те ж: Сучасність. – 1995. - №9. – С. 116-128; №11. – С. 149-167; №12. – С. 151-162. Поч. №№7-8.

Гнатюк І. Холодний Яр; Повстанець; Допит; Пам'яті Василя Теслюка: [Вірші] //Основа. – 1995. - №28. – С. 48-56.

Гнатюк І. Поборник нашої єдності: [Про І.Дубилка, нашого земляка] //Русалка Дністрова. – 1995. - №1 (січ.). – (Подвижники нації).

Гнатюк І. Правдолюб і подвижник //Український шлях. – 1995. – 20 жовт.

Гнатюк І. Туга за Україною //Київ. – 1998. - №9-10. – С. 18-23.

Про присудження Національної премії України імені Тараса Шевченка: Указ Президента України //Літ. Україна. – 2000. – 16 берез.

Присудити Національну премію України імені Тараса Шевченка 2000 року Гнатюку Івану Федоровичу – письменнику – за кн. “Стежки-дороги”.

Бердник М.Я., Дем'ян Г.В. Філософсько-поетичні концепції народу і його буття в творчості І.Гнатюка //Тези доповідей і повідомлень І-ї Терноп. обл. наук. іст.-краєзнав. конференції. Ч. III. Секція V. Література і мистецтво. – Тернопіль, 1990. – С. 14-15.

Зборовський А. “Стежки-дороги” Івана Гнатюка //Літ. Україна. – 1998. – 17 верес.

Іван Гнатюк (нар. в 1929 р.) //Кодлюк Я.П., Одинцова Г.С. Розповіді про письменників. 2-е вид. – Тернопіль, 1998. – С. 19-21.

Іван Гнатюк: [Біогр. довідка] //Тернопіль: Тернопільщина літературна. Дод. №2. – Тернопіль, 1991. – С. 50.

Зозуляк Є. Тернисті шляхи-дороги до правди: Поету Іванові Гнатюку виповнилося 70 років //Вільне життя. – 1999. – 27 лип.

Мазурчук В. “Я весь у ньому – в твоєму імені святому, Україно!” //Діалог. – 1992. – 1 лют.

Пасічник Б. “Стежки-дороги” привели до визнання: Письменник І.Гнатюк – лауреат Національної премії імені Тараса Шевченка //За вільну Україну. – 2000. – 17 берез.

Сорока П. На крутозламі життєвих доріг //Літ. Україна. – 1998. – 17 груд.

Тарноб'ір Ю. З вогню Тарасового слова: [Зустріч із письменником – І.Гнатюком] //Діалог. – 1999. – 9 жовт.

”Той самий шлях я вибрав би собі” /Розм. з І.Гнатюком, членом Національної Спілки письменників України, прозаїком і поетом вела З.Нагірняк //Шлях перемоги. – 1999. – 10 лют.

Череватенко Л. “Сам Бог велів любити Україну”: [Доп. до 70-ліття від дня народж. І.Гнатюка (1999)] //Рідна школа. – 1999. - №12. – С. 17-21, портр.

Чернихівський Г. За честь, за вистражданий вірш і за мозольну волю нашу //Діалог. – 1999. – 15, 22 трав. – (Лицарі духу українського).

8 СЕРПНЯ

355 РОКІВ (1649) З ДНЯ БИТВИ І УКЛАДЕННЯ МИРНОГО ДОГОВОРУ ПІД ЗБОРОВОМ

Зборівська битва – одна з головних битв селянсько-козацького війська на чолі з Богданом Хмельницьким проти польських поневолювачів у період національно-визвольної боротьби у 1648-1654 роках. До цієї битви великий гетьман України із своїм козацьким військом здобув ряд перемог: 16 травня 1648 року під Жовтими Водами, 26 травня цього ж року - під Корсунем, у вересні – під Пилявцями та інші.

Після цих подій було перемир'я. Але тривало воно не довго. Богдан Хмельницький готувався до нових битв, оскільки поляки умов перемир'я не дотримувались та вельми частими були збройні сутички. Найбільше їх було на Поділлі. Тому на початку літа 1649 року війна почалася знову. До цього часу український гетьман уже мав домовленість з кримським ханом Ісламом-Гіреєм III про спільний наступ на поляків.

Основною ареною нових історичних битв стала Тернопільщина. Після кількох значних конфліктів з козацькими полками польсько-шляхетське військо в паніці відступило аж до Збаража. Тут його й оточили наступаючі полки Б.Хмельницького, а також союзники - кримські татари. Виручати оточених вирушив з військом польський король Ян Казимир.

Тим часом Б.Хмельницький таємно вночі з більшою частиною війська вирушив з-під Збаража назустріч польському королю і 15 серпня зненацька застав ворогів під час переправи через річку Стрипу, що неподалік Зборова. Поляки в битві зазнали великих втрат і змушені були поспішно отаборитися.

Але загони Б.Хмельницького прорвалися у ворожий табір і для поляків склалася критична ситуація. Тому Ян Казимир запропонував переговори. Лише зрада кримських татар врятувала його від повної поразки. Український гетьман змушений був 18 серпня укласти не вигідний для української сторони договір.

Умови Зборівського договору обмежували кількість реєстрового козацького війська до 40 тисяч. Селянам, прийнятим до Запорізького війська, дозволялося виїжджати з майном на козацьку територію. Було оголошено амністію учасникам повстання, під владу Запорізького війська відходила лише половина української території по лінії Ямпіль-Вінниця-Коростишів на заході. Шляхта не зреклася економічних привілеїв, не вдалося добитися скасування унії.

Зборівський договір не відповідав розмаху народного повстання, яке не поступалося найбільшим рухам у Європі. Не збулися мрії Б.Хмельницького і про велику державу – аж до Холма і Галича. Проте Україна з польської колонії перетворилася у самостійну державу, на яку змушені були зважати сусідні держави. Договір частково забезпечував право і привілеї козацтву, українській шляхті, православному духовенству в межах трьох воєводств.

Визнання української держави надихало наступні покоління на подальшу боротьбу за незалежність України.

ЛІТЕРАТУРА

Андрушків Б. Про що співає на історичних вітрах ковила сивих козацьких могил: 350-й річниці Зборівської битви присвячено /Вступ. Післямова. Слово про авт. – Тернопіль: Джура, 1999. – 84 с., фот.

Карпик Я., Лобур Т. Відлуння козацької слави: 350-й річниці Зборівської битви присвячено. – Тернопіль-Зборів, 1999. – 90 с., іл., фот.

Андрушків Б. Козацькому роду нема переводу //Свобода. – 1999. – 27 лют.

Бігус М. Зборівська битва: Нові дослідження //Зборівська дзвіниця. – 2002. – 2 серп.; 9 серп.

Гаврилук О. І майоріло над Стрипою козацьке знамено //Вільне життя. – 1999. – 14 серп. – (До 350-річчя Зборівської битви).

Вірш П.Лежака “Приклякнув
Зборів біля могили”.

Грещук Г. Вікопомна козацька звитяга: До 350-річчя визвольної війни укр. народу під проводом Б.Хмельницького //Свобода. – 1999. – 29 трав.

Заячківський О. Мав Хмельницький і розвідку, і дипломатію: До 350-річчя Збаразько-Зборівської військової кампанії 1649 року //Свобода. – 1999. – 20 лип. – (Ось де люди, наша слава).

Зборівська битва і Зборівський договір в зарубіжній історіографії //Зборівська дзвіниця. – 2001. – 5 жовт.

Зборівська битва: 350 років тому стала початком української незалежності і свободи //Нова доба. – 1999. – 27 серп.

Зозуляк Є. Зборів, Зборів, пам'яті святині...: /Урочини до 350-річчя Зборів. битви //Вільне життя. – 1999. – 26 серп.

“І воскресне Україна, коли на козацьких могилах зберуться діти мої”: [Темат. сторінка приурочена 350-й річниці Зборівської битви] //Свобода. – 1999. – 24 серп.

Ліберний О. “Білий берег” над Стрипою: До 350-річчя Зборівської битви //Свобода. – 1999. – 15 черв.

На священній Зборівській землі //Голос Лановеччини. – 1999. – 11 верес.

Нове про Зборівську битву: [Знахідки наук.-пошук. т-ва “Обереги”] //Тернопільська газета. – 1999. – 2 верес.

Собуцька В. А ми тую козацьку славу підіймемо: [З прес-конференції за участю крайового атамана Терноп. козацького коша полковника І.Вардинця та голови ради старійшин, бунчужного товариша гетьмана В.Лупійчука] //Свобода. – 1999. – 24 серп.

Солонський С. Битва за Зборів //Колос. – 1999. – 28 серп.

Стельмашенко В. У місті, де гриміла рать Богдана... //Зборівська дзвіниця. – 1999. – 27 серп.

Сторожук Г. Дзвеніли козацькі шаблі під Зборовом //Голос України. – 1999. – 28 серп.

Томин В. “Визволю з лядської неволі руський нарід”: [Про Зборівську битву 1649 р.] //Свобода. – 1999. – 6 серп., фото пам'ятника Б.Хмельницькому в м. Зборові.

Томин В. “І воскресне Україна, коли на козацьких могилах зберуться діти мої” //Свобода. – 1999. – 24 серп., фото.

Томин В. Чи буде у Зборові козацький храм? //Свобода. – 1999. – 10 лип. – (До 350-річчя Зборівської битви).

350-річчю Зборівської битви присвячено: [Всеукраїнська науково-практична конференція “Зборівська битва, як віха в історії розвитку української державності”] //Урядовий кур'єр. – 1999. – 23 черв.

Федорук Я. І взяли козаки в кільце королівський табір... //Свобода. – 1999. – 21 серп. – (350-річчя Зборівської битви).

Хвилювань було багато...: [Про відзначення 350-річчя Зборів. битви] //Зборівська дзвіниця. – 1999. – 3 верес.

Шот М. На Білому березі звитяги: Зборівська битва 1649 року //Урядовий кур'єр. – 2002. – 1 черв.

Кушнерик Г. Національний герой України: 10 серпня – 350-річчя від дня загибелі козацького полководця Морозенка //Воля. – 1999. – 7 серп.

Кушнерик Г. Останній бій полковника: До 350-річчя від дня загибелі Нестора Морозенка //Свобода. – 1999. – 28 серп.

10 СЕРПНЯ

120 РОКІВ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ ЯКОВА СТРУХМАНЧУКА (10.08.1884-2.12.1937) – ВИДАТНОГО УКРАЇНСЬКОГО ХУДОЖНИКА, ГРАФІКА

Яків Струхманчук народився 10 серпня 1884 року в селі Росохуватець Козівського району.

Середню освіту здобув у Бережанській та Львівській гімназіях. Ще гімназистом він був постійним художником львівських сатирично-гумористичних журналів “Комар” та “Зеркало”. Як і інші його земляки, Струхманчук згодом вчився у Краківській Академії Красних Мистецтв (1906-1910). Його учителем був відомий фахівець Т.Аксентович.

У 1911-1913 роках продовжив студії в Паризькій Академії Мистецтв у професорів Коттера та Дезіре.

У 1913 році після повернення з Парижа художник влаштував у книгарні НТШ виставку своїх творів, котра мала величезний успіх.

Струхманчук виконує ілюстрації для “Історії України-Руси” М.Аркаса: “Павлюк розсилає універсали. 1637 р.”, “Облога Буші. 1654 р.”, “Дорошенко приймає турецьких послів. 1669 р.”.

У 1924 році художник поселився у Києві, вступив до Асоціації Художників Червоної України, яка в цьому ж році організувала пересувну виставку “По селах і містечках України”.

Також брав участь ще у двох Всеукраїнських виставках, зокрема у Харкові в 1927 та 1929 роках.

Яків Струхманчук – талановитий портретист. Ще навчаючись в Академії він написав портрет великого українського композитора Миколи Лисенка до 35-річчя його творчої діяльності. Тоді ж художник створив портрет Т.Шевченка у військовому одязі. Переважають портретні візії письменників з Галичини: відомі також портрети дружини “Портрет в білій панамі”; портрети тещі, дочки, артистки “Березоля” Рити Нещадименко.

Художник знав також, як ілюстратор творів О.Маковея, Ф.Малицького, П.Козланюка, М.Козоріза. На сторінках часопису “Західна Україна” часто друкував гострі карикатури.

Мало збереглося творів репресованого художника: 17 живописних полотен та 62 графічні листи; 33 портрети.

2 грудня 1937 року Яків Струхманчук був розстріляний у Карелії.

ЛІТЕРАТУРА

Художник Яків Струхманчук – жертва сталінського терору /Ред.-упоряд. О.Мусієнко. – К.: Дніпро, 1997. – 199 с.: іл., портр. – (Благодійний Фонд “Мартиролог України”).

Гаккенберг-Струхманчук Н. Мій біль непогамовний: [Спогад про батька] //Рідна школа. – 1997. - №11. – С. 45-48.

Гуцулка О. А одне крило перебите: Вийшла в світ книга “Художник Яків Струхманчук – жертва сталінського терору” //Русалка Дністрова. – 1998. - №2 (лют.). – С. 4.

Зозуляк Є. Перерваний політ: 115 років від дня народження художника Якова Струхманчука //Вільне життя. – 1999. – 10 серп.

Мусієнко О. Злочин без кари //Київська старовина. – 1995. - №6. – С. 98-104.

Мусієнко О. Художник Яків Струхманчук – жертва сталінського терору //Рідна школа. – 1997. – №11. – С. 33-45, портр. – (Книжка в журналі).

Петришин Ф. Дотепне перо Струхманчука //Культура і життя. – 1996. – 28 серп.

Погребенник Ф. Яків Струхманчук: [Доля мистця] //Визвольний шлях. – 1998. - №2. – С. 187-193.

Хома В. Повернення художника //Свобода. – 1994. – 16 серп.

Шаржі Якова Струхманчука //Слово і час. – 1998. - №1. – С. 97.

Яків Струхманчук – карикатурист //Слово і час. – 1998. - №1. – С. 96.

Струхманчук Яків Михайлович (10.VIII.1884-1938) //УРЕ. – 2-е вид. – К., 1984. – Т. 11. Кн. 1. – С. 32.

Струхманчук Яків Михайлович (10.VIII.1884-1938) – український графік //Митці України: Енцикл. довід. – К., 1992. – С. 561.

Яків Струхманчук (1884-1937) //Вони прославили наш край: Бібліогр. посібн. – Тернопіль, 2002. – С. 153-155.

Струхманчук Яків Михайлович (10.08.1884-2.12.1937) – видатний український графік //Література до знаменних і пам'ятних дат Тернопільщини на 1999 рік: Бібліогр. довід. /Уклад.: Н.Іванко, ред. Г.Моліцька. – Тернопіль, 1998. – С. 55-57.

4 ВЕРЕСНЯ

195 РОКІВ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ ЮЛІУША СЛОВАЦЬКОГО (4.09.1809-3.04.1849) – ПОЛЬСЬКОГО ПОЕТА

Юліуш Словацький народився 4 вересня 1809 року в Кременці. Тут минули його дитинство та юність. У 1811 році разом з батьками переїжджає у Вільно, де згодом вчиться у гімназії, а потім на юридичному факультеті університету. Після закінчення університету жив у Кременці, а у 1829 році виїхав до Варшави. З часу поразки Польського повстання (листопад 1830 р.), в якому поет брав активну участь, був в еміграції: спочатку в Лондоні, а потім у Парижі.

Ю.Словацький на чужині написав до 30 драматичних творів, майже 20 поем, багато ліричних поезій.

Автор поем “У Швейцарії” (1839), “Ангелі” (1841), драм і трагедій “Марія Стюарт” (1830), “Кордіан” (1834), “Мазепа” (1840), багатьох віршів.

В Україні широко znana творчість Ю.Словацького, вона представлена в “Антології польської поезії” (1972) та монографії Г.Вєрвеса “Юліуш Словацький і Україна” (1959).

Чимало натхнених рядків він присвятив рідному місту – Кременцю. М.Рильський говорив: “Ми, українці, пишаємося, що на нашій землі народився геніальний польський поет, що світлі води не раз згадуваної ним Ікви, напоїли його. І наявність в його творчості українських мотивів не може не радувати нас”.

Помер Ю.Словацький 3 квітня 1849 року в Парижі. У 1927 році його прах перевезено на Краківське кладовище.

ЛІТЕРАТУРА

Словацький Ю. Вибрані твори: В 2 т. /Пер. з польськ. За ред. М.Рильського. – К.: Держлітвидав, 1959. – 445 с.

Словацький Ю. Українська дума. – Львів: Каменяр, 1993. – 128 с. – (Польськ. та укр. мовами).

Словацький Ю. Якщо ти будеш... – Кременець, 1996. – 44 с., іл.

Україна і Польща доби романтизму: образ сусіда: Матеріали міжнар. наук. конф., присвяченої 190-річчю з дня народження Юліуша Словацького. Кременець, 8-11 вересня 1999 р. – Тернопіль: Астон, 2000. – 149 с.

Гецевич М. Зі спогадів про Ю.Словацького //Діалог. – 1999. – 3 квіт.

Зозуляк Є. Десята муза Юліуша Словацького: До 190-річчя поета //Вільне життя. – 1999. – 7 верес.

Зозуляк Є. І знову чути Юліуша слово: [Про урочини з нагоди 190-річчя поета у рамках року Словацького] //Вільне життя. – 1999. – 9 верес.

... І ми букет палких промов до ніг Словацькому зложили: До ювілею славетного поета-земляка //Діалог. – 1999. – 11 верес.

Кравчук Л. “Легке повітря, мов цілющу воду, тут лив з грудей я рідному народу...” //Діалог. – 1999. – 10 квіт., 17 квіт.

Куза М. Юліуш Словацький: “Іква! Плине крізь зелень килимову...” //Діалог. – 1997. – 20 верес.

Макаренко О. Дивосвіт Юліуша Словацького //Діалог. – 1999. – 4 верес.

Поцілуйко О. Низький уклін великому поету: [Про літ.-мистец. свято, проведене на честь ювілею Ю.Словацького в Терноп. експеримент. ін-ті освіти] //Свобода. – 1999. – 25 верес.

Радишевський Р. “За мною майбутнє...” //Зарубіжна література. – 1999. - №42 (листоп.).

Сеніна Т. Життя, що майнуло блискавицею //Діалог. – 1999. – 4 верес.

Сеніна Т. Словацького пам’ятає Кременець //Вільне життя. – 1999. – 4 верес. – (До 190-річчя від дня народження поета).

Сеніна Т. “Однак залишиться по мені та сила фатальна...” //Діалог. – 1999. – 3 квіт., портр.

Хмілецький В. Благословенним буде між нашими серцями ім’я Ю.Словацького повік //Діалог. – 1999. – 23 січ.

Чернихівський Г. Ю.Словацький в українських краєзнавчих дослідженнях //Діалог. – 1999. – 24 лип., 18, 25 верес., 2 жовт.

Янюк Р. Друга батьківщина поета: [Кременець] //Армія України. – 1997. – 2 верес.

Ярцев В. Міцкевич прорік йому славу великого поета //Армія України. – 1999. – 20 трав. – (Знаменитості).

“Ім’я моє пройшло, як блискавка...”: У Кременці відбувся II-й в Україні конкурс, присвячений творчості Ю.Словацького //Діалог. – 1998. – 4 лип.

Матиме Кременець музей Словацького //Свобода. – 1999. – 21 серп.

Пашко Л. Україна і Польща: Від епохи романтизму – до сучасності: [З нагоди ювілею Ю.Словацького у Кременці відбулась міжнар. наук. конф. “Україна і Польща доби романтизму”] //Діалог. – 1999. – 18 верес.

Фарина І. Буде музей Словацького [в м. Кременці] //Свобода. – 1999. – 10 серп. – (Грант співпраці).

Словацький Юліуш (4.09.1809-3.04.1849) //УРЕ. – 2-е вид. – К., 1983. – Т. 10. – С. 251.

190 років від дня народження Словацького Юліуша (4.09.1809-3.04.1849) – польського поета //Література до знаменних і пам’ятних дат Тернопільщини на 1999 рік: Бібліогр. список /Уклад. Н.К.Іванко, ред. Г.Моліцька. – Тернопіль, 1998. – С. 61-62.

Юліуш Словацький (4.09.1809-3.04.1849): Бібліогр. покажч /Уклад.: М.Друневич, В.Миськів, О.Вітвицький, ред. Г.Моліцька. – Тернопіль, 1999. – 40 с.

24 ВЕРЕСНЯ

110 РОКІВ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ РОМАНА КУПЧИНСЬКОГО (24.09.1894-10.11.1976) – ПРОЗАЙКА, ПОЕТА, ЛІТЕРАТУРНОГО КРИТИКА, КОМПОЗИТОРА

Народився Роман Купчинський 24 вересня 1894 року в селі Розгадові теперішнього Зборівського району в сім'ї священика. Гімназію закінчив у Бережанах, продовжував навчання у Львівському університеті.

З початком Першої світової війни вступив до лав Українських Січових Стрільців, де й перебував до 1920 року.

Був командиром чоти, сотні, ад'ютантом полку і членом “Пресової квартири”. З польського табору полонених у Тухолі, на Помор'ї, повернувся у 1921 році в Галичину і відтоді працював як редактор і журналіст у видавництві “Червона Калина”, в “Новому Часі”, в “Ділі”, у “Господарському Кооперативному Часописі”.

Перший вірш надрукував у “Віснику Союзу визволення України” у Відні в 1915 році. З того часу його вірші, оповідання і спогади з'являлися у різних журналах і часописах.

У 1920 році у Тухолі створив віршовану драму “Великий день”, яка в 1921 році вийшла друком у Львові. Згодом написав повість з воєнних часів “Заметіль” у трьох томах: “Курилася доріженька”, “Перед навалою” і “У зворах Бескиду”. Фейлетони і гуморески друкував під псевдонімом Галактіон Чіпка.

Був кілька років головою Товариства письменників і журналістів ім. І.Франка у Львові. На війні і після неї створив десятки пісень.

Після Другої світової війни переїхав до США та осів з родиною в м. Оссінзі під Нью-Йорком. Працював редактором у видавництві “Червона Калина”, а якийсь час – фейлетоністом у газеті “Свобода” і як організатор в Українському інституті Америки. Був головою Спільки українських журналістів Америки. У 1965-1966 рр. вийшли друком у видавництві “Новий Шлях” у Канаді його “Мисливські оповідання”, а у видавництві “Червона Калина” в Нью-Йорку – романтична поема “Скоропад”.

Помер Р.Купчинський 10 листопада 1976 року в Оссінзі, де й похований.

ЛІТЕРАТУРА

Купчинський Р. Заметіль: Повість. У 3 кн. – Львів: Каменяр, 1991.

Кн. 1.: Курилася доріженька: Повість зі стрілецького життя. – 175 с.;

Кн. 2.: Перед навалою. – 151 с.;

Кн. 3.: У зворах Бескиду. – 143 с.

Купчинський Р. Як з Бережан до Кадри: Стрілецькі пісні. – Тернопіль: Ред.-видав. відділ облполіграфвидаву, 1990. – 62 с.

Купчинський Р. В Бережанській тихій стороні: [Про Б.Лепкого] //Україна. – 1991. - №14. – С. 14.

Купчинський Р. Великодні дзвони: [Великодня поезія видатного земляка. Публ. В.Подуфалого] //Ровесник. – 1997. – 24 квіт. – (Духовна поезія).

Купчинський Р. Дедь в гостях: [Присвячено В.Стефаникові] //Слово і Час. – 1999. - №9. – С. 35-36.

Купчинський Р. Мій край: Вірш //Тернопіль. – 1994. - №4. – С. 3.

Бард стрілецької музи: У перші роковини смерти Романа Купчинського //Боднарук І. Між двома світами. – Донецьк, 1997. – 174 с.

С. 61-71: Про Р.Купчинського.

Басок П. Ім'я, що стало піснею і легендою //Вільне життя. – 2002. – 1 черв., фот.

Кулеша Н. Купчинський Р.Г. (24.09.1894-10.11.1976): Біогр. довідка //Українська журналістика в іменах /За ред. М.Романюка. – Львів, 1995. – Вип. 2. – С. 107-110.

Лазарович М. Літературно-видавнича діяльність українських січових стрільців //Дзвін. – 2001. - №2. – С. 127.

Матієва О. Лицар – співець долі стрілецької //Освітнянин. – 1998. - №4. – С. 24-25, фот.

Погребенник Ф. “За твої, дівчино...”: [Про автора пісні Р.Купчинського] //Українська культура. – 1999. - №7. – С. 28.

Погребенник Ф. Роман Купчинський – лицар чину і слова //Слово і Час. – 1999. - №9. – С. 34-35, портр.

Приходько І. “Є тільки клич розкутих мільонів: “Свобода!”: [Творчість Р.Купчинського] //Дивослово. – 2000. - №4. – С. 57, фот.

Роман Купчинський //Історія української літератури ХХ століття: У 2 кн. – К., 1998. – Кн. 1. - С. 144-145.

Садовський М. Правда, привезена з-за океану //Вільне життя. – 1998. – 3 квіт. – (Рядок з біографії краю).

Семенина В. Співалася слава героям: [Відзначення 108-річчя від дня народження Р.Купчинського] //Зборівська дзвіниця. – 2002. – 27 верес. – (Урочистості).

Черемшинський О. Співець стрілецької слави //Вісті Придністров'я. – 1999. – 8 жовт.

Купчинський Роман //Енциклопедія українознавства /За ред. В.Кубійовича. – Львів, 1994. – Т. 4. – С. 1238.

105 років від дня народження Купчинського Романа Григоровича (24.09.1894-10.11.1976) – композитора, поета, письменника //Література до знаменних і пам'ятних дат Тернопільщини на 1999 рік: Бібліогр. список /Уклад. Н.Іванко, ред. Г.Молицька. – Тернопіль, 1998. – С. 65-66.

26 ВЕРЕСНЯ

85 РОКІВ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ ОЛЕКСАНДРА ГРИНЬКА (26.09.1919) – АКТОРА, НАРОДНОГО АРТИСТА УКРАЇНИ, ЖУРНАЛІСТА

Олександр Гринько народився 26 вересня 1919 року в с. Грибова Лановецького району. Навчався у Тернопільській гімназії. Був співаком хору Д.Котка та хорової капели “Трембіта” (1939-1941). З 1956 р. актор Львівського академічного драмтеатру ім. М.Заньковецької. Зіграв понад 200 різнохарактерних ролей, серед них: Карпо (“Суєта” І.Карпенка-Карого), Гірей (“Маруся Богуславка” М.Старицького), Святослав (“Сон князя Святослава” І.Франка), Залізник (“Гайдамаки” Л.Курбаса за Т.Шевченком), Клавдій і Лір (“Гамлет” і “Король Лір” В.Шекспіра). Знімався в кіно: Дружинін (“Осяння”), Завадка (“Провал операції “Велика ведмедиця”).

Автор спогадів та статей з театрального життя, один із організаторів ювілейних вечорів у Львові.

ЛІТЕРАТУРА

Гринько О. Білі ночі, чорні дні: Автобіогр. повість. – Львів, 1997. – 154 с., іл.

Рец.: Мельничук Б. Білі ночі,
чорні дні Олександра Гринька
//Тернопіль вечірній. – 1999. – 16 січ.

Гринько О. Мірус повернувся!: [Спогади про актора Б.Міруса] //Мірус Б. Спогади артиста. Друзі про нього. – Тернопіль, 2000. – С. 191-194, портр.

Гринько О. Дмитро Николишин: просвітянин і драматург //Театральна бесіда. – 1997. - №2. – С. 30-31.

Гринько О. Знову образ ворога? //Культура і життя. – 1991. – 16 берез.

Гринько О. Леся Кривицька //Театральна бесіда. – 1999. - №1. – С. 14-15, портр.

Гринько О. “Наталка” у Мінлагу: [Спогади актора] //Культура і життя. – 1997. – 5 січ.

Гринько О. Світлою дорогою творчості: [Розп. засл. артист УРСР про долю акторів за часів панської Польщі і тепер] //Культура і життя. – 1979. – 16 верес.

Кордіані Б., Мельничук-Лучко Л. Львівський державний український драмтеатр ім. М.Заньковецької. – К.: Мистецтво, 1965. – 99 с.

С. 26-52: Про О.Гринька.

Ваніна І. Шлях до Шекспіра: [Король Лір у виконанні О.Гринька та В.Яременка] //Культура і життя. – 1969. – 19 черв.

Веселка С. Бути позитивним //Культура і життя. – 1985. – 24 лют.

Завадка Б. Ролі актора //Літ. Україна. – 1969. – 13 черв.

Зельцер О. Р-317: Сторінки одного життя з розповідей і документів //Культура і життя. – 1988. – 28, 30 жовт.

Крайнева Г. Наш гість – Олександр Гринько: [у Лановецькій бібліотеці відбулася зустріч з автором книги “Білі ночі, чорні дні”] //Свобода. – 2000. – 15 лип.

Мельничук Б. Олександрові Гриньку – 80 //Тернопіль вечірній. – 1999. – 3 листоп.

Романюк П. “Білі ночі, чорні дні”: Книга спогадів народного артиста України О.Гринька “Комі-Гулагіана” //Культура і життя. – 1998. – 3 черв.

Гринько Олександр //Мистецтво України: Біогр. довідник. – К., 1997. – С. 177.

Гринько Олександр Боніфатійович //Митці України: Енцикл. довідник. – К., 1992. – С. 187.

29 ВЕРЕСНЯ

160 РОКІВ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ ОСИПА БАРВІНСЬКОГО (29.09.1844-4.02.1889) – УКРАЇНСЬКОГО ПИСЬМЕННИКА

Осип Барвінський народився 29 вересня 1844 року в сім'ї священика у селі Шляхтинці Тернопільського району. Початкову школу закінчив у рідному селі, згодом навчався у Тернопільській гімназії, з 1866 року - в Львові: спочатку навчався у Львівському університеті, пізніше – у Духовній семінарії. 1871 року Осип Барвінський прийняв сан священика і переїхав у Шляхтинці. Працював парохом у селах: острові Тернопільського району, Вижниці Яворівського району на Львівщині, Пліснянах і Гарбузові Зборівського району. З 1878 року і до смерті жив і працював у селі Сировари Зборівського району.

Поряд із виконанням душпастирських обов'язків о. Осип чимало часу приділяв красному письменству. Основними напрямками його літературної діяльності були драматургія, історична проза, переклади із сербської.

Перші його публікації з'явилися на сторінках журналу “Правда” - під псевдонімами М.Нетяга та І.Григорович. Згодом побачили світ популярні книги з порадами для селян у видавництві “Просвіта”. Це – “Наша душа в господарстві” (1880), “Рогата худоба” (1882), “Дрібна птиця”, “Життя св. Євстахія” (обидві – 1885).

Щодо драматичних творів нашого земляка, то найбільший успіх випав на долю його трагедії “Павло Полуботок, наказний гетьман України” (1887) та сценічного варіанту повісті М.Костомарова “Чернігівка” (1887). Вони були поставлені театром “Руська бесіда” у Львові і отримали широкий резонанс як у літературних колах, так і серед простого народу.

Незавершеною залишилася ще одна драма з історичної тематики “Тиміш Хмельницький”, а також повісті “За правду і волю” та “Переяслав”, трилогія “Іван Виговський”.

Завершити ці праці завадила смерть. Помер Осип Барвінський 4 лютого 1889 року. Похований у Сироварах на Зборівщині. Вдячна громада села з допомогою родини спорудила йому пам’ятник.

ЛІТЕРАТУРА

Барвінський О. Павло Полуботок, наказний гетьман України: Трагедія в 5 діях (дія 5) //Тернопіль. – 1993. - №3. – С. 23-25.

Барвінський Осип Григорович (29.IX.1844, с. Шляхтинці Терноп. р-ну – 4.II.1889, с. Сировари Зборів. р-ну) – священик і письменник //Медведик П. Літературно-мистецька та наукова Зборівщина: Словник біогр. визначних людей. – Тернопіль, 1998. – С. 79-80.

“Моя відрода – в праці”: (триптих про братів Барвінських) //Качкан В.А. Українське народознавство в іменах. В 2 ч. – К., 1995. – Ч. 2. – С. 44-62.

Франко І. Зібрання творів. У 50 т. Т. 26: Літературно-критичні праці. – К.: Наук. думка, 1980. – 438 с.

С. 203; 258; 282; 286; 418: Про
Осипа Барвінського.

Ювілейна книга української гімназії в Тернополі 1898-1998: До сторіччя заснування /За ред. С.Яреми. – Тернопіль; Львів: Вид-во “Поллі”, 1998. – 705 с.

С. 180; 648: Про О.Барвінського.

Кузик Б. У Шляхтинцях, на батьківщині Барвінських //Подільське слово. – 1994. – 8 жовт.

Лавренюк В. Барвінський Осип //Тернопіль. – 1993. - №3. – С. 22.

Левчук М., Смик В. Повернути із забуття: [Нові штрихи до біографії родини Барвінських] //Тернопіль вечірній. – 1992. – 21 берез. – (Історія).

Мельничук Б. Родина Барвінських //Тернопіль вечірній. – 1991. – 15 січ.

Павлишин С. Пам’ять роду і народу: [Про трьох братів Барвінських – Володимира, Осипа і Олександра] //Дзвін. – 1993. - №4-6. – С. 124-129.

Павлишин С. Родина Барвінських в українській культурі //Тернопіль. – 1992. - №3-4. – С. 35-37.

Павлишин С. Сага роду Барвінських в історії української культури //Вісник НТШ. – 1994. – Ч. 8-9. – С. 10.

Ханас В. Він присвятив своє життя народу //Тернопіль вечірній. – 1994. – 17 верес.

Ханас В. Осип Барвінський, священнослужитель і письменник //Подільське слово. – 1994. – 24 верес.

Барвінський Осип Григорович (1844-1889) //УЛЕ. – К., 1988. – Т. 1. – С. 130.

Барвінський Осип Григорович (1844-1889) //Мистецтво України: Енциклопедія. – К., 1995. – Т. 1. – С. 147.

Література до знаменних і пам’ятних дат Тернопільщини на 1999 рік: Бібліогр. список /Уклад. Н.Іванко, ред. Г.Моліцька. – Тернопіль, 1998. – 100 с.

С. 66-68: Про
Осипа
Барвінського.

8 ЖОВТНЯ

120 РОКІВ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ

**ЮЛІАНА ОПІЛЬСЬКОГО
(8.10.1884-9.02.1937) – УКРАЇНСЬКОГО
ПИСЬМЕННИКА**

Юліан Опільський (псевдонім Юрія Львовича Рудницького) народився 8 жовтня 1884 року в Тернополі у сім'ї вчителя гімназії. Коли йому виповнилося 7 років, батьки переїхали до Львова, де він навчався спочатку в польській, а згодом в українській гімназіях. Чотири семестри вивчав філософію і класичну філологію у Львівському університеті, а завершив навчання у Граці (Австрія). З 1907 року працював учителем української гімназії у Львові, в якій викладав німецьку мову й історію. Пізніше був референтом шкільної крайової ради, редагував журнал “Українська Школа”, шкільні підручники німецької мови.

Літературну діяльність почав як поет, але у віршових спробах молодого філолога було ще мало оригінального, проте вони допомогли йому збагнути вагу слова, його предметну спрямованість.

20-ті роки – час остаточного самовизначення письменника, період найінтенсивнішої праці.

Ю.Опільський став прозаїком, вірним історичній тематиці. Читачі захоплювались історичною прозою Юліана Опільського, а найбільше такими творами, як “Іду на вас”, “Золотий Лев”, “Сумерк”, “Чорним шляхом”, “Ідоли падуть”. Остання повість вийшла вже після смерті автора.

Помер Юліан Опільський 9 лютого 1937 року в м. Львові, похований на Личаківському цвинтарі.

ЛІТЕРАТУРА

Опільський Ю. Твори: В 4 т. Т. 1. Іду на вас. Ідоли падуть. Вовкулака. – Львів: Каменяр, 1994. – 424 с.

Опільський Ю. Твори: В 4 т. Т. 2. Золотий Лев; Сумерк. – Львів: Каменяр, 1994. – 352 с.

Опільський Ю. Твори: В 4 т. Т. 3. Опирі: Трилогія. – Львів: Каменяр, 2000. – 480 с.

Опільський Ю. Золотий Лев: Повість /Упоряд., авт. післямови Р.Т.Гром'як. – К.: Дніпро, 1989. – 414 с.

Опільський Ю. Іду на вас. Ідоли падуть. – Львів: Вищ. школа, 1988. – 278 с.

Опільський Ю. Сумерк: Роман. – Львів: Каменяр, 1988. – 261 с.

Опільський Ю. Упирі: Повісті. – Львів: Каменяр, 1965. – 463 с.

Опільський Ю. Діти Одина: Картина з кінця Х століття //Жовтень. – 1985. - №6. – С. 30-65.

Опільський Ю. Івашко: Іст. роман /Публ. дочки письменника А.Рудницької і доктора філософії проф. Р.Гром'яка //Тернопіль. – 1993. - №4. – С. 3-20; 1994. - №1. – С. 3-71.

Опільський Ю. Чорним шляхом /Публ. дочки письменника А.Рудницької і професора Р.Гром'яка //Тернопіль. – 1991. - №1. – С. 17-30.

Гром'як Р. Історична проза Ю.Опільського //Гром'як Р. Давнє і сучасне. – Тернопіль, 1997. – С. 172-173.

Дзюрман С. Людина в історичній прозі Юліана Опільського //Наукові записки. Сер. Літературознавство: До 130-річчя народження В.Гнатюка /Терноп. держ. пед. ун-т ім. В.Гнатюка. – Тернопіль, 2001. – Вип. X. – С. 405-412.

Ониськів М. Юліан Опільський і його “Івашко” //Вільне життя. – 1994. – 18 січ. – (Рядок з біографії краю).

Ткачук М. Крізь призму сучасності //Історичний календар. – К., 1996. – С. 51-52.

Хома В. Повернути ім'я майстра //Вільне життя. – 1991. – 15 жовт.

Юліан Опільський (1884-1937): Творчість письменника //Приходько І. Творчі портрети українських письменників ХХ століття. – Тернопіль, 1993. – С. 64-79.

Опільський Юліан (8.XII.1884-9.II.1937) //УРЕ. – 2-е вид. – К., 1982. – Т. 8. – С. 28.

Опільський Юліан (1884-1937) //Енциклопедія українознавства /За ред. В.Кубійовича. – Львів, 1996. – Т. 5. – С. 1858.

Юліан Опільський (1884-1937) //Вони прославили наш край: Бібліогр. посіб. – Тернопіль, 2002. – С. 100-103.

28 ЖОВТНЯ

120 РОКІВ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ ДМИТРА НИКОЛИШИНА (28.10.1884-14.12.1950) – УКРАЇНСЬКОГО ПОЕТА, ПЕДАГОГА

Дмитро Николишин народився 28 жовтня 1884 року в селі Іванкові Борщівського району. Закінчив Коломийську гімназію, філологічний факультет Чернівецького університету.

Працював викладачем української та німецької мов у Коломийській гімназії, медичному та педагогічному інститутах Львова.

Першу добірку своїх поезій “Самоцвіти” опублікував у газеті “Буковина” 1907 року. Видав поетичні збірки “Хвилини” (1919); “Світанки і сутінки” (1936); “Листопадова симфонія” (1937). Автор п’єс “Розладдя”, “Маєві акорди”, “Мати”, “Самсон”, “Синя квітка” та інші.

Перекладав з латинської “Змову Каталіни” Саллюстрія та “Бесіди проти Каталіни” Ціцерона.

Д.Николишин був репресований.

Загинув 14 грудня 1950 р. у Львівській тюрмі.

ЛІТЕРАТУРА

Николишин Д. Моя біографія //Літопис Борщівщини: Іст.-краєзнав. зб. – Борщів, 1993. – Вип. 2. – С. 56-58.

Николишин Д. “Покинув дію і зійшов зі сцени...”; “Кінчиться рідний ліс...”; “І знов далеко ти, моє прекрасне...”: [Вірші] //Тернопіль: Тернопільщина літературна. Дод. №4. – Тернопіль, 1992. – Вип. 2. Ч. 2. – С. 34.

Арсенич П. Николишин Д.В. (12.10.1884-14.12.1950): [Біогр. довідка] //Українська журналістика в іменах. – Львів, 1995. – Вип. 2. – С. 149-150. Бібліогр.: С. 150.

Гарасимів М. Дмитро Николишин в пам’яті земляків //Вільне життя. – 1992. – 6 берез. – (Слово і край).

Гарасимів М. Дмитро Николишин – шевченкознавець //Вільне життя. – 1992. – 10 берез.

Гарасимів М. “Ось я – самотній лебідь серед плеса” //Свобода. – 1992. – 7 квіт.

Гарасимів М. Тарас Шевченко і Дмитро Николишин //За вільний край. – 1994. – 25 берез.

Дуда І. Борщівщина літературна, мистецька, наукова //Літопис Борщівщини: Іст.-краєзнав. зб. – Борщів, 1995. – Вип. 5. – С. 71-84.

С. 76: Про Д.Николишина.

Медведик П. Дмитро Николишин //Тернопіль: Тернопільщина літературна. Дод. №4. – Тернопіль, 1992. – Вип. 2. – Ч. 2. – С. 34.

Николишин Дмитро (1884) письменник і педагог: [Біогр. довідка] //Енциклопедія українознавства /За ред. В.Кубійовича. – Львів, 1995. – Т. 5. – С. 1762.

ЖОВТЕНЬ

65 РОКІВ ТОМУ (1939) ЗАСНОВАНО ДЕРЖАВНИЙ АРХІВ ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Державний архів Тернопільської області розпочинає відлік своєї діяльності як сховища документів і наукової установи із жовтня 1939 року, хоча початки архівосховища Тернополя сягають давнішого часу. Архівне будівництво у 1939 році почалось із прибуття у Тернопіль 28 жовтня уповноваженого Архівного управління Наркомату внутрішніх справ УРСР. За станом на 1 січня 1941 року була створена така мережа архівної служби: архівний відділ, обласний державний архів, 3 міських та 36 районних державних архівів. Під час війни найцінніші документи евакуювали, однак значну частину їх залишили на місці, що призвело до непоправних втрат.

Діяльність архівної служби відновилася з березня 1944 року. Вже до 1 вересня цього ж року тільки у Тернополі зібрали 2943 зв'язки документів, 11987 кілограмів їх розсипу. Хоча Тернопіль був зруйнований, приміщень для установ та організацій не вистачало, обласний архів відновив свою роботу в колишньому Домініканському монастирі – архітектурній пам'ятці XVIII ст. Віддані справі спеціалісти робили все, щоб зберегти пам'ять історії. Збирали, оберігали, систематизували історичні джерела люди, які прагнули врятувати їх для майбутніх поколінь. Доля архівних документів тісно пов'язана з усіма перипетіями історії України. Тому, на жаль, не всі цінні свідчення історії дійшли до нашого часу.

Першим директором держархіву став Олександр Горячкін. У повоєнний час колектив очолив Михайло Анзін. Він і Карл Тищенко багато зробили для того, щоб зібрати цінні документи про трагедію Другої світової війни на Тернопіллі. У 1959-1967 роках державний архів очолював Василь Батурін, потім директорами буди Марія Нестерець, Людмила Лелекова, Євген Кондролевич, а з 1992р. - Богдан Хаварівський.

Документи, що зберігаються у сховищах держархіву, охоплюють кінець XVI - дев'яності роки ХХ століття. Всього у фондах архіву 787162 одиниці зберігання, а протяжність стелажного обладнання становить понад 1200 погонних метрів. Цікаві і багатоаспектні документи, що розповідають про організацію міського самоврядування, стан господарства, торгівлі, освіти, соціального забезпечення, збереглися у фондах тернопільського магістрату, Кременецької міської думи й управи, Тернопільського і Бережанського окружних та повітових судів.

Архівісти намагаються поповнити прогалини джерельної бази нашої історії, збираючи документи особового походження. На державне зберігання надійшли особові фонди знаних діячів української науки і культури С.Дністрянського, О.Федорука, Я.Геляса, П.Загребельного, В.Лупійчука. Поповнилися новими надходженнями фонди поетів. Зібрали архівісти також документи репресованих поетів. Документи архіву згруповані за фондами і впорядковані за архівними правилами. Орієнтуватись у морі інформації, допомагають систематичний, географічний та іменний каталоги, тематичні картотеки.

ЛІТЕРАТУРА

Державний архів Тернопільської області: Путівник /Авт. тексту Л.Бойцун. Відп. за випуск Б.Хаварівський. – Тернопіль: Б.В., 1998. – 20 с.: іл., фот.

Путівник по державному архіву Тернопільської області. – Львів: Кн.-журн. вид-во, 1961. – 196 с.

Государственные архивы Тернопольской области //Государственные архивы УССР: Справочник. – К., 1988. – С. 181-183.

Государственные архивы Украинской ССР: Справочник. – К.: Наук. думка, 1988. – 221 с.

Бойчук О. Забезпечення схоронності документів – одне з основних завдань державного архіву //Русалка Дністрова. – 1999. - №23-24 (груд.).

Курик Г. Краєзнавчі видання у бібліотеці [держархіву Терноп. обл.] //Русалка Дністрова. – 1999. - №23-24 (груд.).

Окоменюк Т. Коріння і крона //Подільське слово. – 1997. – 19 лип.

Сінкевич Б. “Велика радість бачити це...”: [Про діяльність держ. архіву, його працівників] //Тернопіль вечірній. – 1999. – 24 серп.

Шевчук Н. В нових умовах господарювання //Русалка Дністрова. – 1999. - №23-24 (груд.).

Яцишин З. Особові фонди в архіві //Русалка Дністрова. – 1999. - №23-24 (груд.).

Демків Б. Він не називає себе поетом: [Про Б.Хаварівського. Добірка його віршів] //Вільне життя. – 1998. – 1 верес.

Ляховський І. “Не міг не стати учителем”: [Про директора держ. архіву Терноп. обл. Б.Хаварівського] //Свобода. – 1998. – 29 серп., портр.

Сушереба Н. Чим більше віддасиш – тим більше матимеш: [Розм. з науковцем, краєзнавцем, директором держархіву Терноп. обл. Б.Хаварівським] //Освітнянин. – 1998. - №4. – С. 26, фот.

Фоменко Т. Океан і кити історії: [Розм. з гол. архіваріусом області Б.Хаварівським] //Ровесник. – 1997. – 3 квіт.

Хаварівський Б.: “Без бібліотеки та архіву Тернопіль маловартісний” /Розм. з директором архіву вів А.Вацик //Тернопільська газета. – 1998. – 24 груд. – (3 нагоди свята).

Хаварівський Б. Вікно, крізь яке дивиться історія //Подільське слово. – 1996. – 10 лют.

60 років з часу створення Тернопільського державного обласного архіву (жовтень 1939) //Література до знаменних і пам'ятних дат Тернопільщини на 1999 рік: Бібліогр. список /Упоряд. Іванко Н.К., ред. Молицька Г.С. – Тернопіль, 1998. – С. 69-71.

6 ЛИСТОПАДА

75 РОКІВ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ ДМИТРА ЧЕРНИХІВСЬКОГО (6.11.1929) – ГРОМАДСЬКОГО Й ПОЛІТИЧНОГО ДІЯЧА, ЖУРНАЛІСТА, ПІСНЯРА

Дмитро Чернихівський - відомий громадський і політичний діяч, голова Братства УПА Зборівського району, автор кількох сотень публікацій в районній, обласній та республіканській пресі. Народився 6 листопада 1929 р. у с. Плєсківці, нині Зборівського району Тернопільської області. Середню спеціальну освіту здобув у Терєбовлянському культурно-освітньому технікумі /диригентсько-хоровий відділ/, а вищу - у Львівському держуніверситеті /історичний факультет/. Понад 35 літ працював завклубом у рідному селі, десять літ - секретарем Чернихівської сільської ради Зборівського району.

Член ОУН з 1949 р., мав псевдонім “Зірко”. Пише спогади про боротьбу ОУН та УПА на Тернопільщині. Видрукував збірку нарисів “Чернихівська трагедія”. З-під його пера вийшло кілька книжок, дві п'єси, сотні публікацій, гуморесок, а також більше двох десятків пісень на власні слова.

Керував сільським та церковним хорами. Створив гурт “Пісні над Серетом”, в репертуарі якого пісні січового стрілецтва, УПА. Гурт виконував його пісні на сценах Національного палацу “Україна” в Києві, у палаці культури “Березіль” ім. Л.Курбаса та багатьох селах краю.

Написав п'ять п'єс, дві з яких вийшли окремими книжками. Він автор історико-краєзнавчого нарису “Село Плєсківці”.

У 1991 р. створив і очолив організації Народного Руху України у с. Плєсківці та сусідньому Чернихів.

ЛІТЕРАТУРА

Чернихівський Д. Пісні боротьби і звитяг. – Тернопіль, 1998. – 32 с.
Чернихівський Д. Чернихівська трагедія: Нариси. – Тернопіль, 1999. – 64 с.
Чернихівський Д. Марта: Іст. драма. – Тернопіль, 2000. – 32 с.
Чернихівський Д. Село Плєсківці: Іст.-краєзнав. нарис. – Тернопіль: Лілея, 2003. – 57 с.,
25 іл.

Чернихівський Д. Без права на страх //Дзвін. – 1996. - Ч. 3. (берез.).
Чернихівський Д. Беркут //Зборівська дзвіниця. - 1992. – 15 верес.
Чернихівський Д. І народилася пісня //Зборівська дзвіниця. – 1991. – 2 верес.
Чернихівський Д. Кривава коляда //Дзвін. – 1994. - Ч. 1. - (Січ.).
Чернихівський Д. Мрію свою людям несли //Рад. село. – 1987. – 28 берез.
Чернихівський Д. Мшанецькі герої //Зборівська дзвіниця. – 1997. - 10 жовт.
Чернихівський Д. Оунівець із Копенгагена //Західна Україна. – 1996. - 14-20 верес.
Чернихівський Д. Поцілунок Іуди //Західна Україна. – 1992. - 20-26 верес.
Чернихівський Д. Сини //Рад. село. – 1989. – 17 берез.
Чернихівський Д. Сповідь ката //Зборівська дзвіниця. – 1996. – 16 січ.
Чернихівський Д. Шуміли верби //Західна Україна. – 1992. - 3 жовт.

Волинський І. [Чернихівський Г]. Про автора //Чернихівський Д. Чернихівська трагедія: Нариси. – Тернопіль, 1999. - С. 63.

Їх об'єднав свободи й віри дух //Зборівська дзвіниця. - 2002. - 18 жовт.

Про заслуги Д.Чернихівського в
УПА.

Медведик П. Літературно-мистецька та наукова Зборівщина: Словник біографій визначних людей. – Тернопіль: Джура, 1998.

С. 60: Про Д.Чернихівського -
організатора гурту “Гомін над
Серетом”.

Петрук-Попик Г. Аура слова і борні (1984-1991). - Тернопіль: Економічна думка, 2002.

С. 358: Про Д.Чернихівського.

Фарина І. А починав Дмитро повстанським зв'язковим... //Свобода. - 2002. - 10 жовт.

На фото: Д.Чернихівський у
повстанському однострії.

Чернихівський Г. З піснею - у бій за волю! //Чернихівський Д. Пісні боротьби і звитяг. – Тернопіль, 1998. - С. 3-8.

15 ЛИСТОПАДА

65 РОКІВ ТОМУ (1939) ЗАСНОВАНО ТЕРНОПІЛЬСЬКУ ОБЛАСНУ УНІВЕРСАЛЬНУ НАУКОВУ БІБЛІОТЕКУ

Тернопільська обласна універсальна наукова бібліотека заснована 15 листопада 1939 року на базі приватних бібліотек. Це була перша державна бібліотека на території області.

Росту її книжкових багатств сприяли бібліотеки Москви, Ленінграда та східних областей України. Зокрема, Одеська обласна бібліотека надіслала 20 тис. книг і всю бібліотечну техніку, з вінницьких бібліотек надійшло 3714 книг. Завдяки цьому фонди бібліотеки поповнились і в 1940 році нараховували 35 тисяч документів.

Протягом цього ж року бібліотека обслужила 6 тисяч читачів, середнє відвідування в день 250-300 чоловік, книжковий фонд складав 100 тисяч документів.

У роки Другої світової війни приміщення та книжкові фонди були знищені.

Вдруге обласна бібліотека відновила свою діяльність у вересні 1944 року (на основі Постанови РНК СРСР від 16 вересня 1944 р. № 1114) в м. Чорткові, де тимчасово перебував обласний центр. У квітні 1946 року бібліотека з фондом 27 тисяч примірників переїхала в місто Тернопіль на вул. Островського, 56. Вона стала публічною. В бібліотеку прийшли нові читачі: робітники, службовці, студенти. Першим її директором була С.Садовська. Багато зробили для розвитку бібліотеки директори А.Ольшанський, І.Коваль, М.Бей, Н.Черпітак, В.Вітенко; заступники директора з наукової роботи Д.Машталярчук, Г.Молицька та інші спеціалісти.

У 1984 році Тернопільській обласній універсальній бібліотеці було присвоєно статус наукової, тим самим надано право в пріоритетному обслуговуванні окремих груп читачів: науковців, спеціалістів промислового та сільськогосподарського виробництва, державного апарату, працівників освіти, культури, частково студентів. Все це призвело до необхідності зміни і удосконалення структури бібліотеки, поліпшення змісту обслуговування. Були створені нові відділи: технічної літератури, літератури іноземними мовами, літератури з мистецтва, інформації з питань культури і мистецтва.

Сьогодні Тернопільська обласна універсальна наукова бібліотека - це головний заклад у сфері бібліотечно-інформаційного обслуговування населення регіону, науково-дослідний, методичний, координаційний центр бібліотек різних видів, обласне книгосховище, обласний депозитарій краєзнавчої літератури, центр книгообміну і міжбібліотечного абонементу.

Бібліотека має солідний кадровий потенціал. З 69 бібліотечних працівників 59 мають вищу освіту.

Щорічно обслуговується близько 24 тисяч читачів, котрим видається півмільйона примірників документів.

Читачам надаються платні послуги. Це - нічний абонемент, користування літературою підвищеного попиту, довідково-бібліографічне обслуговування, ксерокопіювання, сканування.

Щорічно бібліотека проводить День відкритих дверей для тих, хто заборгував книги протягом двох останніх років.

Фонд бібліотеки універсальний. Повно представлені тут монографії та зібрання праць видатних вчених, письменників, класиків світової літератури, а також література з питань історії, філософії та економіки, держави і права, науки і техніки, етнографії, літературознавства, мистецтвознавства, археології, публіцистики. До читацьких послуг 125 назв газет, 205 назв журналів.

З 1994 року розпочалася комп'ютеризація бібліотечних процесів. В автоматизованому режимі здійснюється комплектування фонду, обробка і каталогізація нових надходжень книг та періодичних видань.

Сукупний обсяг записів у базі даних ОУНБ зростає і дорівнює більш ніж 37 тис. одиниць.

Користувачі бібліотеки мають доступ до ресурсів Інтернету завдяки перемозі у конкурсі проектів відділу преси, освіти та культури Посольства США в Україні "Інтернет для читачів публічних бібліотек (IEAP)". Працює Центр "Вікно в Америку".

Працівники бібліотеки мають можливість користуватися електронною поштою.

Бібліотека велику увагу приділяє популяризації знань та відзначенню знаменних і пам'ятних дат, відродженню національних традицій, використовуючи для цього різноманітні форми і методи роботи.

Веде значну довідково-інформаційну та видавничу діяльність.

Щорічно до послуг ЦБС більше 30 друкованих матеріалів, серед яких сценарії, методичні поради, бібліографічні посібники, соціологічні бюлетені.

ЛІТЕРАТУРА

Вітенко В. Бібліотекар – не професія, бібліотекар – це покликання //Нова Тернопільська газета. – 2002. – 25 верес., фот.

Вітенко В. Виграла грант обласна бібліотека //Свобода. – 2001. – 2 серп.

Вітенко В.: “З вірою в майбутнє”: [Інтерв'ю з директором ДОУНБ зап. А.Вацик] //Тернопільська газета. – 1999. – 11 листоп.

Молицька Г. Духовна скарбниця народу: 30 вересня відзначається Всеукраїнський день бібліотек: [ОУНБ] //Вільне життя. – 2002. – 28 верес. – (Світло книги).

Молицька Г. Свято на ім'я книга: Підсумки соціологічного дослідження //Вільне життя. – 2002. – 3 груд. – (Що ми читаємо).

Молицька Г.: Така нелегка дорога: [Інтерв'ю із заст. директора ДОУНБ зап. Б.Березовик] //Вільне життя. – 1999. – 13 листоп. – (Обласній бібліотеці – 60).

Молицька Г. Тернопільська бібліотека працює для читачів: [ОУНБ] //Нова Тернопільська газета. – 2002. – 25 верес., фот. – (30 вересня – Всеукраїнський день бібліотек).

Тернопільській обласній науковій бібліотеці – 60 //Ровесник. – 1999. – 18 листоп.

Басок П. Живи, книго!: [Про роботу обласного книгообмінного фонду ОУНБ] //Свобода. – 1999. – 8 черв.

Бригідир Н. Їм люди кажуть: “Спасибі”: [Краєзнав. відділ ОУНБ] //Тернопіль вечірній. – 2002. – 2 жовт. Фот.

Бригідир Н. Зборівській битві присвячено: [У відділі краєзнав. літ. ОУНБ - виставка] //Тернопіль вечірній. – 1999. – 27 серп.

Ленчишин А. Бібліотека і рідний край: [З досвіду роботи відділу краєзнав. літ. і бібліогр. ОУНБ] //Свобода. – 1999. – 13 листоп. – (Ювілеї).

Ліщук С. Фундаментальна праця про культуру: [Наук. конф. в ОУНБ, присвячена виходу в світ “Історії української культури”] //Тернопіль вечірній. – 2002. – 6 листоп.

Молицька Г. Бібліотеки: десятиліття праці: [Наук.-практичн. конф. в ОУНБ] //Вільне життя. – 2003. – 18 січ. – (Світ нашої духовності).

Осуховська С. Осяяні талантом Кульчицької: [Мистец. вечір в ОУНБ] //Вільне життя. – 2002. – 12 жовт.

Сінкевич Б. “Сезам, одчинись” у бібліотеці: [Про бібліографічний відділ ОУНБ] //Тернопіль вечірній. – 1999. – 28 квіт.

Слив'як О. Життя, присвячене пісні: [В ОУНБ відбувся вечір-зустріч, присвячений 75-річному ювілею А.А.Горчинського] //Свобода. – 1999. – 10 лип.

19 ГРУДНЯ

65 РОКІВ ТОМУ (1939) ЗАСНОВАНО ОБЛАСНИЙ МЕТОДИЧНИЙ ЦЕНТР НАРОДНОЇ ТВОРЧОСТІ

Обласний методичний центр народної творчості-культурно-освітня і методично-організаційна установа системи Міністерства культури і мистецтв України організована 19 грудня 1939 року згідно з розпорядженням Ради народних комісарів України. Тодішня назва-обласний Будинок народної творчості. З 1976 по 1992 рік – обласний науково-методичний центр народної творчості і культурно-освітньої роботи. До середини 1950-х років знаходився у Чорткові. Після закінчення війни відновив свою роботу в січні 1945 року.

Основну увагу звертав на проведення оглядів (олімпіад) колективів художньої самодіяльності, навчання кадрів, організацію виставок робіт майстрів народної творчості та самодіяльних художників, створення нових колективів. У 1949 р. було започатковано проведення обласного і районних свят пісні, наприкінці 1960-х – марш-парадів духових оркестрів, оглядів-конкурсів фольклорних колективів, троїстих музик, ансамблів народних інструментів, аматорських фільмів, виконавців бальних танців.

У 1986 р. в м. Тернополі відбулося Республіканське свято народної творчості. Того ж року започатковано проведення обласного конкурсу робіт декоративно-прикладного мистецтва на здобуття премії імені Олени Кульчицької, у 1987 – обласний огляд-конкурс драматичних колективів та народних театрів на приз імені Л.Курбаса “Тернопільські театральні вечори” та огляд-конкурс виконавців фольклору, традиційних обрядів та звичаїв на здобуття премії ім. В.Гнатюка, огляд-конкурс танцювальних колективів “Тернопільська танцювальна осінь” (пізніше – “Тернопільська танцювальна весна”), у 1989 – огляд-конкурс виконавців зимового фольклору, у 1995 – обласний конкурс оркестрів та ансамблів естрадної і симфонічної музики.

У Центрі народної творчості Тернопільщини працює театр народної пісні “Тернове поле”. Кожного року з метою підвищення кваліфікації працівників культури проводяться творчі лабораторії і семінари керівників народних самодіяльних театрів, колективів народного танцю, вокально-хорових, духових оркестрів, вокально-інструментальних ансамблів та дискотек тощо.

ЛІТЕРАТУРА

Культурне життя в Україні. Західні землі: Документи і матеріали 1939-1953. – К., 1995. – С.747.

С. 71: Про організацію в Тернополі обласного будинку народної творчості.

Тернопільському обласному методичному центру народної творчості 60 років: 19 грудня 1939 – 19 грудня 1999.: Буклет. – Тернопіль, 1999. – 18 с.

Синенька Б. Теплий вогник вистави збирає людей //Свобода. – 1999. – 4 груд. – (Центру народної творчості – 60!).

Собуцька В. Ще пульсує в нашому народі пресвяте традицій джерело: [ОНМЦ - 60] //Свобода. – 1999. – 18 груд. – (Ювілей).

25 ГРУДНЯ

65 РОКІВ ТОМУ (1939) ЗАСНОВАНО ВАТ “ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ КОМБАЙНОВИЙ ЗАВОД”

Шістдесят п'ять років тому, 25 грудня 1939 року, в Тернополі на базі промислової школи була заснована невелика, загальною площею 1700 кв. м, майстерня з ремонту сільськогосподарського знаряддя, де працювало 30 чоловік. Подальшого розвитку підприємство набуло вже у післявоєнний період, коли майстерню реорганізували в ремонтний, а з грудня 1959 року – у машинобудівний завод.

Розпочавши з випуску простих машин і механізмів (картоплем'ялок, волокуш, силосних транспортерів), завод поступово перейшов на виготовлення більш складної сільськогосподарської техніки — протруювачів насіння та повітряпідігрівачів. На цей період припадає і перебудування виробництва на нові площі, на сьогоднішню територію.

Третій етап розвитку підприємства пов'язаний з освоєнням виготовлення техніки для збирання цукрових буряків. У серпні 1971 р. із складального цеху вийшов перший тернопільський бурякозбиральний комбайн СКД-2. Відкрилася нова сторінка в історії заводу. Вирішальним кроком у становленні його, як комбайнового, було прийняття постанови уряду про освоєння виробництва високопродуктивних шестирядних бурякозбиральних машин для роздільного збирання гички і коренів цукрових буряків. Аналогів їм тоді не було.

В короткі строки була проведена не тільки повна реконструкція діючого виробництва, але й введено в дію нові потужності, фактично було споруджено новий завод. За 25 років колектив підприємства освоїв понад 30 типів нових машин для виконання різноманітних

сільськогосподарських операцій. Серед них - коренезбиральні машини КС-6Б та їх модифікації, гичкозбиральні машини БМ-6Б, які вирішили питання механізованого збирання цукрових буряків,

Бурякозбиральні комплекси на міжнародних виставках і ярмарках отримали чимало нагород, у тому числі 8 золотих медалей.

В останні роки розроблені і випущені промислові партії причіпних коренезбиральних машин МКП-6 і МКП-4, культиваторів для передпосівного обробітку ґрунту КРК-9, КРК-2,7, машин для посадки і збирання картоплі, внесення мінеральних добрив та ін.

У 1996 р. завод спільно з ВО “Гомсільмаш” освоїв випуск високопродуктивного кормозбирального комплексу “Полісся”, в 1997 р. - створено бункерну коренезбиральну машину КБ-6, а в 1998 р. – бункерний коренезбиральний комбайн КСБ-6 “Збруч”. Для вітчизняних зернозбиральних комбайнів “Лан” і “Славутич” налагоджено виготовлення мостів ведучих і керованих коліс, бортових редукторів.

На виробничих площах підприємства розташовані ливарне, холодно- і гарячештампове, механоскладальне, зварювальне, метизне, фарбувальне і складальне виробництво. Підприємство має необхідний комплекс інженерних споруд, обслуговуючих цехів і служб, відкрите та закрите складське господарство, під'їзну залізничну колію, забезпечене електроенергією, природним газом, вуглекислотою та компресорною станціями.

Над розробкою і впровадженням сільськогосподарської техніки в спеціальному конструкторському бюро та інженерно-технічному центрі працюють досвідчені, висококваліфіковані спеціалісти.

ЛІТЕРАТУРА

Балюк О. Нашими комбайнами – та по російських землях //Високий замок. – 2001. – 9 берез.

Відкритому акціонерному товариству “Тернопільський комбайновий завод” (1939-1999) – 60: Матеріали до ювілею підприємства //Тернопіль вечірній. – 1999. – 24 груд.

Віхи історії ВАТ “Тернопільський комбайновий завод”: Із змісту: Роки становлення первістка машинобудування Тернопілля (1939-1971); Роки освоєння виробництва високопродуктивного комплексу (машин КС-6 та БМ-6) для збирання цукрових буряків (1972-1984); Роки інтенсивного розвитку сільськогосподарського машинобудування та соціально-культурної сфери підприємства (1985-1996); ВАТ “Тернопільський комбайновий завод” – сьогодні //Тернопіль вечірній. – 1999. – 24 груд.

Гулько Я. І в умовах кризи треба працювати: [Розм. кореспондента з головним конструктором ВАТ “Тернопільський комбайновий завод” Я.А.Павловим] //Тернопіль вечірній. – 1999. – 28 лип.

Данилюк Х. Комбайновий завод запрацював: [Рос. інвестиції вкладено у виробництво] //Експрес. – 2002. – 8-15 серп. – С. 17.

Дацюк І. “Збруч” – суперкомбайн //Тернопіль вечірній. – 1999. – 21 квіт.

Іващук М. Під оплески і марш запорожців...: [25 бурякозбиральних комплексів-комбайнів і гичкозбиральних машин було передано с/г виробникам обл. та сусідніх областей] //Свобода. – 1999. – 4 верес.

Калайджан О. Роки звершень і обнадійливих перемін //Тернопіль вечірній. – 1999. – 24 груд.

Левицька Л. Чи потрібен нам бурякозбиральний комбайн?: [ВАТ “Тернопільський комбайновий завод”] //Голос України. – 2003. – 8 квіт. – С. 9: фот.

Новосядлий Б. Альфонс Холмер: “У своєму житті я звик будувати маючи добрий фундамент...”: [Про міжнародну співпрацю між “Холмером” та ТКЗ] //Свобода. – 1999. – 25 верес.

Тернопільські комбайнобудівники не здаються: [Розм. з директором з-ду А.М.Маланчуком. Вела Л.Гадомська] //Тернопіль вечірній. – 2002. – 30 жовт.

Якель Р. Бурякові жнива – з новими комбайнами: [25 машин було передано працівникам с/г] //Вільне життя. – 1999. – 4 верес.

Якель Р. Тернопільський комбайн: платіжна криза змінює замовника //Вільне життя. – 1999. – 22 квіт. – (Економіка: аналіз ситуації).

ГРУДЕНЬ

65 РОКІВ ТОМУ (1939) ЗАСНОВАНО ОБЛАСНУ ФІЛАРМОНІЮ

Тернопільська обласна філармонія заснована в 1939 році. Основний напрямок - гастрольно-концертна діяльність. Форма власності – обласна-державно-комунальна.

Культурно-мистецьке життя вирувало у цьому будинку з початку нинішнього століття Тут виступав знаменитий хор “Тернопільський боян” та молода Соломія Крушельницька, якій судилося стати всесвітньо відомою співачкою. Тут двічі у 1905 та 1911 рр. виступав геніальний Іван Франко, у другий свій приїзд він читав при переповненому залі знаменитого “Мойсея”. У приміщенні нинішньої філармонії знаходився у 1915-1917 рр. професійний театр Тернополя “Тернопільські театральні вечори” під керівництвом ушлявленого режисера, актора, реформатора театру – Леся Курбаса.

Культурно-мистецькі традиції минулих літ гідно продовжила обласна філармонія. 1950 роках тут працювала хорова капела під керівництвом незабутнього диригента, заслуженого працівника культури Миколи Вороняка (1926-1973 рр.) – уродженця Тернопільщини. В 70-х роках працювали естрадні колективи “Дністер”, “Збруч”, солістом останнього був заслужений артист України Григорій Котко.

В 1976 р. створено фортепіанне тріо у складі Романа Теленко (1948-1988 рр.), Ярослава Теленко (1950-1992 рр.) і Габрієли Теленко. У супроводі тріо часто виступав заслужений артист України Микола Болотний.

Значним явищем у музичному житті не лише Тернопільщини, але й усієї України, стало створення у 1981 році прекрасного фольклорного колективу “Медобори”, душею якого були безмежно закохані у рідну українську пісню молоді ентузіасти, прекрасні виконавці. Нині заслужений артист України Олег Марцинківський, заслужений працівник культури Людмила Тимошук, лауреат міжнародного конкурсу “Золоті трембіти” Леонід Корженівський.

У Тернопільській обласній філармонії проходило творче становлення нині відомих зірок української естради, заслужених артистів України Любові і Віктора Анісімових, Іва Бобула, Олександра Серова.

Працювали і нині працюють дві музично-лекторійні бригади, які несли народну пісню і дотепне слово не тільки на Тернопільщині, а й за її межами. Це артисти: Лілія Майорова, Іван Равлюк, Йосип Сагаль, Богдана Лещишин, Надія Яковчук, Олександр Юрик, Ігор Жигайло, заслужений артист України Василь Яковчук, лауреат Всеукраїнського конкурсу артистів естради Богдан Кирилюк.

Новим вищим щаблем творчої діяльності філармонії була постановка опери Д.Россіні “Шлюбний вексель” у 1987 році. Режисер-постановник Михайло Форгель, головний диригент Богдан Дунець. Ролі виконували заслужені артисти України Любов Ізотова, Микола Болотний, Іван Равлюк, Леонід Корженівський, Богдана Лещишин, Олександр Юрик.

У різні роки директорами філармонії були: С.Хорольський, Т.Батіщев, Ю.Баженов. З 1993 по 2000 рік очолював філармонію М.Ростоцький, з жовтня 2000 р. - Г.Шергей.

Складним і багатогранним є життя філармонії сьогодні. Творчі колективи філармонії своїм високопрофесійним мистецтвом вносять вклад у відродження української культури, її давніх традицій.

Провідним колективом є молодіжний ансамбль танцю “Надзбручанка”, який розпочав свій творчий шлях у 1959 році.

Ансамбль народної музики “Візерунок” – самобутній молодіжний колектив, Лауреат Республіканського конкурсу артистів естради, яскраво репрезентує національний фольклор

західного регіону України. Художній керівник колективу – Мирослав Бабчук. Колектив створений в серпні 1988 року на базі талановитих випускників Рівненського інституту культури та музичного училища ім. С.Крушельницької.

Камерний оркестр. Склад-1 5 чоловік, в основі оркестрова група. Створений у 1996 році. Засновник і керівник оркестру заслужений працівник культури України Володимир Семчишин.

Камерний хор. Склад – 16 чоловік, в основі хорова група, спеціалісти з вищою і середньою освітою. Колектив створений в 1998 році. Засновник і головний диригент Святослав Дунець.

Інструментальний дует. Інструментальний дует у складі Сергія та Олени Болотних, створений у 1997 році.

Музично-лекторійна бригада. Музично-лекторійна бригада створена у 1980 році, кількісний склад 4 чоловіки. Керівник Олександр Юрик. В репертуарі музично-лекторійної бригади – тематичні концерти, створені вже в роки незалежності України, це: “Ще не вмерла Україна”, “Наша дума, наша пісня”, “Стрілецькі пісні і пісні УПА”, духовна музика – “Христос серед нас”, “Христос Воскрес”, “Ой хто, хто Миколая любить” тощо.

Артисти вносять значний вклад у відродження національної культури.

Будинок Тернопільської обласної філармонії споруджений інженером Стронським в 1904 році в характерних для класицизму формах. Оформлення декорацій, малювання картин виконано за рекомендаціями юриста І.Мидловського.

Під час війни будинок був зруйнований. До наших днів дійшов із значними змінами.

Пам’ять про виступи на сцені І.Я.Франка, Л.Курбаса, С.Крушельницької увічнена меморіальними дошками.

ЛІТЕРАТУРА

Тернопільській обласній філармонії – 60!: Буклет. – Тернопіль, 1999. – 20 с., фот.

Боднарчук В., Гавриленко Я. На честь славетної Соломії: [Діяльність обл. філармонії] //Тернопіль вечірній. – 1997. – 9 трав.

Бойко Т. Чекають неповторні концертні номери: [Творчі колективи обл. філармонії] //Свобода. – 2002. – 27 черв., фот.

Зайко М. Мелодії “Кантабіле” будили осінню тишу: [Обл. філармонія відкрила 60-й концертний сезон] //Свобода. – 1999. – 12 жовт.

Медведик П. Філармонія перед ювілеєм //Соломія. – 1999. - №6. – (До 60-річчя від дня заснування).

Музика єднає серця: До 60-річчя Терноп. обл. філармонії //Свобода. – 1999. – 6 серп.

Новий концертний сезон Тернопільської філармонії //Соломія. – 1997. - №3.

Савчук В. Дім, де не стихає музика //Вільне життя. – 1999. – 11 груд., фот. – (Філармонії – 60).

Сінкевич Б. Не вдома, а в гостях: [До 60-річного ювілею обл. філармонії] //Тернопіль вечірній. – 1999. – 24 груд.

Садовська Г. І пісня, і музика, і танець: [Звіт творчої молоді обл. філармонії] //Вільне життя. – 2002. – 8 черв. – (Звітують молоді).

Собуцька В. У корабля філармонії правильний курс //Свобода. – 2001. – 29 верес.

Ярчук О. В багрянці запального танцю: [Про танцювальний ансамбль “Надзбручанка”] //Свобода. – 1999. – 6 серп. – (Дам лиха закаблукам).

Бойко Т. Звучатиме академічна й естрадна музика: [Про філармонійний концертний сезон розп. директор обл. філармонії Г.Шергей] //Свобода. – 2002. – 28 верес. – (До початку концертного сезону).

Мелодій передзвін в грудневому тумані: [З директором філармонії М.Ростоцьким розм. В.Собуцька] //Свобода. – 1999. – 11 груд. – (Філармонії – 60).

Ростоцький М.: “Сьогодні симфонічний оркестр для філармонії – утопічна забаганка”: [Розм. А.Вацика з директором філармонії] //Тернопільська газета. – 1999. – 18 листоп.

Садовська Г. У новий сезон з новими ідеалами: 62-й концертний сезон обл. філармонії: [Розм. з директором обл. філармонії Г.Шергеєм] //Вільне життя. – 2001. – 29 верес., фот.

Собуцька В. “Мелодія слова і звуки струни... хто їх відчуває – той дуже багатий”: [Розп. директора обл. філармонії Г.Шергея] //Свобода. – 2001. – 16 черв., фот.

Григорій Шергей: Філармонія залежить від прихильності глядачів: [Інтерв'ю] /Зап. Ж.Попович //Тернопіль вечірній. – 2002. – 16 жовт., фот.

Нацюк М. “Ніколи не забудемо”: [Про актора філармонії Б.Кирилюка] //Вільне життя. – 1997. – 21 січ.

855 РОКІВ (1149) З ЧАСУ ЗАСНУВАННЯ м. ШУМСЬКА

Шумськ розташований на правому березі річки Вілії, притоки Горині. Перша письмова згадка про нього зустрічається в Іпатіївському літопису під 1149 роком. На час першої писемної згадки Шумськ був найбільшим містом південної Погорини, центром волості. Він був обнесений валами, до яких з півночі та сходу прилягав великий став.

Річку Вілію перетинав міст та гребля, нижче якої були два водяні млини. Населення займалося орним землеробством, а також скотарством, полюванням, рибальством, бортництвом, ремеслами. Жителі сплачували князеві данину. Міжусобиці, напади зовнішніх ворогів завдавали шкоди Шумську й впродовж наступних століть. Та найбільших йому руйнувань завдали 1241 року монголо-татарські завойовники, які, захопивши місто, спалили його, а населення знищили або ж полонили.

В середині XIV ст. литовські князі посилили наступ на Волинь. Шумськ, як і вся Волинь, підпав під владу феодальної Литви. У 1513 році литовський князь видав грамоту на володіння Шумськом старості Кременецького замку, українському бояринові І.Богущу. Після його смерті в 1527 році сини і внуки поділили місто на дві частини – Шумськ із замком і Пігаси, розміщені на лівому березі річки Вілії. 1580 року Пігаси виділилися в самостійний населений пункт під назвою Рохманів. Близько 70 років точилася боротьба спадкоємців, внаслідок чого Шумськ далі занепадав і перетворився на невелике містечко.

Після Люблінської унії 1569р. Шумськ у складі Волині потрапив під владу шляхетської Польщі. У XVII ст. він перейшов до волинського воєводи М.Малинського. Власник містечка заснував василіанський уніатський монастир. Йому передали колишню православну церкву. 1676 року монастир перейшов до францісканців. З цього часу він став центром насадження католицизму в окрузі.

На 1868 рік у Шумську працювали винокурний, цегельний, пивоварний, 3 шкіряні заводи, 2 невеликі ткацькі фабрики, де виготовляли полотно. Найбільшим підприємством був винокурний завод. Медичне обслуговування населення здійснювала лікарня, відкрита 1874 року, де працювали лікар і акушер. Була аптека.

У 1919 році Шумськ захопили війська буржуазно-поміщицької Польщі. Польська окупація принесла Шумську занепад і розорення. 1921 року тут працювало лише два приватні водяні млини. Основна маса населення займалася сільським господарством. Тяжко позначався на становищі і національний гніт.

У 1940 році Шумськ став центром району Почалася значна робота щодо розвитку економіки, культури, освіти, охорони здоров'я.

Тут працювали кілька нових підприємств-для розробки торфу, лісу, добування вапняку та ін. Та війна перервала мирну працю. У березні 1944 року Шумськ був звільнений від німецько-фашистських окупантів. Розгорнулися відбудовні роботи. Почали працювати цегельня, хлібопекарня, млин, маслозавод, промкомбінат, клуб, бібліотека, а також поліклініка, лікарня, аптека. У 1945 році почала діяти середня школа.

Сьогоднішня історія твориться у нас на очах. Нині Шумськ – один із промислових центрів Північного району. Тут працюють маслозавод, фабрика “Вілія”, райдрукарня. У селищі 2 загальноосвітні, музична і спортивна школи, професійно-технічне училище, районний будинок культури, кінотеатр, краєзнавчий музей. Архітектурна пам’ятка селища – Преображенська церква XVIII ст.

У рік 850-річчя древнього Шумська Верховна Рада України прийняла рішення відновити статус міста, втрачений у вересні 1939 року.

ЛІТЕРАТУРА

Шумськ: місто, районний центр //Клименко О., Хаварівський Б. Міська геральдика Тернопільщини. – Тернопіль, 2003. – С. 466-473.

Бесараб М. З історії рідного краю //Новини Шумщини. – 1999. – 3, 31 лип. – (До 850-річчя Шумська).

Те ж: Голос Лановеччини. – 1999. – 28 серп., 16 жовт.

Бесараб М. Сільське господарство району: До 850-річчя Шумська //Новини Шумщини. – 1999. – 18 верес.

До 850-річчя Шумська: З історії краю. Темат. сторінка: Бесараб М. Розвиток промислового виробництва. Біля витоків районки //Новини Шумщини. – 1999. – 5 черв., 12 черв.

Киричук Г. Міцна пов’язь часів Древнього Шумська: [святкування 850-річчя Древнього Шумська] //Вільне життя. – 1999. – 16 жовт.

Левицька Л. У Шумська – статус міста: [У рік свого 850-річчя Древній Шумськ, колишній центр удільного князівства, повернув статус міста] //Вільне життя. – 1999. – 23 груд.

Левчук Т. Відлуння пам’яті: [Про участь шумчан у Першій і Другій світовій війнах] //Новини Шумщини. – 1999. – 9 жовт.

Літопис віків: Історія Шумська від часу заснування до наших днів //Новини Шумщини. – 1999. – 9 жовт.

На добро і на щастя наша Шумська цвіте сторона: Святковий репортаж з урочин з нагоди 850-річчя міста та відкриття пам’ятника Т.Г.Шевченку //Новини Шумщини. – 1999. – 16 жовт.

Пиндюра О. Шумськ вже має свій герб: [ескіз якого намалював О.Кікульшин] //Новини Шумщини. – 1999. – 24 лип. – Зобр. герба. – (До 850-річчя Шумська).

Седляр З. Віват, мій Шумську, древній і величний //Новини Шумщини. – 1999. – 30 жовт.

Синюк С. Селище наше – древнє і красиве: [До 850-річчя Шумська] //Новини Шумщини. – 1999. – 9 жовт.

Синюк С. Таїна однієї колекції: До 850-річчя Шумська //Новини Шумщини. – 1999. – 23 січ.

560 РОКІВ (1444) З ЧАСУ ЗАСНУВАННЯ м. ЛАНІВЦІ

Ланівці – місто. Територія, де воно розташоване, було заселене здавна. Поблизу Ланівців, в урочищі Леваді, виявлено поселення трипільської культури, знайдено бронзовий меч доби пізньої бронзи та римські монети II століття. Час виникнення поселення невідомий. В історичних документах Ланівці як одне з великих поселень Волині вперше згадується під 1444 роком, а в описі Крем’янецького замку за 1545 рік – як приватне містечко.

Перебуваючи у власності різних магнатів, селяни платили велику данину грішми і натурою.

Селяни чинили опір сваволі феодалів. Зазнавали багато лиха й від частих нападів турецько-татарських орд. В період окупації панською Польщею Ланівці були на особливому

становищі – адже вони знаходились за 3 км від кордону. Тут кипіло від поліцаїв та шпигунів. В час тимчасової німецької окупації селище повністю було знищено. За післявоєнні роки відбудувалось. Виріс новий цукровий завод, промкомбінат, фабрики гумових іграшок. Споруджено середню школу, Будинок культури, кінотеатр, лікарню.

ЛІТЕРАТУРА

Ланівці: селище міського типу, районний центр //Клименко О., Хаварівський Б. Міська геральдика Тернопільщини. – Тернопіль, 2003. – С. 300-304.

Ланівці //Стара Волинь і Волинське Полісся: Краєзнав. словник – від найдавніших часів до 1914 р. – Вінніпег, 1986. – Т. 2. – С. 9.

Мельник Т. Ланівці: [Спомин] //Літопис Волині: Наук.-попул. зб. волинознавства. – Вінніпег, 1988. – С. 56-60.

Герби Тернопілля: [Ланівці] //Вільне життя. – 2001. – 4 жовт.

Запрошує торговий центр “Європа” //Свобода. – 2002. – 16 квіт., фот.

Крайнева Г. Іспит на професійність прийматиме життя: [Лановецьк. проф. тех. училище] //Свобода. – 2002. – 15 черв., фот.

Ланівці прикрасила чудова каплиця //Свобода. – 2001. – 13 груд.

Осмолодич В. Селище, яке хоче стати містом //Західна Україна. – 1995. – 27 трав. – 2 черв.

Романчук М. Ланівці святкували ювілей: [550 річчя з дня заснування] //Голос Лановеччини. – 1994. – 21 жовт.

Рудюк О. Що назва нам твоя говорить? //Січ. – 1995. - №1 (квіт.).

Сохацький М. Ланівцям – 555 років //Галицький вісник. – 2002. – 16 берез.

Фарина І. “Конкурент” конкуренції не боїться: [приватна фірма у Ланівцях] //Свобода. – 1996. – 8 черв.

Цебак І. Сягаючи в глибину віків: До 550-річчя Лановець //Голос Лановеччини. – 1994. – 12 серп.

550 РОКІВ (1454) З ЧАСУ ЗАСНУВАННЯ МІСТА МОНАСТИРИСЬКА

Письмові згадки про Монастириська зустрічаються в документах з 1454 року.

Первісна назва містечка була Підгороднє, потім – Монастирище, а поляки перейменували його на Монастириська.

Населення зазнавало набігів різних загарбників. У 1629 році тут були розгромлені татарські війська.

Пам’яткою старовини є костьол з XVIII сторіччя, прикрасою якого є вівтар роботи видатного скульптора Пінзеля. На початку XIX століття в місті було збудовано паперову, а згодом і тютюнову фабрики. Жорстока експлуатація викликала протест у робітників. Поліція посилила репресії, заарештувала багато членів таємного товариства, серед якого були письменник і громадський діяч Михайло Павлик та його сестра Анна Павлик.

У роки польської буржуазної окупації населення міста виступило проти соціального і національного гніту. Кількатисячний страйк відбувся тут у 1937 році. Його придушили силою зброї. Понад 300 учасників віддано до суду.

Гітлерівські окупанти завдали місту значної шкоди.

Після війни було реконструйовано тютюнову фабрику, споруджено промкомбінат і хлібзавод. Великі зміни відбулися в галузі народної освіти, охорони здоров’я, культури і побуту трудящих. Нині Монастириська – промисловий центр, тут працюють молокозавод, цегельний завод, фабрика “Смерічка”, райдрукарня.

У місті є початкова, загальноосвітня, музична і спортивна школи, районний будинок культури, 2 бібліотеки, кінотеатр, встановлено пам’ятник Т.Г.Шевченку.

ЛІТЕРАТУРА

Горбачевський Л. Спогади з життя //Бучач і Бучаччина: Іст.-мемуар. зб. – Нью-Йорк; Лондон; Париж; Сидней; Торонто, 1972. – С. 589-591.

Кисілевська О. Моя рідна сторона: [Уривок з споминів про Монастириськ] //Бучач і Бучаччина: Іст.-мемуар. зб. – Нью-Йорк; Лондон; Париж; Сидней; Торонто, 1972. – С. 585-589.

Монастириська: місто, районний центр //Клименко О., Хаварівський Б. Міська геральдика Тернопільщини. – Тернопіль, 2003. – С. 319-321.

Монастириська: [Герб. Кольорове зображення. Опис] //Панченко В. Міські та містечкові герби України. – К., 2000. – С. 114.

Рибак Н. Польський історик Б.Руліковські про місто Монастириська //Бучач і Бучаччина: Іст.-мемуар. зб. – Нью-Йорк; Лондон; Париж; Сидней; Торонто, 1972. – С. 593-594.

Боцюрко Б. Монастириська: [Історія, геогр. положення та природнокліматичні умови] //Вісті Придністров'я. – 1994. – 19 серп. – 23 груд.

Монастириська: Історія //Вісті Придністров'я. – 1991. – 23 серп.

Монастириська //Енциклопедія українознавства. – Львів, 1996. – Т. 5. – С. 1645.

385 РОКІВ ТОМУ (1619) НАДРУКОВАНО КНИГУ “ЄВАНГЕЛІЄ УЧИТЕЛЬНЕ”

Кирило Ставровецький – відомий український учений, просвітителі і друкар. Деякий час він працював викладачем Львівської братської школи.

У 1618 році К.Ставровецький переїжджає на Волинь до Почаєва, а звідти перебирається на Шумщину, в містечко Рохманів. Тут він знайшов підтримку в Ірини Могилянки Вишневецької, яка не тільки дала притулок мандрівному друкареві, а й сприяла його видавничій діяльності.

9 листопада 1619 року в Рохманові вийшла у світ книга Ставровецького “Євангеліє учительне”. Книга великого формату на 552 аркушах. Вона містить різні проповіді і повчання, побудовані в морально-викривальному дусі. Зокрема, автор ганьбить розгульне життя верхівки тогочасного суспільства, протиставляючи йому злидні й горе простого люду. Книга розповідає, що кріпаки гнуть спину на панському полі ціліснінькими днями, працюючи, як воли, а пани творять беззаконня, знущаються над трудовим народом. В іншому повчанні він, наприклад, зображає багатих шляхтичів, які володіють селянами та виноградниками й дуже жорстокі зі своїми підданими. Вони не хочуть знати, що ті гинуть з голоду і замерзають, не маючи навіть дреного лахміття. А за свою працю зазнають кари: їх кидають до в'язниці, примушують сплачувати непосильні податки. Пани торгують людьми, привласнюють їх добро, зневажають, як худобу.

Важливо відзначити й те, що автор порушує ряд цікавих етичних проблем, зокрема, питання поведінки молодої людини у товаристві, повчає як вести себе у гостях, поважати старших.

Книга К.Ставровецького набула популярності й поширення. Однак через деякий час була засуджена духовним Собором, як еретична, і заборонена. Сам Кирило Ставровецький був офіційно переслідуваний владою.

Рохманівська друкарня проіснувала недовго. Однак, велика праця Кирила Транквіліона-Ставровецького – свідчення високого і мистецького рівня не тільки Шумщини чи Волині, а й українського книгодрукування взагалі.

ЛІТЕРАТУРА

Бесараб М. Рохманівська друкарня Транквіліона //Новини Шумщини. – 1998. – 18 квіт.

Запаско Я.П., Ісаєвич Я.Д. Пам'ятки книжкового мистецтва: Каталог стародруків, виданих на Україні. – Львів, 1981. – Кн. 1. – 134 с.

С. 121: Про К.Ставровецького і його книгу “Євангеліє учительне” (1619 р.).

Хрещук О. Кирило Ставровецький (Транквіліон) //Новини Шумщини. – 1996. – 13 лип.
Чернихівський Г. Книзі – 370 років [“Євангелію учительному”] //Прапор перемоги. – 1989. – 9 листоп.

Чернихівський Г. Книзі – 360 літ //Ленінська правда. – 1979. – 22 трав.

Чернихівський Г. Книзі - 350 літ //Друг читача. – 1969. – 24 груд.

Чернихівський Г. Правдиві апокрифи //Ровесник. – 1969. – 13 груд.

Чернихівський Г. Роҳманівське видання “Євангелія учительного” (1619 р.) //Ленінська правда. – 1989. – 20 трав.

185 РОКІВ ТОМУ (1819) ЗАСНОВАНО КРЕМЕНЕЦЬКИЙ ЛІЦЕЙ

Серед культурно-освітніх закладів Волині ХІХ століття визначне місце займає Кременецький ліцей, у який було перейменовано в 1819 р. Вищу Волинську гімназію.

Засновником ліцею виступив один з найвідоміших польських освітніх діячів 1-ої половини ХІХ ст. Тадеуш Чацький. Його задум і організаційну працю активно підтримував ще один широко знаний польський культурно-освітній діяч того часу князь Гуго Коллонтай. Т.Чацький – збирав кошти, а Г.Коллонтай займався безпосередньою роботою з організації шкіл. Засновникам закладу вдалося зібрати в Кременці кращі педагогічні кадри, у тому числі професорів університету – Й.Чеха, А.Фелінського, катехита А.Осінського, викладачів Е.Словацького, О.Міцкевича, В.Бессера, Й.Левеля, А.Анджейовського. Старанний добір викладачів створив передумови успішної організації навчально-виховного процесу.

Одним із завдань було продукування інтелектуальної еліти, чому сприяла діяльність учнівських наукових товариств, які були започатковані у 1808-1809 роках. Зокрема, створенням “Товариства удосконалення в авторстві і ораторстві”, існували “Клуб письменників”, “Молодіжне товариство добродітності Волинської гімназії”, метою молодіжних наукових товариств Кременецького ліцею було прищеплення інтересу до наукових пошуків і реалізації творчих здібностей молоді у різноманітних галузях науки і культури.

Визначальний вплив на організацію навчально-виховного процесу в Кременецькому ліцеї мала матеріальна база. Завдяки постійній і цілеспрямованій діяльності адміністрації закладу були створені: власна бібліотека, фонд якої становив 24379 назв у 34378 томах; ботанічний сад, колекція якого нараховувала 5629 рослин в 9682 екземплярах та 5067 сортів насіння; обладнані кабінети (фізичний, мінералогічний, зоологічний), хімічна лабораторія та астрономічна обсерваторія; картинна галерея – 450 малюнків та гравюр; нумізматична колекція (17929 екземплярів); друкарня, кам'яна механічна кузня, манеж для їзди верхи, аптекарський город та інше.

Організація процесу навчання Кременецького ліцею мала специфічний характер, що був зумовлений освітніми завданнями цього закладу. Адміністрація та викладачі мали на меті наділити своїх учнів науковими знаннями, відповідними рівню розвитку тогочасної європейської науки, виховати молоде покоління у любові до краю та повазі до праці. Виходячи з цих завдань було визначено зміст та організацію навчання. Прагнення поєднати в одному навчальному закладі три ступені освіти (початкову, середню та вищу) визначало зміст навчання і зумовлювало відповідний розподіл на класи. Гімназія мала 4 нижчих і 3 вищих класи. У нижчих класах навчалися один рік, у вищих – два; повний курс - тривав 10 років.

Ліцей був важливим осередком польської освіти та науки на Волині. Попри те, що у 1805-1833 рр. він змінював свою назву і отримував доповнення до свого титулу, заклад завжди був єдиним навчально-господарським комплексом, який у своєму розвитку притримувався традицій, закладених його творцями. А завдяки високоавторитетному складу

та блискучій організації навчально-виховного процесу Кременецький ліцей називали Вищим колегіумом і навіть Малою Волинською академією.

Ліцей діяв до 1833 року, після чого припинив своє існування, надавши матеріальну та навчальну базу для нового закладу – Університету св. Володимира (тепер Національний університет ім. Т.Г.Шевченка).

ЛІТЕРАТУРА

Аврамишин А. Ліцей сам свою долю кує, або важкі стежки по освітянській ниві //Діалог. – 1999. – 1 трав. – (З джерел інтелектуальної снаги).

Коляденко С. Кременецький ліцей – визначна пам'ятка в історії освіти XIX століття //Тернопіль. – 1996. - №4-5. – С. 33-34.

Коляденко С. Осередок польської культури на Поділлі //Відродження. – 1995. - №7. – С. 9-10.

Коляденко С. Польський вплив на розвиток народної освіти Волині: [Кременецьк. ліцей перша половина XIX ст.] //Slavica Tarnopolensia. – Тернопіль, 1997. – С. 171-174.

Кравчук Л., Медведєв С. Ліцей: Короткий нарис з історії виникнення і розвитку в біографіях його випускників //Діалог. – 1992. – 10, 14, 24 жовт.; 4, 11 листоп.; 5 груд.

Ліцеї Галичини та Волині //Курляк І. Класична освіта на західноукраїнських землях (XIX-XX ст.). – Тернопіль, 2000. – С. 82-83; 198.

Лящук Л. Ліцей відновлено //Екологічний сполох. – 1999. - №4 (квіт.).

Поклад Н. Літописець без лукавого мудрування: Микола Іванович про національні мови і культури: [вчений, деякий час викладав в Кременецькому ліцеї] //Рідна школа. – 1997. - №1. – С.6-8.

Правнична освіта //Енциклопедія українознавства /За ред. В.Кубійовича. – Львів, 1996. – Т. 6. – С. 2298.

Редько Ю. Мала академія в Крем'янці: [організована на базі ліцею] //Діалог. – 1995. – 10 черв.

Чуйко С. Кременецький ліцей в контексті XIX століття //Тернопілля'96: Регіон. річник. – Тернопіль, 1997. – С. 162-167.

Чуйко С. Ліцеї України (XIX-XX ст.). – Тернопіль, 1996. – 139 с.

С. 29-47: Кременецький ліцей.

Чуйко С. Освітня діяльність відновленого Кременецького ліцею (1920-1939 рр.) //Освітнянин. – 1998. - №5. – С. 20.

Чернихівський Г. Кременеччина від давнини до сучасності. – Кременець: Папірус, 1999. – 320 с., 32 с. іл.

С. 88-90: Про Кременецький ліцей.

Кременецький ліцей //УРЕ. – 2-е вид. – К., 1980. – Т. 5. – С. 491.

180 років з дня заснування Кременецького ліцею (1819 р.) //Література до знаменних і пам'ятних дат Тернопільщини на 1999 рік: Бібліогр. довід. /Уклад Н.К.Іванко, ред. Г.С.Моліцька. – Тернопіль, 1998. – С. 82-83.

ПЕРЕЛІК ІМЕН ВІДОМИХ ЛЮДЕЙ ТА ПОДІЙ, ЯКІ НЕ УВІЙШЛИ ДО ОСНОВНОГО СПИСКУ

2 січня 1924 р. в с. Вербові на Бережанщині народився Ярослав Бабуняк – заслужений діяч мистецтв України, диригент українського хору “Гомін” у Великобританії, лауреат премії ім. Івана Огієнка.

У минулому – учень Бережанської гімназії, ще в дитинстві учився пісень від матері і батька. На розвиток його музичної освіти мали вплив проф. Лаврівський і Мороз. Кобзар Білецький навчав його гри на бандурі.

Як вояк Української дивізії Бабуняк після війни опинився у полоні в Італії, а згодом - в Англії. Там він брав лекції у Манчестерській консерваторії.

У 1949 р. Я.Бабуняк у Манчестері організовує чоловічий хор “Гомін”, який уже у 1955 році на міжнародному музичному фестивалі у Валії здобуває друге місце.

Свято зустрічі з українською піснею “Гомін” дарував людям Канади, Америки, Європи. У червні 1995 року хор “Гомін” на виступі у Києві зворушив тисячну аудиторію красою свого співу.

Маєстро Бабуняк привів хор до світової слави. Він і хор “Гомін” заслуговують на найвищі визнання незалежної України.

У 2002 році диригенту, співаку і бандуристу Я.Бабуняку було присуджено премію імені Івана Огієнка (відомого також під ім'ям митрополита Іларіона).

7 січня 1889 р. у Підгайцях народився український письменник, театральний критик Михайло Рудницький. Закінчив Бережанську гімназію, Львівський університет, у якому здобув учений ступінь доктора філології. Навчався також у Парижі та Лондоні. З 1937 р. – професор української літератури Львівського університету.

Автор літературознавчих праць: “Між ідеєю і формою”, “Від Мирного до Хвильового”, “Творчі будні Івана Франка”, “Письменники зблизька”, “В наймах у Мельпомени”, та ін. Займався і питаннями лінгвістики.

Помер 1 лютого 1975 р. у Львові, де і похований.

27 січня 1894 р. в с. Пилява Бучацького району народився Микола Шлемкевич – філософ, публіцист, громадський діяч. Навчався в Бучацькій народній школі, Бучацькій, Львівській гімназіях та у Віденському університеті. З 1926 р. доктор філософії.

У 1928-1929 рр. доповнює свою філософську освіту в Парижі, в університеті Сорбони.

У 1934 р. НТШ у Львові видає працю М.Шлемкевича “Філософія “. Після Другої світової війни живе у Німеччині, працює в українській гімназії. У 1949 р. переселяється у США. Тут продовжує свою науково-публіцистичну діяльність. Виходять його книги: “Українська синтеза чи українська громадянська війна?”, “Загублена українська людина”, “Галичанство”.

Помер у 1966 р.

28 січня 1914 р. в с. Велика Плавуча Козівського району народився Богдан Мельник – перекладач світової слави. Закінчив Тернопільську українська гімназію.

Працював на культурно-освітній ниві у селі Вовче Львівської області.

Після Другої світової війни живе у Канаді, займається перекладацькою роботою.

Переклав поеми І.Франка “Мойсей”, “Панські жарти”, багато віршів, казку “Лис Микита”, також “Слово о полку Ігоревім” – на англійську мову.

28 січня 1884 р. в Тернополі народився Яків Парнас – видатний біохімік, академік.

Закінчив Львівську гімназію, навчався у Вищій технічній школі в Берліні.

У 1907 р. – одержує науковий ступінь доктора філософії. Працює у Страсбурзькому університеті.

У 1914 р. – в Кембріджі, з 1916-1918 рр. – професор Варшавського університету, з 1920-1941 рр. – директор Інституту медичної хімії у Львівському університеті.

Основні наукові праці, яким присвятив життя вчений, торкалися м'язового скорочення. Опублікував дослідження про утворення глікогену в печінці із гліцеринового альдегіду та праці про механізми синтезу і розпаду цукрів в організмі тварин.

Я.Парнас є автором підручника “Фізіологічна хімія” (1922).

Помер Я.Парнас 29 січня 1949 р. в Лук'янівській тюрмі. Реабілітований посмертно.

28 лютого 1889 р. в с. Барсуки Лановецького району народився Павло Шандрук – український військовий діяч. Закінчив Ніжинський педагогічний інститут і Олексіївську військову школу в Москві. Офіцер царської армії, генерал-поручик армії УНР. З 1920 року – в Польщі.

Брав участь у війні з фашистами. В'язень концтабору. У 1945 р. обраний головою Українського Національного Комітету. Брав активну участь у діяльності “Комісії для дослідження польсько-українських проблем”.

Помер 15 лютого 1979 р. в м. Трентон, США.

7 березня 1874 р. у Калуші народився Іван Рубчак. Закінчив гімназію, працював актором драми у Львівському українському мандрівному театрі.

Вперше виступив на Тернопільській сцені у 1894 році, зокрема у трупі “Тернопільські театральні вечори”.

Незабутніми в історії культури Тернопільщини залишились його виступи в оперних партіях Карася (“Запорожець за Дунаєм” Гулака-Артемовського), Мефістофеля (“Фауст” Гуно), Степана (“Утоплена” Лисенка) та інші.

У складі українських театральних труп був на гастролях у нашому краї в 20-30-х рр.

Помер І.Рубчак 11 травня 1952 року у Львові, тут і похований.

27 березня 1924 р. в м. Почаєві народилася Іраїда (Ірен) Герус-Тарнавецька – мовознавець, ономаст. З 1960 р. – викладач, потім доцент і професор словістичного відділу Манітобського університету (Канада). В її активі чимало наукових праць і публікацій.

1 квітня 1894 р. в Купчинцях Козівського району народився Ілля Блажкевич – український вчений-юрист.

Закінчив Купчинецьку початкову школу, навчався у Тернопільській гімназії.

Під час Першої світової війни перебував у австрійській армії, а в 1918-1919 рр. - воював у лавах УГА.

Закінчивши юридичний факультет Львівського університету, захистив докторську дисертацію. Працював адвокатом у Золочеві, Чорткові, брав активну участь у місцевій “Просвіті” та кооперативному русі.

У 1946 р. виїхав до Польщі, де працював юристом у Кракові.

Помер у 1978 році у Кракові.

7 квітня 1869 р. в с. Городниця на Гусятинщині народився Осип Шпитко – письменник, актор, композитор.

Навчався у Тернопільській учительській семінарії. Працював актором в українських і польських театрах Галичини, диригував хорами. Писав музику до власних польських та українських текстів.

Видав сатирично-гумористичні книжки “Пекельні листи Антихриста до Люцифера”, “Новомодний співаник”, “Хруніяда”.

Емігрувавши до Бразилії, став писати португальською мовою, видав там збірку оповідань “У могилі життя” (1930).

Дата смерті О.Шпитка невідома.

8 квітня 1874 р. в с. Горішня Вигнанка Чортківського району народився Михайло Коссак – композитор і диригент.

Навчався у Бучацькій гімназії, закінчив Львівську консерваторію.

З 1893-1896 р. працював у польській оперетковій трупі Ю.Мишковського. У 1896-1914 рр. - диригент українського театру товариства “Руська бесіда”. З іменами диригента

М.Коссака і режисера Й.Стадника пов'язана нова сторінка в історії українського музичного театру дожовтневого часу. Зокрема, в 1904-1912 рр. у театрі “Руської бесіди” вони беруть напрям на оперу та класичну оперету.

Вперше на українській сцені поставили “Продану наречену” Б.Сметани, “Гальку” С.Монюшка, “Роксолану” Д.Січинського, “Євгенія Онегіна” П.Чайковського та багато інших.

Учнями М.Коссака були – К.Рубчакова, І.Рубчак, С.Стадникова та ін.

Помер 15 червня 1948 року.

15 квітня 1944 р. в с. Надрічне Бережанського району народився Василь Савчук – поет, публіцист, член Національної Спілки журналістів України.

Закінчив Львівський університет. З 1972 р. працював у районній газеті “Нове життя”, у 90-х роках – власкором обласної газети “Відродження”, а з вересня 1991 р. по жовтень 1994 р. – редактором районної газети “Бережанське віче”.

Автор художньо-документальної повісті “Вишивала дівчина долю” (1981), поетичної драми “Кривавий тан” (1991), поетичної збірки “Отча вишня” (1993), сатиричної поеми “Триесирний Геньо з Трої” (1994), віршів для дітей “Наука онукам” (1996), історичної кіноповісті “В ім'я твоє” (1999), “Літопису Бережанської землі” та “Надрічне – історія села” (1994), автор-упорядник (у співавторстві) прозових збірників “Віночок тернових доль” (1993, 1994) та “Діалог небайдужих” (1993), редактор збірки гумору і сатири М.Кіналя “Віночок сміхунків-трафунків” (1995), книг Ю.Борця “Шляхами лицарів ідеї і чину” (1996) та “За Україну, за її волю” (1998), співголова видавничого комітету “Бережанська земля”.

Працює в редакції районної газети “Бережанське віче”.

22 квітня 1784 р. в с. Осташівці Зборівського району народився Мартин Барвінський – український педагог, теолог, церковний діяч, професор і ректор Львівського університету. Закінчив Василянську гімназію у Збаражі (1797-1802). Навчався на філософському факультеті Львівського університету, теологічному факультеті Віденського університету. Доктор теології (1810). В 1810-1814 рр. – професор біблійної науки і грецької мови у Львівському ліцеї. В 1819-1820 рр., 1823-1824 рр. – декан теологічного факультету Львівського університету, до 1838 р. – його ректор. Багаторічний член Львівської греко-католицької капітули, з 1864 р. - папський прелат. Автор ряду богословських праць.

5 травня 1944 р. в с. Нападівка Лановецького району народився Костянтин Кондратюк.

У 1963 р. закінчив Лановецьку середню школу, у 1964-1968 рр. - навчався на історичному факультеті, у 1970-1974 рр. - в аспірантурі на кафедрі історії Львівського університету ім. Івана Франка. У 1975 р. захистив кандидатську та докторську дисертації про діяльність профспілок України. Трудову діяльність розпочав у 1968 р. вчителем історії середньої школи №9 м. Тернополя. З січня 1974 р. - професор історичного факультету Львівського університету. З червня 1995 р. по цей час - завідувач кафедри новітньої історії України. У 1978 р. упродовж семестру читав лекційний курс “Історії” у Велико-Тирновському університеті ім. Кирила і Мефодія (Болгарія). У 1985 р. стажувався у Московському університеті. У 1988-1990 рр. – член Вченої ради університету. З 1995 р. по даний час – член Вченої ради історичного факультету. Член спеціалізованих рад з захисту докторських і кандидатських дисертацій при Інституті українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, Львівському університеті, університеті “Львівська політехніка”. Член редколегії “Вісника Львівського університету. Серія “Історична”, “Вісника” Львівського інституту внутрішніх справ”.

Сфера наукових зацікавлень: діяльність профспілок України в повоєнний час, український національний рух ХІХ - початку ХХ ст., українська історіографія ХІХ - початку ХХ ст. Науковий доробок складає понад 80 статей, брошур, навчальних посібників, рецензій.

21 травня 1889 р. в с. Могильниці Теребовлянського району народився Мирон Зарицький – математик.

Навчався у Бережанській гімназії. У 1907 році вступив до Віденського університету, потім переводиться до Львівського. Студіює математичні та фізичні дисципліни, займається філософією, самотужки вивчає французьку мову.

У 1922-1924 рр. працював учителем Тернопільської української гімназії. З 1925 р. проживає у Львові, працює в українській гімназії, займається науковою роботою.

1927 року М.Зарицького обирають дійсним членом Наукового Товариства ім. Т.Шевченка.

У 1930 р. Львівський державний університет присудив йому вчений ступінь доктора філософії. Надрукував близько 20 наукових праць.

Помер 19 серпня 1961 р. у Львові.

8 червня 1939 р. в Тернополі народився Володимир Сушкевич – журналіст, письменник.

Після закінчення середньої школи (1956) працював будівельником-бетонником. Заочно навчався у Дніпропетровському державному університеті (філологічний факультет), одночасно вчителював у селах Зборівського та Бережанського районів.

Працював у Криворізькій міській газеті “Червоний гірник”, Тернопільській обласній газеті “Вільне життя”.

Був оглядачем обласної газети “Свобода”.

У 1999 р. повернувся у “Вільне життя”.

Головна тема його творчості – давній та сучасний Тернопіль, його люди.

Заслужений журналіст України (1998), Лауреат премії Національної Спілки журналістів України “Золоте перо” (1999 р.).

13 червня 1909 р. у Скала-Подільській Борщівського району народився Мирослав Старицький – оперний та камерний співак.

Закінчив Станіславську гімназію, навчався вокалу у Вищому музичному інституті ім. М.Лисенка у Львові. Дебютував у партії молодого Фауста на інститутській сцені.

У 1933-1934 рр. був солістом пересувного Українського театру ім. І.Гобілевича. З 1935 р. працював у трупі Й.Стадника, співав у виставах “Запорожець за Дунаєм” (Андрія), у “Наталці Полтавці” (Петра), головні партії в оперетах “Весела вдова”, “Циганський барон”, “Корневільські дзвони”. У 1942 р. склав екзамен на оперного співака у Віденській музичній академії. Він співав у 30-ти оперних театрах 15-ти країн Європи, Америки і Африки.

Помер 17 лютого 1969 р. в Парижі.

25 червня 1919 р. в Збаражі народився Володимир Жила – науковець, політичний діяч.

Закінчив у 1938 р. гімназію, продовжував навчання на юридичному факультеті Львівського університету. У роки Другої світової війни бере участь в українському повстанському русі.

З 1948 р. – в Бразилії, а потім у Канаді, де закінчив навчання, отримав звання магістра слов’язознавства у Манітобському університеті. З 1967 р. - професор славістики.

У його доробку наукові праці і доповіді з історико-літературної тематики: “Українська антропонімія в Харківському реєстрі 1660 р.”, “Іван Франко – перекладач і інтерпретатор Гете”, “Ідейні основи Шевченкової Гамалії”, “Гетьман Іван Мазепа під турецькою опікою: Історія та оцінка”, “Франц Кафка – письменник двадцятого сторіччя”, “З історії українознавства і славістики в Канаді”.

Окрім літературознавчої діяльності В.Жила бере участь у громадській праці серед української спільноти в США.

27 червня 1924 р. у с. Денисові Козівського району народився Богдан Макогін – український художник.

Семирічну освіту здобув у Купчинцях. Навчався у Львівському інституті пластичних мистецтв.

Його основні живописні роботи припадають на 1939-1943 роки. Проявив себе як талановитий портретист: Створив портрети князя Володимира Великого, Богдана

Хмельницького, Михайла Грушевського, Тараса Шевченка, Івана Франка, Лесі Українки, своєї матері.

Визнання Б.Макогін здобув своєю великою картиною “В’їзд гетьмана Б.Хмельницького в Київ”.

Художник – автор картин “Стара гуцульська церква”, “Собор Св. Юра в Львові”, “Денисівська церква”.

Малював пейзажі, натюрморти, етюди, тощо.

Картини Б.Макогона загинули в Другу світову війну, а сам художник помер у листопаді 1944 р. в Німеччині у м. Наттель.

7 липня 1784 р. в м. Інсбрук, Австрія народився Вілібальд Готліб Бессер – польський вчений-ботанік. Гімназію закінчив у Львові. Вчився у Львівському та Краківському університетах. Доктор медицини (1807), у червні 1809 р. на запрошення Т.Чацького переїхав до Кременця, де викладав ботаніку у Вищій Волинській гімназії (з 1819 р. – Кременецький ліцей). Тут заклав унікальний ботанічний сад. Так, за період роботи в Кременці до 1830 р. він видав одинадцять каталогів рослин ботанічного саду, які тепер є бібліографічною рідкістю. У ньому представлено рослини, які були завезені з Франції, Швейцарії, Німеччини, Бельгії, Америки та інших країн світу і успішно акліматизувались у Кременці. У 1834 р. у зв’язку з ліквідацією Кременецького ліцею В.Г.Бессер перевозить Кременецький ботанічний сад до Києва. В 1834-38 рр. – професор ботаніки в Київському університеті. Член Краківської АН (1833), Російської Академії у С.-Петербурзі (1835). Досліджував флору Галичини, Волині і Поділля. Зібрав унікальний гербарій, який нараховує 12 тисяч рослин, нині зберігається в центральному науково-природничому музеї АН України. Основні праці: “Флора Австрійської Галичини”, “Погляд на фізичну географію Волині та Поділля” та ін. Друкувався в “Пам’ятних записках природничого товариства” у Москві. Опублікував 43 наукових праці з ботаніки, одинадцять каталогів рослин. У 1841 р. повернувся до Кременця, де і помер 11 жовтня 1842 р.

15 серпня 1879 р. в с. Войковичі на Львівщині народився Павло Штокалко – український письменник і публіцист. Після закінчення Львівської гімназії здобув вищу освіту на теологічному факультеті Львівського університету.

З 1918 р. по 1944 рік працював священиком у с. Кальне на Козівщині.

П.Штокалко – автор поетичних збірок на релігійну тематику: “Голгофа”, “Квіти Марії”, “Із днів Месії”. У його доробку є досить цікаві байки “Шпак і горобець”, “Бузько і жаби”; історичні оповідання для дітей: “В татарській неволі”, “Смерть Мстислава Удатного”; драматичні твори: “У вечір Святого Николая”, “Вифлеємський вертеп”. На його поезії писали музику композитори Б.Кудрик, І.Пав’юк, В.Подуфалий.

Помер 30 вересня 1945 р. в с. Козівка Козівського району.

27 серпня 1944 р. в Золотій Слободі на Козівщині народилася Ярослава Гайдукевич – краєзнавець і публіцист.

По закінченні Козівської СШ №2 навчалася у Львівському державному університеті на філологічному факультеті.

Працювала вчителем української мови та літератури на Бережанщині.

З 1974 р. працює у Тернопільському обласному краєзнавчому музеї на посадах наукового працівника, завідувача відділу, заступника директора з наукової роботи.

З 1983 року – вчений секретар музею.

Я.Гайдукевич є співавтором путівників “Тернопільський краєзнавчий музей”, “Музеї Тернопільщини”; упорядником наукових збірників, які видаються музеєм: “Тези доповідей та повідомлень 1-ої Тернопільської обласної наукової історико-краєзнавчої конференції, “Наукові записки”, автор книжки “Золота Слобода” та багатьох краєзнавчих статей і повідомлень.

Друкувала цікаві дослідницькі статті про В.Гжицького, Й.Гірняка, Н.Гірняка, Л.Гарматія, Й.Сліпого, О. Сліпу, А.Крушельницького та інших.

18 вересня 1994 р. відкрито пам'ятник УСС на горі Лисоня, що на Бережанщині.

Криваві події на Лисоні у серпні-вересні 1916 року наочно підтвердили: силу українського духу нікому не здолати. У серпневих та вересневих боях за Лисоню легіон УСС втратив понад 1000 убитих, поранених та полонених і на початок жовтня 1916 року налічував всього тільки дев'ять старшин і 450 стрільців.

Однак ці патріоти не розчинилися навіть після таких неймовірних втрат і, як той міфічний фенікс, відродилися для подальших змагів за Україну. Тоді, коли зникали цілі дивізії й армії, горстка українських патріотів зуміла зберегти першу національну військову формацію у ХХ столітті. Невеликий кількісно, але міцний святими ідеалами та готовністю до самопожертви задля державності легіон усусів став першорядною бойовою одиницею. Його діяльність була найкращою пропагандою ідей опори на власні сили в боротьбі за Україну.

22 вересня 1934 р. у с. Бурканів Теребовлянського району народилася Христина Дохват – художниця, іконописець.

У 1949 р. родина емігрувала до США. Перші мистецькі навички Христина здобула в монастирській школі Чину св. Василя Великого.

Працює в жанрі іконопису, стінопису. Оздобила понад 50 греко-католицьких, православних та римо-католицьких храмів.

Х.Дохват – головний художник Філадельфійської греко-католицької митрополії у США.

3 жовтня 1939 р. в Тернополі почала виходити газета “Вільне життя” (спершу виходила як орган Тимчасового управління, орган Тернопільського обласного комітету КП України і обласної Ради народних депутатів) з 1991 року – незалежна громадсько-політична газета.

Нині вона є одним з найпопулярніших українських видань, об'єктивно, з нових позицій висвітлює питання історичного минулого краю, непрості реалії сьогодення.

Лише у “Вільному житті” можна прочитати рубрики “Калина”, “Клуб “Будьте здорові”, “Точка зору”, “Про це говорять”, “Резонанс”, “3 листів дня”, “Розмаїтий четвер” та інші.

22 жовтня 1944 р. в с. Куликів Кременецького району народився Анатолій Багнюк – філософ, автор ряду книг і підручників із філософії, історії символіки, збірки байок та гуморесок. Навчався у школах: Куликівській початковій, Дунаївській середній, закінчив із золотою медаллю Кременецьку СШ №1. Вищу освіту здобув у Київському держуніверситеті ім. Т.Шевченка (філософський ф-т, 1973). Закінчив лекторське відділення факультету міжнародних відносин цього ж університету (1979).

У 1979-1989 рр. – лектор-міжнародник республіканської категорії. Брав участь у формуванні ДемПУ (співавтор її програми та статуту). Був обраний до складу Національної ради ДемПУ. Восени 1991 р. підготував політико-інформаційну листівку до Всеукраїнського референдуму за незалежність України.

Один із реорганізаторів Кременецького педучилища у педагогічний коледж та обласний комунальний педагогічний інститут ім. Тараса Шевченка. Відмінник народної освіти України, спеціаліст вищої категорії, викладач-методист. З 1995 р. викладає курс лекцій “філософія” за власною навчальною програмою і авторським навчальним матеріалом, що оформлено у навчальний підручник для студентів та викладачів.

Депутат Кременецької міської ради кількох скликань. Веде активну громадсько-політичну діяльність, часто виступає у пресі та на радіо з питань поточної політики, мовних проблем, культури тощо.

17 листопада 1929 р. в с. Терпилівка Підволочиського району народився Орест Матковський – вчений-геолог.

Після закінчення загальноосвітньої школи він вступив на геологічний факультет Львівського держуніверситету ім. Я.Франка і закінчив його у 1953 р. З цим вузом пов'язана вся трудова діяльність вченого. Тут він закінчив аспірантуру, пройшов шлях від асистента до професора.

У 1975 р. захистив докторську дисертацію, а в 1977 р. став професором. З 1974 р. завідує кафедрою мінералогії, а з 1980 року - обраний деканом геологічного факультету.

Опублікував більше 240 наукових праць, із них 11 монографій. Його роботи широко відомі не тільки в нашій країні, а й за кордоном.

О.Матковський – співавтор довідника “Мінерали України”.

Веде велику наукову і громадську роботу. Багато років О.Матковський був відповідальним секретарем, а з 1980 р. – відповідальним редактором міжвідомчого республіканського видання “Мінералогічний збірник”.

У 1983 році О.Матковському присвоєна Державна премія СРСР за цикл робіт з теоретичної та регіональної мінералогії.

1944-1946 рр. – 60 років з часу однієї з трагічних подій українського народу – насильницького переселення комуністичними режимами Польщі та СРСР українців з їх етнічних земель Лемківщини, Надсяння, Холмщини і Підляшшя. Виселення супроводжувалося жорстким терором і примусом, і як наслідок – численними жертвами.

Переселенці, фактично депортовані, лише формально отримували евакуаційні листи і опис майна, де компенсація була здебільшого умовною. Не оцінювалися ліси, земля, громадські споруди. Багато переселенців не одержали жодних документів про компенсацію. Депортованим з Польщі досі не відшкодовано матеріальних і моральних збитків.

1944 р. – **Тернопільська міська поліклініка №1**, що на вулиці князя Острозького, 6 святкуватиме 60-річчя з часу заснування. Це – найстаріший лікувальний заклад обласного центру. Тут працюють лікарі різних профілів, стаж роботи яких вимірюється двома чи трьома десятками років.

У колективі майже 300 працівників, з них 90 – лікарів, 125 – медичних сестер. Нині фахівці поліклінічного відділення ведуть прийом з 24 спеціальностей, обслуговуючи 64 тисячі населення. Щороку колектив поповнюється випускниками Тернопільської державної медичної академії ім. І.Горбачевського як лікувального, так і сестринського факультетів.

1884 р. – О.Барвінський заснував у Тернополі “Руську Бесіду”, також “Міщанську Читальню”, яка стала предтечею майбутнього “Міщанського Братства”.

1564 р. – **Скалат** – місто в Підволочиському районі, розташоване у східній частині області, на березі р. Гнила. Проходить залізнична колія Тернопіль-Гримайлів. Назва міста походить від слова “скала”, яким позначають три скелі, біля підніжжя яких лежить місто.

Перша згадка про Скалат датується 1564 роком, а з 1600 року - вважається містом. Основним заняттям населення в минулому було землеробство.

Сьогодні одним з найбільших підприємств м. Скалата є фабрика побутової хімії “Лотос”, яка випускає миючі засоби, машинне масло, крем для взуття та ін. У місті працюють комбікормовий завод, хлібокомбінат.

Тут є два будинки культури, два кінотеатри, працюють дві загальноосвітні та музичні школи, професійно-технічне училище. У місті є замок XVII ст. та пам’ятники Т.Шевченку і Б.Хмельницькому. На північ від Скалата в с. Старий Скалат жив відомий український артист, режисер Лесь Курбас. Тут створено його меморіальний музей.

1564 р. – **Хоростків** – місто районного підпорядкування, розташоване на південний схід від Тернополя, на річці Тайні. Є залізнична станція.

Уперше згадується в 1564 році. Сьогодні це промисловий і культурний центр. Тут працюють цукровий, спиртовий та маслоробний заводи, комбінати хлібопродуктів та побутового обслуговування. У місті є 2 загальноосвітні та музична школи, професійно-технічне училище, будинок культури, 4 клуби, бібліотеки. У Хоросткові народився письменник і педагог Д.Макогон, а також поет Р.Качурівський.

ІМЕННИЙ ПОКАЖЧИК

Адамцевич Є.

Бабуняк Я.

Багнюк А.

Барвінський М.

Барвінський О.

Бессер В.Г.

Блажкевич І.

Вихрущ В.

85 років з дня соборності України

85 років з часу проведення Чортківської офензиви

855 років з часу заснування м. Шумська

Гайдукевич Я.

Галька Г.

Герус-Тарнавецька І.

Гнатюк І.

Горбатий І.

Горбачевський І.

Горчинський А.

Гринько О.

20 років тому створено Тернопільську обласну організацію Національної Спілки письменників України

Дохват Х.

Думка П.

Жила В.

Загребельний П.

Зарицький М.

Кисілевська О.

Кондратюк К.

Корнієнко О.

Коссак М.

Крупа Л.

Купчинський Р.

Макогін Б.

Матковський О.

Мельник Б.

Мороз М.

Музика Я.

Николишин Д.

Омелян Я.

Опільський Ю.

Пам'ятник УСС на горі Лисоня

Парнас Я.

Петраш О.

о. Петришин Г.

15 років з дня виведення обмеженого контингенту військ з Афганістану

550 років з часу заснування м. Монастириська

560 років з часу заснування м. Ланівці

Рубчак І.

Рудницький М.

Савчук В.

Словацький Ю.

Старицький М.

185 років тому засновано Кременецький ліцей

120 років тому у Тернополі було засновано товариство “Руська Бесіда”

Струхманчук Я.

Сушкевич В.

35 років з дня відкриття обласного етнографічно-меморіального музею В.Гнатюка у с. Велеснів Монастириського району

385 років тому надруковано книгу “Євангеліє учительне”

355 років з дня битви і укладення мирного договору під Зборовом

Храпливий З.

Чернихівський Д.

440 років з часу заснування м. Скалата

440 років з часу заснування м. Хоросткова

Шандрок П.

60 років тому були депортовані українці з етнічних українських земель Польщі

60 років тому заснована Тернопільська міська поліклініка №1

60 років тому Тернопіль звільнено від німецьких окупантів

65 років тому засновано ВАТ “Тернопільський комбайновий завод”

65 років тому у Тернополі почала виходити газета “Вільне життя”

65 років тому засновано державний обласний архів Тернопільської області

65 років тому засновано обласний методичний центр народної творчості

65 років тому засновано обласну універсальну наукову бібліотеку

65 років тому засновано обласну філармонію

Шлемкевич М.

Шпитко О.

Штокалко П.

ЗМІСТ

Від упорядника

Є.Адамцевич

Я.Омелян

Л.Крупа

Я.Музика

День соборності України

О.Корнієнко

Г.Галька

15 років з дня виведення обмеженого контингенту військ з Афганістану

20 років тому створено Тернопільську обласну організацію Національної Спілки письменників України

В.Вихрущ

З.Храпливий

П.Думка

О.Кисілевська

О.Петраш

60 років тому Тернопіль звільнено від німецьких окупантів

І.Горбачевський

35 років з дня відкриття обласного етнографічно-меморіального музею В.Гнатюка в с. Велеснів Монастириського району

85 років з часу проведення Чортківської офензиви

о. Г.Петришин

П.Загребельний

М.Мороз

І.Горбатий

А.Горчинський

І.Гнатюк

355 років з дня битви і укладення мирного договору під Зборовом

Я.Струхманчук

Ю.Словацький

Р.Купчинський

О.Гринько

О.Барвінський

Ю.Опільський

Д.Николишин

65 років тому засновано державний обласний архів Тернопільської області

Д.Чернихівський

65 років тому засновано обласну універсальну наукову бібліотеку

65 років тому засновано обласний методичний центр народної творчості

65 років тому засновано ВАТ “Тернопільський комбайновий завод”

65 років тому засновано обласну філармонію

855 років з часу заснування м. Шумська

560 років з часу заснування м. Ланівці

550 років з часу заснування м. Монастириська

385 років тому надруковано книгу “Євангеліє учительне”

185 років тому засновано Кременецький ліцей

Я.Бабуняк

М.Рудницький

М.Шлемкевич

Б.Мельник

Я.Парнас

П.Шандрук
І.Рубчак
І.Герус-Тарнавецька
І.Блажкевич
О.Шпитко
М.Коссак
В.Савчук
М.Барвінський
К.Кондратюк
М.Зарицький
В.Сушкевич
М.Старицький
В.Жила
Б.Макогін
В.Г.Бессер
П.Штокалко
Я.Гайдукевич
Пам'ятник УСС на горі Лисоня
Х.Дохват
65 років тому почала виходити газета "Вільне життя"
А.Багнюк
О.Матковський
60 років тому були депортовані українці з етнічних українських земель Польщі
60 років тому була заснована Тернопільська міська поліклініка №1
540 р. з часу заснування м. Скалата
540 р. з часу заснування м. Хоросткова
Іменний покажчик